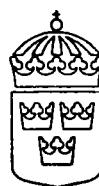

Regeringens proposition

1989/90: 25

med förslag om tilläggsbudget I till
statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Prop.
1989/90: 25

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 26 oktober 1989 för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Odd Engström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås utgifter m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår. De anslag som begärs uppgår till drygt 793 milj. kr. De största anslagen går till teckning av aktier i AB Statens Skogsindustrier, banverkets omlokaliseringskostnader, tullverkets förvaltningskostnader, länsbostadsnämnderna samt kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag.

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden S. Andersson, Göransson, Gradin, Hellström, Johansson, Hulterström, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström, Lööw, Persson

Föredragande: statsråden Engström, Freivalds, Gradin, S. Andersson, Nordberg, Hulterström, G. Andersson, Persson, Göransson, Thalén, Lönnqvist, Wallström, Hellström

Proposition med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Statsrådet Engström anför:

Regeringen har i proposition 1989/90:16 om nyemission i AB Aerotransport föreslagit riksdagen att på tilläggsbudget till statsbudgeten för innevarande budgetår anvisa drygt 352 milj. kr. för detta ändamål.

De ytterligare medelsbehov utöver gällande statsbudget som nu kan överblickas och andra frågor som bör tas upp i detta sammanhang bör sammanfattas i en gemensam proposition angående utgifter på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90. Denna proposition bör föreläggas riksdagen nu. Skulle anslagsframställningar därutöver på tilläggsbudget för innevarande budgetår visa sig ofrånkomliga bör dessa föreläggas riksdagen vid en senare tidpunkt.

Statsråden föredrar frågor om förslag till anslag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 m.m. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Engström avslutar:

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att besluta om anslag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 och vidta åtgärder i enlighet med de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som de har hemställt om.

Regeringen beslutar vidare att de anföranden som redovisas i underprotokollen och en sammanställning över de anslag som regeringen begär skall bifogas propositionen enligt följande:

Justitiedepartementet
Utrikesdepartementet
Försvarsdepartementet
Socialdepartementet
Kommunikationsdepartementet
Finansdepartementet
Utbildningsdepartementet
Arbetsmarknadsdepartementet
Bostadsdepartementet
Industidepartementet
Civildepartementet
Miljö- och energidepartementet
Anslagsförteckning

Bilaga 1
Bilaga 2
Bilaga 3
Bilaga 4
Bilaga 5
Bilaga 6
Bilaga 7
Bilaga 8
Bilaga 9
Bilaga 10
Bilaga 11
Bilaga 12
Bilaga 13

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Freivalds

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Andra huvudtiteln

A. Justitiedepartementet m. m.

A 3. Utredningar m. m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag på 25,6 milj. kr. Den disponibla reservationen på anslaget var vid ingången av budgetåret avrundat 7,9 milj. kr. Det sammanlagda beloppet under anslaget bedöms numera som otillräckligt med hänsyn till ökade kostnader för storstadsutredningen (SB 88:01). Utredningen har för sitt arbete bl. a. initierat ytterligare ett antal omfattande undersökningar om sociala och ekonomiska förhållanden i de tre storstadsregionerna. Det ytterligare medelsbehovet för utredningen beräknas till 3,9 milj. kr. och för anslaget till 2,9 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 2 900 000 kr.

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Gradin såvitt avser punkten 1; statsrådet S. Andersson såvitt avser punkten 2

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Tredje huvudtiteln

E. Utrikeshandel och exportfrämjande

[1] E 8. Sveriges deltagande i världsutställningen i Sevilla år 1992 (EXPO 92)

Inledning

Den spanska regeringen har inbjudit Sverige att delta i den världsutställning som planeras äga rum i Sevilla under tiden den 20 april – den 12 oktober 1992 (EXPO 92). Den internationella utställningsbyrån i Paris (BIE) har den 15 juni 1983 registrerat utställningen såsom världsutställning kategori A i enlighet med bestämmelserna i 1928 års konvention rörande världsutställningar.

Världsutställningen, som har mottot "upptäckternas tidevarv", blir den första världsutställningen i Europa sedan år 1958, då en utställning ägde rum i Bryssel. År 1992 blir ett märkesår för Spanien, som då firar 500-årsminnet av Columbus upptäckt av Amerika.

Samma år anordnas olympiska spel i Barcelona, och Madrid har utnämnts att under året vara EG:s "kulturella huvudstad". Vidare kan nämnas att de förslag som framlagts i "vitboken" angående EG:s inre marknad avses vara fullt genomförda under år 1992.

Sevilla är huvudstad i Andalusien och belägen vid floden Guadalquivir på vilken Columbus expedition utgick på sin tid. Miljontals turister besöker årligen Andalusien. Till världsutställningen räknar man med 40 milj. besökare. Själva utställningsområdet, som omfattar en yta av 215 ha, är beläget på en ö i floden i omedelbar närhet till Sevilla centrum.

Den spanska regeringen fäster stor vikt vid denna världsutställning, framför allt som ett medel att stärka Spaniens kontakter med omvärlden och att genom utnyttjandet av ett inflöde av idéer och impulser kunna påskynda den ekonomiska utvecklingen i landet. Intresset för utställningen är stort. Hittills har 99 länder och 18 internationella organisationer anmält sitt deltagande. Därtill kommer deltagande av samtliga s. k. autonoma regioner i Spanien. Med avseende på deltagarantalet kommer EXPO 92 att bli den största världsutställning som hittills ägt rum.

Mitt förslag: Ett engångsbelopp om 30 milj. kr. anvisas såsom ett särskilt reservationsanslag under tredje huvudtiteln för att delfinansiera ett svenskt deltagande i världsutställningen i Sevilla, Spanien, år 1992 (EXPO 92). Vidare bemyndigas regeringen att ställa garanti för att den del av finansieringen av det svenska deltagandet som näringslivet avses bidra med, 30 milj. kr., betalas.

Bakgrund till mitt förslag: Som underlag för regeringens ställningstagande till eventuellt svenskt deltagande i utställningen har uppdragits åt f.d. ambassadören Gunnar Lonaeus att göra en utvärdering av svenskt deltagande i tidigare världsutställningar. Utredarens resultat har presenterats i betänkandet (Ds UD 1988: 38) Världsutställningar – Probleminventering och förslag rörande svenskt deltagande. Utredningen framhåller sammanfattningsvis att det knappast går att kvantifiera de effekter i positivt eller negativt hänseende som deltagande i eller avstående från att delta i en världsutställning medför. Ett slagkraftigt och välorganiserat deltagande i en världsutställning kan säkerligen ha en positiv effekt på den allmänna Sverige bilden och härigenom även långsiktigt stärka förtroendet för Sverige som partner i internationellt handels- och teknikutbyte. Samtidigt noteras att utställningar av denna typ är förenade med mycket höga kostnader och att de målgrupper man når är mycket svårsmåbara.

Utredaren pekar på en rad faktorer som sammantaget leder fram till att övervägande skäl talar för ett svenskt deltagande i världsutställningen i Sevilla. Bl. a. nämns att allt tyder på att den spanska regeringen avser att låta världsutställningen bli en slagkraftig markering av det nya demokratiska, högindustrialiserade Spaniens inträde som fullvärdig medlem av EG. Under år 1992, det europeiska samarbetets stora genombrottsår, kommer Europas uppmärksamhet att fokuseras på Spanien. Närvaro vid världsutställningen kan tolkas som ett mått på ambitionen att delta i det europeiska samarbetet. Vidare uppvisar Spanien för närvarande en högre ekonomisk tillväxt än något annat europeiskt land. För svenska exportföretag är det ett intresse att genom exportleveranser och etableringar delta i denna process.

Utredaren pekar också på att en registrerad världsutställning enligt 1928 års konvention baseras på ett kontraktuellt förhållande mellan stater, där deltagande stats regering har det slutliga ekonomiska ansvaret visavi arrangören vare sig denne är värdlandets regering eller en juridisk person under denna regeringens jurisdiktion.

Skälen för mitt förslag: Det svenska deltagandet i utställningen öppnar möjlighet att för en bred spansk och internationell publik presentera vad Sverige står för politiskt, ekonomiskt och kulturellt. Vidare kommer det svenska framträdandet att få betydelse för främjandet av de svensk-spanska kommersiella förbindelserna och den svenska företagsamheten i Spanien.

Tilläggas kan att svenska företags möjligheter att öka sina kommersiella och industriella intressen i Spanien får uppfattas som betydande, bl. a. i samband med den industriella och infrastrukturella utbyggnad i Andalusien som avses äga rum under det närmaste decenniet enligt föreliggande utvecklingsplaner.

Även på det kulturella planet kommer Sverige att ges möjlighet till framträdanden vid EXPO 92 bl. a. med orkestrar, körer, balettensembler och folkdanslag samt genom medverkan i konst- och andra utställningar inom utställningsområdet.

Regeringen beslutade den 23 februari 1989 om ett svenskt deltagande i världsutställningen. I beslutet anges att regeringen skall hos riksdagen begära medel för del av kostnaderna för Sveriges deltagande. För planeringen och genomförandet av det svenska deltagandet i utställningen har regeringen beslutat tillsätta en utställningskommitté med landshövding Carl Johan Åberg som ordförande. I kommittén är representerade olika delar av det svenska samhällslivet med syftet att utformningen av det svenska deltagandet skall få en så bred förankring som möjligt.

Kostnaderna för förberedelser och genomförande av det svenska deltagandet i denna världsutställning uppskattas till 60 milj. kr. Jag anser att regeringen bör föreslå riksdagen att ett engångsbelopp om 30 milj. kr. ställs till regeringens förfogande för att delfinansiera ett svenskt deltagande i utställningen. Beloppet bör föras upp som ett nytt reservationsanslag med beteckningen E 8 Sveriges deltagande i världsutställningen i Sevilla år 1992, under tredje huvudtiteln. Avsikten är att resterande belopp skall finansieras genom intäkter från uthyrning av en del av den svenska paviljongen samt bidrag från företag. Mot bakgrund av att regeringen bär ansvaret för det svenska deltagandet visavi de spanska myndigheterna krävs dock att regeringen bemyndigas att utställa en garanti på detta belopp.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Sveriges deltagande i världsutställningen i Sevilla år 1992* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 30 000 000 kr.,
2. bemyndiga regeringen att utställa en garanti för näringslivets bidrag på 30 000 000 kr.

[2] F 5. Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning

Medel till försvarets forskningsanstalt (FOA) för seismisk datacentral för verifikation av kärnvapenprovstopp.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har för anslaget F 5. Forskningsverksamhet för nedrustning och rustningsbegränsning anvisats ett förslagsanslag om 13 498 000 kr. Medlen disponeras av FOA för ett verksamhetsprogram syftande till att stödja utrikesdepartementets arbete i internationella förhandlingar för rustningsbegränsning och nedrustning. Medlen används till forskning inom kärnvapenområdet, biologiska och kemiska vapen, europeisk säkerhet och rymdområdet. För programdelen seismologi, innefattande bl.a. en internationell datacentral för verifikation av provstopp för kärnvapen, disponerar FOA 7 293 000 kr.

Ett globalt seismiskt nätverk för verifikation av kärnvapenprovstopp har sedan knappt fem år förberetts som ett samarbetsprojekt inom ramen för nedrustningskonferensen i Genève (CD). Systemet avses stå färdigt i början av år 1991. Det skall då möjliggöra en säker och internationellt accepterad verifikation av ett framtida kärnvapenprovstopp.

Deltagande nationer bidrar med seismiska stationer och nationella datacentraler. USA, Sovjetunionen, Australien och Sverige svarar därutöver för uppbygget av var sitt internationellt datacenter (IDC), vilket i det svenska fallet drivs av FOA som ett nationellt projekt. Till och med budgetåret 1988/89 har från svensk sida investerats 16 milj. kr. i projektet.

Sveriges roll i arbetet på det globala nätverket beror, förutom på teknisk expertis, på den svenska regeringens mångåriga arbete för ett fullständigt kärnvapenprovstopp. Ett sådant skulle skapa nödvändiga villkor för kärnvapennedrustning. Det har därför i ca 25 år varit det krav Sverige drivit hårdast i de multilaterala nedrustningsförhandlingarna. Senast har verifikation av kärnvapenprovstopp förts fram som en huvudfråga inom sexnationersinitiativet.

CD:s vetenskapliga expertgrupp, som står under svenskt ordförandeskap, har beslutat om ett globalt fullskaleexperiment år 1990 för att testa systemet. Gruppen har också beslutat om ökade krav på IDC och det seismiska datautbytet.

FN:s generalförsamling har i resolution 43/64 uppmanat till en utveckling av det av expertgruppen föreslagna systemet, inkl. genomförandet av nämnda fullskaleexperiment. Sverige röstade för denna resolution.

De kostnadsökningar som följer av den i CD:s expertgrupp och FN:s generalförsamling beslutade höjda ambitionsnivån har av FOA beskrivits i anslagsframställningen för innevarande budgetår. FOA hemställde dels om ett engångsbidrag för 1989/90 om 6 milj. kr., dels om att i särskild ordning få precisera det fortsatta medelsbehovet.

I prop. 1988/89: 100 bil. 5 angavs att medelsbehovet för uppbyggnaden av en internationell seismisk datacentral skulle beredas vidare på basis av

kompletterande underlag från FOA. Sådant underlag har inkommit under år 1988 och år 1989, vari redogörs för kraven på systemet samt orsakerna till kostnadsökningarna. För slutförande av IDC-projektet behövs enligt FOA 22,2 milj. kr. under budgetåren 1989/90 och 1990/91. Den kritiska minimitilldelningen av nya medel, utan vilken projektet inte är genomförbart, har av FOA definierats till 12 milj. kr. under de två budgetåren fram till projektfullbord. Denna beräkning innefattar omfördelning från andra delar av anslaget F 5. om 8,7 milj. kr., samt ianspråktagande av en reservation från budgetåret 1988/89 på 1,4 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Mot bakgrund av Sveriges mångåriga och starka engagemang för kärnvapenprovstopp förordar jag att FOA beviljas tilläggsmedel för uppbyggnaden av IDC.

Av FOA föreslagna omfördelningar inom anslaget F 5. medför negativa följder för annan forskningsverksamhet inom programmet, bl. a. nedrustningsrelaterad seismologi, detektion av luftburen radioaktivitet, expertstöd till förhandlingarna om ett totalförbud mot kemiska vapen, samt inom rymdområdet (däribland den eventuella verifikationssatelliten Telus). Trots dessa verksamheters vikt för den svenska kunskapsnivån inom nedrustningsområdet förordar jag att FOA gör den föreslagna omfördelningen i syfte att kunna fullborda IDC-projektet.

Alternativet till beviljande av nya medel är en nedläggning av projektets svenska del. En sådan skulle innebära ett avsteg från svensk nedrustningspolitik. Rollen som pådrivande regering i provstoppfrågan och trovärdigheten av svensk nedrustningspolitik skulle påverkas negativt i det svenska agerandet på andra nedrustningsområden.

Med angivna omfördelningar återstår ett finansieringsbehov om 12 milj. kr. över två budgetår.

Medlen bör periodiseras över budgetåren 1989/90 och 1990/91 så att 10,5 milj. kr. faller på budgetåret 1989/90 och 1,5 milj. kr. faller på budgetåret 1990/91.

Jag förordar att FOA tilldelas erforderliga medel för uppbyggandet av ett internationellt datacenter och beräknar det tillkommande medelsbehovet för innevarande budgetår till 7,5 milj. kr. Resterande 3 milj. kr. finansieras av medel under anslaget F 1. *Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området.*

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Forskningsverksamhet för rustningskontroll och nedrustning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 7 500 000 kr.

Försvarsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Nordberg

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Fjärde huvudtiteln

A. Försvarsdepartementet

A 2. Utredningar m. m.

Under anslaget har i statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisats ett reservationsanslag på 3 milj. kr. Som en följd av att innevarande försvarsbeslutsperiod avkortats och en försvarskommitté tillsatts för att förbereda nästa försvarsbeslut har under budgetåret 1989/90 utredningsverksamheten blivit mer omfattande och kostnadskrävande än vad som förutsågs vid anslagsberäkningen hösten 1988. Jag räknar därför nu med ett ytterligare medelsbehov på 5 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Utredningar m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 5 000 000 kr.

Socialdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Hulterström

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Femte huvudtiteln

E. Hälso- och sjukvård m. m.

[1] E 15. Bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut

Under denna anslagsrubrik i statsbudgeten har för innevarande budgetår anvisats ett anslag på 10 900 000 kr.

Inledning

Från anslaget utgår statens bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri). Institutet har till uppgift att främja, samordna och medverka i huvudmännens planerings- och rationaliseringsverksamhet inom hälso- och sjukvården och socialvården. Huvudmän för institutet är staten och Landstingsförbundet (prop. 1967:68, SU105, rskr. 251, prop. 1976/77: 100 bil. 8, SoU25, rskr. 200).

Anslaget har i statsbudgeten för innevarande budgetår beräknats för ett halvt år, dvs. t. o. m. utgången av år 1989.

Staten och Landstingsförbundet har den 15 juni 1989 träffat ett nytt avtal om Spri för perioden 1990–1995. Avtalet innebär att Spri:s insatser skall koncentreras till följande områden:

- Uppföljning och utvärdering av kvalitet, effektivitet och produktivitet i vården
- Informationssystem och datorisering inom vården
- Hälso- och sjukvårdsstruktur och organisation
- Vårdens inre organisation
- Personalstruktur
- Förebyggande arbete
- Medicinteknisk utrustning i vården

Spri:s uppgifter rörande bl. a. sjukvårdens lokalfrågor och försörjningsfrågor skall ges en lägre prioritet.

Vidare har staten och Landstingsförbundet samma dag träffat en överenskommelse om finansieringen av Spri under åren 1990–1992. Bidragen från staten och Landstingsförbundet lämnas till en fond som används till

Spri:s verksamhet. Av överenskommelsen framgår att staten och Landstingsförbundet för finansieringsperioden sammanlagt skall tillskjuta 175 100 000 kr. till fonden. Av detta belopp skall staten enligt överenskommelsen svara för hälften.

Vidare skall enligt överenskommelsen staten och Landstingsförbundet under år 1990 tillskjuta medel för standardiseringsuppgifter till Spri:s fond. Enligt överenskommelsen skall staten och Landstingsförbundet före den 1 juli 1990 ta ställning till om Spri skall behålla standardiseringsuppgifterna från och med år 1991 och hur verksamheten i så fall skall finansieras.

Föredragandens överväganden

Enligt överenskommelsen om finansieringen av Spri skall staten för år 1990 tillskjuta 28 milj. kr. till Spri:s fond. Vidare skall staten tillskjuta 2,6 milj. kr. för standardiseringsuppgifter. Jag föreslår att Spri för sin verksamhet under första halvåret 1990 tillförs medel med sammanlagt 15,3 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett anslag på 15 300 000 kr.

H. Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik

[2] H 2. Bidrag till missbrukarvård m. m.

Under denna anslagsrubrik har i statsbudgeten för innevarande budgetår anvisats ett förslagsanslag på 860 000 000 kr.

Inledning

I mars 1981 träffades en överenskommelse mellan statens förhandlingsnämnd, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet om statsbidrag vid ändrat huvudmannaskap för ungdomsvårdsskolor och nykterhetsvårdsanstalter m. m. I överenskommelsen, som redovisades i prop. 1980/81: 196, enades parterna om en statsbidragskonstruktion som i avvaktan på erfarenheter av konstruktionen skulle tillämpas under åren 1983 och 1984. Överenskommelsen godkändes av riksdagen (SoU 1981/82: 23 rskr. 92). Samma bidragskonstruktion tillämpades även år 1985.

För åren 1986–1989 träffades i mars 1985 en överenskommelse mellan statens förhandlingsnämnd, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet om ett nytt statsbidragssystem. Överenskommelsen redovisa-

des i proposition 1984/85:151, vilken godkändes av riksdagen (SoU 1984/85: 26, rskr. 55). **Prop. 1989/90: 25**

De tidigare statsbidragen till driften av hem för vård eller boende respektive till alkoholpolikliniker och vårdcentraler för missbrukare slogs härvid samman till ett gemensamt statsbidrag till missbrukarvård m. m.

Det nya statsbidraget syftade till att främja målen för socialtjänsten och stödja en utveckling av vårdinnehållet. Bidraget syftade även till att medge handlingsfrihet vid utveckling och förändring av verksamheten.

Det sammanslagna statsbidraget syftade vidare till att luckra upp gränserna mellan institutionsvård och öppenvård. Huvuddelen av bidraget har givits till kommunerna som därigenom fått frihet att välja de för sina respektive behov och förutsättningar lämpligaste vårdformerna.

En viss del av bidraget har dock givits i form av s.k. platsbidrag till huvudmännen för vissa institutioner, i huvudsak de tidigare statliga ungdomsvårdsskolorna och nykterhetsvårdsanstalterna. Det särskilda platsbidraget har behövts med hänsyn till att dessa institutioner är särskilt resurskrävande och att de i många fall har hela riket som upptagningsområde.

För att underlätta en nödvändig omstrukturering av institutionsvården och därvid ge berörda huvudmän viss kompensation för avvecklingskostnader inrättades ett särskilt omstruktureringsbidrag. Sådant bidrag har kunnat utgå vid avveckling, helt eller delvis, av vissa typer av institutioner.

För år 1988 uppgick statsbidraget till missbrukarvård m. m. till 825 milj. kr. Vidare har 10 milj. kr. årligen avsatts för att stödja utveckling och förändring av främst institutionsvården eller alternativ till denna. Utöver detta har 35 milj. kr avsatts för platser enligt 23 § LVM för narkotikamissbrukare. Avsikten med bidraget har varit att stimulera utbyggnaden av vårdplatser på institutioner med möjlighet till vård enligt 23 § LVM.

Socialstyrelsens redovisning av förändringar inom missbrukarvården och ungdomsvården

I statsbidragsöverenskommelsen ingår att socialstyrelsen årligen skall redovisa en sammanställning och analys av de förändringar som skett inom vården avsedda för narkotikamissbrukare vid sådana hem för särskilt noggrann tillsyn, som avses i 23 § lagen (1988: 870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Styrelsen har i två rapporter redovisat förändringar under åren 1986 och 1987. Rapporterna grundar sig på enkäter till kommuner och socialdistrikt.

Då det gäller missbrukets omfattning och missbruksklientelet redovisar mer än hälften av socialdistrikten/kommunerna en väsentlig ökning av antalet missbrukare. Man anser även att missbrukarnas vårdbehov ökat.

Socialstyrelsen har i sina rapporter analyserat utvecklingen av efterfrågan på institutionsvård. Analysen grundar sig främst på statistiska centralbyråns årliga statistik rörande intagningar, beläggning och vårdtider. Enligt denna har antalet frivilliga intagningar av barn och unga ökat markant.

Vårdtidens längd har däremot minskat fränsett den vård som ges på hem för vård eller boende enligt 12 § i lagen (1980: 621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (§ 12-hem).

Utvecklingen ser något annorlunda ut då det gäller vården av vuxna missbrukare. Antalet frivilliga placeringar ligger relativt konstant. Antalet tvångsvisa placeringar har däremot ökat starkt under perioden. Efterfrågan på institutionsvård har således ökat de senaste åren främst för klienter med stort vårdbehov.

Socialstyrelsen uppger i sina rapporter att öppenvården kännetecknas av en ökad tillströmning av klienter med allt större vårdbehov. Relativt få kommuner har emellertid utvecklat öppenvårdsinsatser som alternativ till institutionsvården. Inom öppenvården har, enligt enkäterna, endast de resurser som särskilt avsatts för narkomanvården ökat.

Socialstyrelsen redovisar även klientorganisationernas syn på förändringar inom missbrukarvården. Dessa anger att det finns otillräckligt antal vårdplatser inom institutionsvården i förhållande till missbruksproblemet omfattning. Vidare menar klientorganisationerna att det saknas vårdresurser för klienter med stort vårdbehov. Slutligen pekar man på bristande samverkan mellan socialtjänst och psykiatri i vården av narkotikamissbrukare.

Socialstyrelsens slutsatser av enkätundersökningen är sammanfattningsvis att det generella statsbidraget inte på något mätbart sätt har styrt verksamheten mot ökade öppenvårdsinsatser under perioden. Däremot har stora förändringar skett inom institutionsvården, delvis utanför ramen till bidragssystemet men också genom det omstruktureringsbidrag som utgivits. Socialstyrelsen konstaterar att det föreligger en obalans vad beträffar geografisk fördelning av vårdresurser och möjligheterna för vissa grupper att erhålla adekvat vård. Detta är särskilt betydelsefullt i en situation när efterfrågan på institutionsvård är stor.

Riksrevisionverkets analys av statsbidraget till missbrukarvård m. m.

Regeringen gav den 21 april 1988 riksrevisionsverket (RRV) i uppdrag att analysera effekterna av det nya statsbidraget till missbrukarvård m. m.

I sin rapport redovisar RRV en intervjuundersökning som genomförts i vissa kommuner, analyser av effekterna av det nuvarande statsbidragssystemet samt några alternativa modeller för statsbidragets framtida utformning. Vidare behandlas frågan om det finns några användbara ekonomiska analysmodeller för missbrukarvården.

RRV anger i sin rapport att det är vanligt att kommunerna satsar på att bygga ut den kommunala öppenvården för missbrukare. Men det finns också kommuner som drar in på institutionsplaceringar utan att bygga ut egna öppna vårdalternativ. Ungdomar och lättbehandlade klienter är de som först kommer i fråga för vård. Vårdutbudet för missbrukare med sammansatta problem är mer begränsat. Enligt rapporten förekommer i stort sett inga systematiska utvärderingar.

Vidare pekar RRV på att statsbidraget för många kommuner främst har ett symboliskt värde medan det för andra innebär ett betydande resurstill-

skott. Statsbidraget har för kommunerna närmast karaktären av en allmän intäkt som tas in centralt i kommunen och därefter är svår att återfinna i verksamhetsredovisningen. Enligt RRV:s intervjuundersökning varken styr eller begränsar statsbidraget inriktningen eller formerna för den lokala missbrukarvården. Det finns stora lokala skillnader i vårdutbud och dessa kan inte anses ha sin grund i det nuvarande statsbidragssystemet.

RRV pekar på att bristen på faktauppgifter om kommunernas vårdbehov och de kommunala insatserna gör det svårt att avgöra om nuvarande fördelning av statsbidraget är rättvis eller ej. Enligt RRV:s bedömning kan det dock inte uteslutas att det nuvarande statsbidraget gynnar kommuner som i början av 1980-talet hade en sådan resurssituation och tillämpade sådana principer att många missbrukare fick vård på institution.

RRV har vidare undersökt lämpliga ekonomiska analysmodeller för missbrukarvården. Slutsatsen är att det behövs ett fortsatt forsknings- och utvecklingsarbete där användbarheten av ekonomiska synsätt och modeller prövas. Enligt RRV:s mening vore det av värde om samhällsekonomiska analysinstrument kunde komma till ökad användning inom det sociala området.

Föredragandens överväganden

Utvecklingen efter det nya statsbidragssystemet

Det nya statsbidragssystemet utformades så att huvuddelen av bidraget ges direkt till kommunerna för olika typer av insatser för missbrukare oavsett om de genomförs inom institutionsvården eller öppenvården. Därmed ges kommunerna större möjlighet att utveckla och strukturera om verksamheten efter rådande behov och förutsättningar. Statsbidragssystemet blir härigenom ett ytterligare stöd för utveckling och förändring.

Bidraget låstes inte heller vid några särskilda verksamhetsformer. Bidraget skall kunna användas till olika typer av insatser för missbrukare inom de ramar som anges i aktuella lagar och förordningar.

Utveckling av öppenvården

Ett av de uttalade syftena med bidragssystemet var att stimulera till en förändring mot mer öppna vårdformer. Därmed skulle vården i ökad utsträckning kunna bedrivas enligt socialtjänstlagens principer om närhet och kontinuitet.

Det särskilda omstruktureringsbidraget syftade bl. a. till att stödja och ekonomiskt stimulera denna process. Socialstyrelsens och riksrevisionsverkets utvärderingar redovisar emellertid ingen märkbar utveckling av öppenvården då det gäller strukturerade öppenvårdsprogram som kan fungera som alternativ till institutionsvård. Det finns dock ett undantag som gäller de förändringar som avser den öppna narkomanvården.

Regeringen har inom ramen för anslaget för insatser mot aids avsatt medel för att stödja kommunernas fältförlagda verksamheter för narkotikamissbrukare. Insatserna har bl. a. inneburit att ett sextiotial nya öppenvårdsenheter för vuxna narkotikamissbrukare startat, inemot ett par

hundra platser på behandlingshem inrättats, ett hundratal samordningsprojekt mellan socialtjänst och kriminalvård initierats samt att bidraget till frivilliga organisationer inom vårdområdet ökat.

Den öppna vården för övriga kategorier av missbrukare har däremot inte genomgått några större förändringar. En bieffekt av uppbyggnaden av narkomanvården torde dock vara att kommunernas faktiska utrymme för att arbeta med andra grupper av missbrukare ökat.

En förändring av vårdens inriktning är en process som löper under flera år. Kommunerna skall i sina planer över missbrukarvården redovisa behov och resurser inom både institutionsvården och öppenvården. Ju mer utvecklat detta planarbete blir desto bättre blir förutsättningarna att strukturera vården så att den rymmer både nödvändiga institutions- och öppenvårdsresurser.

Utveckling av institutionsresurserna

Det särskilda omstrukturingsbidraget utgick till avveckling av institutioner eller vårdplatser på vissa institutioner. Under åren 1986–1989 har omstruktureringar utgått med 23,5 milj. kr för avveckling av 85 platser på § 12-hem och 43,695 milj. kr för avveckling av 728 platser på institutioner för missbrukare. Detta innebär dock inte en minskning av det totala platsantalet i samma omfattning. Andra kategorier av institutioner har byggts upp för att helt eller delvis ersätta avvecklade platser.

Under planperioden har det totalt sett skett en ökning av antalet institutionsplatser. Utbyggnaden består så gott som uteslutande av institutioner som drivs av stiftelser eller privata vårdgivare.

Då det gäller vården av *vuxna missbrukare* har de nyttillkomna platserna främst avsett socialt etablerade eller yngre missbrukare. Detta har resulterat i ett mer differentierat vårdutbud för dessa kategorier. Platserna för de tyngsta missbrukarna som vårdas enligt LVM har, trots en kraftig efterfrågeökning, legat i stort sett konstant.

Skälen till denna utveckling är flera. Under senare år har flera nya former för vård och behandling introducerats. Som ett exempel kan nämnas den s.k. Minnesotamodellen som primärt vänder sig till missbrukare med bibehållen social förankring i form av arbete eller familj. Det måste självklart anses som positivt att nya former av behandling utvecklas för denna målgrupp. Ett problem som uppstått är emellertid att de socialt etablerade missbrukarna tagit en ökad andel av vårdresurserna i anspråk till men för de mer utslagna missbrukarna. Det kan till viss del vara så att utvecklingen styrts mer av utbudet på behandling än behovet av insatser.

En annan orsak till utvecklingen kan vara att vård enligt 23 § LVM är förknippad med mycket stora kostnader för kommunerna. Vidare har det visat sig vara svårt att finna lämpliga fastigheter för LVM-hem med platser för särskilt noggrann tillsyn. I vissa fall har det varit nödvändigt att bygga nya fastigheter vilket är en tidskrävande process.

Det måste betraktas som allvarligt att vården för de svårast utslagna missbrukarna inte genomgått någon större utveckling. Köerna till LVM-vården är i dag ett problem för kommunerna. För att stimulera utbyggnad-

den av LVM-hem med möjlighet till vård av narkotikamissbrukare enligt 23 § LVM har ett särskilt statsbidrag om 35 milj. kr inrättats. Hittills är det främst redan befintliga hem som erhållit bidraget. En utbyggnad med drygt 70 platser har därutöver planerats och merparten av dessa beräknas komma i drift under år 1990. Behovet av platser kan, enligt socialstyrelsen, uppskattas till ca 150. Det kvarstår således ett omfattande utbyggnadsbehov.

Det kan konstateras att behovet av institutionsplatser för de tyngsta missbrukarna i dag är stort. Jag anser att det är mycket angeläget att de tyngsta missbrukarna ges en större prioritet inom vården än hittills skett.

Under åren 1983–1987 ökade antalet institutionsplatser för *barn och ungdomar* från 1158 till 1520. Det största tillskottet består av institutioner som drivs av enskilda eller stiftelser. Antalet platser vid § 12-hemmen har dock minskat något under perioden. Under år 1989 väntas en ytterligare minskning ske.

Under senare år har det förts en livlig debatt om vården av de svårast utslagna ungdomarna. Det totala antalet våldsbenägna och kriminella ungdomar torde inte ha ökat i någon större omfattning. Däremot verkar det som om problembilden har förändrats och förvärrats. De aktuella ungdomarna har i de allra flesta fall varit väl kända för myndigheterna under lång tid och även varit föremål för många olika åtgärder. Många av § 12-hemmen som tar emot dessa ungdomar har i dag uppenbara problem. Efterfrågan på platser gäller ofta de slutna avdelningarna. I dag finns ca 140 sådana platser i landet vilket inte är tillräckligt. Hemmen tvingas ofta avvisa sökanden på grund av platsbrist. Vidare avvisas ett inte obetydligt antal ungdomar med hänvisning till att de inte passar in i de vårdprogram hemmen erbjuder. Ett visst antal ungdomar har också skrivits ut från § 12-hemmen på grund av sitt beteende på hemmen. Det kan således konstateras att ett antal ungdomar inte får erforderlig vård vilket är oacceptabelt.

Mycket talar för att vårdutbudet inte är tillräckligt varierat för att kunna möta de ibland mycket speciella vårdbehov vissa ungdomar har. Det är enligt min uppfattning angeläget att en betydligt mer differentierad vårdstruktur utvecklas. En mer differentierad vård bör kunna leda till att fler ungdomar erhåller adekvata insatser. Men det ställer också krav på ett ökat samarbete och en ökad regional samverkan för att kunna utnyttja specialiserade resurser på ett effektivt sätt.

Den situation jag här redovisat visar på problem särskilt vad gäller vården för de mest utslagna missbrukarna och ungdomarna. Det statsbidrag jag i det följande kommer att förslå tar därför särskild hänsyn till dessa grupper.

Utformning av ett nytt statsbidrag till missbrukarvård m. m.

Med de tidigare redovisade utgångspunkterna har nu en överenskommelse träffats mellan statens förhandlingsnämnd och företrädare för Landstingsförbundet respektive Svenska kommunförbundet om ett nytt statsbidrag till missbrukarvård m. m. Överenskommelsen, som finns i bilaga 4.1, ligger till grund för mina förslag i det följande.

Jag föreslår att de nuvarande statsbidragen för missbrukarvård m. m., inklusive statsbidrag för utbyggnad av vård för narkotikamissbrukare vid hem för särskilt noggrann tillsyn samt nuvarande bidrag till utveckling och förändring av främst institutionsvården eller alternativ till denna församman.

Statsbidraget bör utgå i form av platsbidrag, utvecklingsbidrag och kommunbidrag enligt följande.

Platsbidrag

De senaste årens utveckling har visat på stora problem inom vården för de ungdomar och vuxna missbrukare med särskilt stora vårdbehov. § 12-hemmen har inte kunnat bereda ungdomar vård i tillräcklig omfattning såväl beroende på platsbrist som på att vårdprogrammen inte i tillräcklig omfattning stämmer överens med vårdbehoven. Inom missbrukarvården finns i vissa delar av landet en uppenbar platsbrist för både alkohol- och narkotikamissbrukare med behov av vård enligt 23 § LVM. Det är enligt min uppfattning angeläget att statsbidragen i ökad omfattning skapar förutsättningar för att kvalificerade insatser skall kunna erbjudas dessa grupper.

Platsbidraget för platser i hem för vård eller boende enligt 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelse om vård av unga (LVU) bör fr. o. m. 1990 utgå med 400 000 kr. per plats i slutna avdelningar och med 200 000 kr. per plats i öppna avdelningar.

Platsbidraget för platser i hem för vård eller boende enligt 23 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) bör fr. o. m. 1990 utgå med 300 000 kr. per plats (slutna platser) och med 100 000 kr. per plats (öppna platser).

För att huvudmännen skall kunna erhålla platsbidrag skall platserna vara godkända av socialstyrelsen för vård enligt 12 § LVU respektive 23 § LVM.

Det är angeläget att en noggrann bedömning av platsbehov samt vårdkvalitet på nya institutioner sker. Dessa frågor bör beredas av en beredningsgrupp inom socialstyrelsen i vilken företrädare för Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet ingår. Till frågan om behovsbedömning och samordning av institutionsresurserna återkommer jag.

Utvecklingsbidrag

Vid förändringen av stasbidragssystemet år 1986 var ett av syftena att skapa bättre förutsättningar för ett mer differentierat och utvecklat vårdsystem. Det nuvarande omstruktureringsbidraget har bl. a. syftat till att tillskapa mindre institutioner samt institutioner belägna i missbrukarnas närhet. I denna del har relativt stora förändringar skett.

Sammanlagt har över 800 institutionsplatser avvecklats för att helt eller delvis ersättas med andra vårdformer. De önskvärda förändringarna får i denna del huvudsakligen anses genomförda.

I samband med att ett nytt statsbidragssystem för missbrukarvården och ungdomsvården genomfördes år 1986 infördes också ett särskilt stöd till utveckling av institutionsvård eller alternativ till denna. Stödet har omfattat 10 milj. kr. per år och har givits till ett stort antal projekt som huvudsakligen avser institutionsvård men också öppenvårdsalternativ.

Inom det bidrag om 35 milj. kr. till driften av platser för vård av narkotikamissbrukare vid hem för särskilt noggrann tillsyn har vidare 3 milj. kr. avsatts för inte platsbundna bidrag till huvudmännen för verksamheten. Detta bidrag har använts för olika utvecklingsverksamheter.

Enligt min mening är det ytterst angeläget att utvecklingen av institutionsvården fortsätter och att man därvid bl. a. lägger stor vikt vid samverkan mellan institutioner och den öppna vården.

Ett särskilt bidrag till utvecklingsverksamhet bör utgå med sammanlagt högst 30 milj. kr. per år. Utvecklingsbidrag skall kunna ges för att täcka utvecklings-, etablerings- eller initialkostnader om huvudman vidtar strukturförändring med konsekvensen att en ny enhet för vård enligt 12 § LVU eller 23 § LVM etableras eller vidtar andra särskilda åtgärder som syftar till att förbättra missbrukarvården m. m.

Socialstyrelsen bör fatta beslut om utvecklingsbidraget. Frågor om bidrag bör beredas av den beredningsgrupp inom socialstyrelsen i vilken företrädare för landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet ingår. De föreslagna förändringarna skall vara vårdpolitiskt förankrade.

Kommunbidrag

Kommunbidraget bör fritt kunna disponeras av kommunerna för olika typer av åtgärder inom missbrukar- och ungdomsvården. För att kunna åstadkomma ett varierande och flexibelt vårdutbud bör bidraget inte specialdestineras till speciella verksamheter.

Bidraget bör utgå till kommunerna fördelat i enlighet med särskilda andelstal. De andelstal jag föreslår för år 1990 är huvudsakligen beräknade med utgångspunkt från det genomsnittliga antalet utnyttjade vård dagar vid hem för vård eller boende åren 1986–1987. Alla kommuner bör dock garanteras kommunbidrag motsvarande 20% av det riksgenomsnittliga antalet vård dagar per 1000 invånare.

Länsövergripande vårdresursplanering

Enligt 23 § socialtjänstlagen (1980:620) är landstingskommunerna och kommunerna skyldiga att upprätta en för länet gemensam vårdresursplan. I denna skall behov av institutionsvård och öppenvård samt vårdresurser redovisas. Vissa vårdresurser är speciella till sin karaktär och det torde ofta vara så att man inom ett planeringsområde inte har tillräckligt underlag för sådana insatser. Det kan exempelvis gälla kvalificerade insatser för de mest utsatta ungdomarna och missbrukarna. För att kunna tillgodose detta behov bör en länsövergripande planering av resurserna ske. Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet bör tillsammans med socialstyrelsen ta initiativ till att en sådan planering snarast påbörjas. Inrikt-

ningen på detta arbete bör vara att alla de som är i behov av vård skall kunna erhålla adekvata vårdinsatser och att erforderliga omstruktureringar sker i syfte att åstadkomma en effektivisering och ett bättre utnyttjande av tillgängliga vårdresurser.

Prop. 1989/90: 25

Medelsbehov

I 1989 års budgetproposition har under anslaget H 2. Bidrag till missbrukarvård m. m. anvisats 860 milj. kr. Överenskommelsen som godkänts av de båda kommunförbunden innebär att för år 1990 skall bidraget vara 950 milj. kr. För år 1989 bör bidragsbeloppet vara oförändrat jämfört med år 1988. I 1989 års budgetproposition har även anvisats 10 milj. kr. för utveckling av institutionsvården avseende budgetåret 1989/90.

Jag beräknar att det tillkommande medelsbehovet för innevarande budgetår är 40 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att bemyndiga regeringen att godkänna överenskommelsen mellan statens förhandlingsnämnd samt företrädare för Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet om statsbidrag för missbrukarvård m. m.
2. att till *Bidrag till missbrukarvård m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 40 000 000 kr.

Protokoll, fört vid förhandlingar den 20 juni 1989 mellan statens förhandlingsnämnd samt företrädare för Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet om statsbidrag till missbrukarvård m. m.

Närvarande Statens förhandlingsnämnd överdirektören Svante Englund, kanslirådet Sten Svensson och avdelningsdirektören Birgitta Pettersson. Landstingsförbundet Ekonomidirektören Ulf Wetterberg och sektionschefen Anders Hedberg. Svenska kommunförbundet direktören Sune Eriksson och sektionschefen Karl-Axel Johansson.

Svenska staten, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet har den 5 mars 1985 enats om en konstruktion av statsbidrag till missbrukarvård m. m. för åren 1986 – 1989.

Enligt socialtjänstlagen har kommunerna ansvar för att den enskilde får den vård som behövs. Detta gäller även vård i hem för vård eller boende. Av detta vårdansvar följer att kommunerna också har kostnadsansvar för aktuella insatser och därmed också ett ansvar för att resurserna svarar mot aktuella behov och utnyttjas på ett effektivt sätt. Staten har som företrädare för den nationella nivån ett övergripande ansvar för missbrukarvården m. m.

Utvecklingen inom missbrukarvården har under de senaste åren inneburit ökande problem i den vård som riktar sig till de mest utsatta grupperna av missbrukare och ungdomar. Vård- och behandlingsinsatserna för dessa grupper har visat sig bli otillräckliga.

Det nya statsbidraget inriktas i ökad utsträckning mot att skapa bättre förutsättningar för att kvalificerade insatser skall kunna erbjudas de mest utsatta missbrukarna och ungdomarna. Ett relativt begränsat antal missbrukare och ungdomar har behov av dessa speciella insatser. Av detta skäl kan upptagningsområdena behöva vidgas för att ge ett tillräckligt underlag för sådana särskilda vårdalternativ.

Kommuner och landstingskommuner har ett gemensamt ansvar för att behovet av hem för vård eller boende tillgodoses. Det åligger dem att bedriva gemensam planering av vårdresurserna. Denna planering bör också kunna spela en viktig roll när det gäller fortsatt utveckling av den mer specialiserade institutionsvården. För att tillgodose behoven härvidlag bör en länsövergripande planering komma till stånd.

Mot denna bakgrund träffas följande överenskommelse.

1. Parterna är ense om att för åren 1990 till och med 1992 tillämpa ett bidragssystem enligt bilaga I i detta protokoll.

2. Parterna är ense om att statsbidrag för år 1990 skall uppgå till 950 milj. kr.

Anmärkning

Den närmare fördelningen på olika bidragstyper respektive vilka enheter som skall erhålla platsbidrag skall fastställas senast den 1 december året före bidragsåret.

3. Parterna är ense om att statsbidrag för år 1989 skall uppgå till 825 miljoner kronor. **Prop. 1989/90: 25**

4. Denna överenskommelse skall för att bli gällande godkännas av regeringen, styrelsen för Landstingsförbundet och styrelsen för Svenska kommunförbundet.

Detta protokoll är upprättat i tre exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 20 juni 1989

Vid protokollet
Birgitta Pettersson

Justeras
För svenska staten
Svante Englund

För Landstingsförbundet
Ulf Wetterberg
För Svenska kommunförbundet
Sune Eriksson

till protokoll den 20 juni 1989 mellan statens förhandlingsnämnd samt företrädare för Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet om statsbidrag till missbrukarvård m. m.

Överenskommelse om konstruktion av statsbidrag till missbrukarvård m. m. för åren 1990 – 1992

1. Staten skall utge statsbidrag till kommun/landstingskommun för missbrukarvård m. m. enligt följande regler.

Anmärkning

Nuvarande statsbidrag för missbrukarvård m. m., nuvarande statsbidrag för utbyggnad av vård av narkotikamissbrukare vid hem för särskilt noggrann tillsyn samt nuvarande medel för stöd till utveckling och förändring av främst institutionsvården eller alternativ till denna upphör från och med den 1 januari 1990 och ersätts med detta statsbidrag.

2. Statsbidraget utgår i form av platsbidrag, utvecklingsbidrag och kommunbidrag enligt punkterna 3 – 5 nedan.

3. Platsbidrag för platser i hem för vård eller boende enligt § 12 lagen om vård av unga (LVU) utgår år 1990 med 400 000 kronor per plats (slutna avdelningar) och med 200 000 kronor per plats (öppna avdelningar).

Platsbidrag för platser i hem för vård eller boende enligt § 23 lagen om vård av missbrukare (LVM) utgår år 1990 med 300 000 kronor per plats (slutna platser) och med 100 000 kronor per plats (öppna platser).

För att huvudmannen skall erhålla platsbidrag skall platserna vara godkända av socialstyrelsen för vård enligt 12 § LVU respektive 23 § LVM.

Fråga om platsbidrag till nya platser skall beredas av den beredningsgrupp inom socialstyrelsen i vilken företrädare för Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet ingår. Vid bedömningen förutsätts att kvalitetskraven motsvarar avsett vårdinnehåll samt att behovet av platser i riket beaktas.

Platsbidrag erhålles från och med den månad platsen tas i drift till och med den månad platsen tas ur drift.

Platsbidrag för platser som inte är i drift innehålls av staten eller i förekommande fall återbetalas till staten. Huvudman för sådan enhet skall före den 1 november det år platsbidraget avser till staten anmäla vilka platser och vid vilken tidpunkt platserna tagits i respektive ur drift.

Anmärkning

Huvudmannen har uppgiftsskyldighet till staten om beläggningen.

Platsbidrag som inte utnyttjas under ett år eller del därav utbetalas nästkommande år tillsammans med och efter samma principer som kommunbidraget.

4. Utvecklingsbidrag utgår med sammanlagt högst 30 miljoner kronor/år.

Utvecklingsbidrag kan utgå till täckande av utvecklings-, etablerings- eller initialkostnader om huvudman vidtar strukturförändring med konse-

kvensen att en ny enhet för vård enligt 12 § LVU eller 23 § LVM etableras eller vidtar andra särskilda åtgärder som syftar till att förbättra missbrukarvården m. m.

Socialstyrelsen beslutar om utvecklingsbidrag. Fråga om utvecklingsbidrag skall beredas av den beredningsgrupp inom socialstyrelsen i vilken företrädare för Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet ingår. I beredningen skall ingå att den föreslagna förändringen är vårdpolitiskt förankrad. I samband med sådan förändring kan vid särskilda skäl bidrag även utgå till avveckling av enhet för vilken platsbidrag utgår.

Medel beräknade för utvecklingsbidrag som inte utnyttjats under ett år utbetalas nästkommande år tillsammans med och efter samma principer som kommunbidraget.

5. Kommunbidrag utgår till kommuner fördelat i enlighet med särskilda andelstal.

Anmärkning

Andelstalen för år 1990 är huvudsakligen beräknade med utgångspunkt från det genomsnittliga antalet utnyttjade vård dagar vid hem för vård eller boende åren 1986 – 1987, dock att alla kommuner garanteras kommunbidrag motsvarande 20 procent av det riksgenomsnittliga antalet vård dagar per 1000 invånare.

Kommunbidrag utgår för respektive år med det belopp som återstår sedan platsbidrag och utvecklingsbidrag frånräknats det totala statsbidraget till missbrukarvård m. m.

Kommun äger fritt disponera kommunbidraget för åtgärder inom missbrukarvård m. m. till olika verksamheter som drivs av kommuner/landstingskommuner, kommunalförbund, organisationer, stiftelser eller annan huvudman med ideell inriktning.

6. Bidrag utbetalas till kommun/landstingskommun med halva årsbeloppet den 1 april respektive den 1 oktober det år bidraget avser.

Anmärkning

För enhet som drivs av annan än kommunal/landstingskommunal huvudman skall bidrag utbetalas till den kommun/landstingskommun till vilken enheten knutits genom vårdavtal.

7. I syfte att säkerställa att erforderliga vårdresurser kommer till stånd skall en länsövergripande planering av dessa resurser genomföras. Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet skall – tillsammans med socialstyrelsen – ta initiativ till att en sådan planering snarast påbörjas. Inriktningen skall därvid vara dels att alla som är i behov av vård skall kunna erhålla adekvata vårdinsatser, dels att erforderliga omstruktureringar genomförs i syfte att åstadkomma en effektivisering av tillgängliga vårdresurser.

Från dessa utgångspunkter skall i ett första skede genomföras en rikstäckande inventering av behov och möjliga lösningar med belysning av ekonomiska konsekvenser. Denna förutsätts vara genomförd den 1 juli 1990.

Kommunikationsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet G. Andersson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Sjätte huvudtiteln

B. Vägväsendet

B 3. Byggnad av riksvägar och

B 4. Byggnad av länstrafikanläggningar

Medel från dessa anslag skall i huvudsak användas för byggnad av vägar m. m. i enlighet med fastställda investeringsplaner för riksvägar resp. länstrafikanläggningar.

Vägverket

Vägverket har i en skrivelse den 6 oktober 1989 hos regeringen hemställt om bemyndigande att i vissa fall få utnyttja vägbyggnadsanslagen för förtida fastighetsinlösen för vissa vägobjekt. Det gäller dels när det finns en fastställd arbetsplan och där vägobjekt antingen inte finns med i gällande investeringsplaner eller är upptaget sent i planperioden, dels när det finns fastställd detaljplan och vägverket enligt reglerna i plan- och bygglagen kan bli skyldigt att lösa in fastigheter belägna inom områden som i detaljplanen har anvisats som allmän plats.

Föredragandens överväganden

Fastställd arbetsplan för allmän väg

Den omständigheten att en arbetsplan för allmän väg har fastställts innebär inte i sig att det inträder någon ersättnings- eller inlösenkyldighet för väghållaren. De fastighetsägare och andra ersättningsberättigade, vars egendomar berörs har enligt väglagen (1971:948) rätt till ersättning först när vägarbetena har påbörjats. I de flesta fall fungerar denna ordning tillfredsställande, men fall uppkommer då fastighetsägare av olika skäl i förväg vill avyttra en fastighet inom området för en fastställd arbetsplan. Det kan då vara svårt att hitta köpare, eftersom fastigheten senare kan komma att lösas in för ett vägbygge.

Om vägobjektet är lågt prioriterat i investeringsplanen eller inte alls finns med har vägverket inte någon rättslig möjlighet att tillgodose ett krav på inlösen.

Vägverket bör enligt mitt förmenande få en möjlighet att i särskilt ömmande fall nyttja vägbyggnadsanslagen för förtida inlösen av fastigheter eller delar av fastigheter inom område med fastställd vägarbetsplan.

För att minimera risken för eventuell förlust om ett vägobjekt inte skulle komma till stånd föreslår jag att sådan förtida inlösen endast får ske i form av köp. På så vis kan vägverket, om ett vägobjekt inte blir av, avyttra inlösta fastigheter och som regel återfå utlagt kapital.

Krav på förtida fastighetsinlösen bör bedömas restriktivt. De medel som kan bli aktuella att disponera för inlösenändamål bör därför begränsas. Jag föreslår att årligen högst 3 milj. kr. från anslagen får användas för detta slag av förtida inlösen av fastigheter.

Fastställd detaljplan

Enligt de nya regler som trätt i kraft genom plan- och bygglagen (PBL) kan vägverket i vissa fall bli skyldigt att förvärva mark inom de områden i en detaljplan som anvisats som allmän plats. Även i dessa fall kan förhållandet vara det att det vägobjekt som enligt detaljplanen skall byggas inte har aktualitet i investeringsplanerna. Även i dessa fall bör vägverket få möjlighet att använda väganslaget för förtida inlösen utan beloppsgräns men i övrigt på samma villkor som jag tidigare har angett beträffande inlösen inom område med arbetsplan.

Omfattningen av inlösenfall av de båda nämnda slagen torde inte bli särskilt stor men det är ändå angeläget att vägverket får möjlighet att kunna agera i situationer då enskilda kan komma i ekonomiska eller andra svårigheter på grund av en fastställd plan.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att medge att vägbyggnadsanslagen får användas för förtida fastighetsinlösen inom områden med fastställd vägarbets- eller detaljplan i enlighet med vad jag nu har anfört.

B 6. Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar

Från detta anslag lämnas bidrag till bl.a. drift av enskilda färjor och byggande av enskilda vägar och broar. Bidragsgivningen regleras genom förordningen (1979: 788) om statsbidrag till enskild väghållning.

Föredragandens överväganden

I beslut (prop. 1980/81: 100 bil. 9, TU 16, rskr. 227) medger riksdagen att, där så är företagsekonomiskt lönsamt, bekosta byggandet av broar som ersättning för färjförbindelser med medel från anslaget för drift av statliga vägar.

Vägverket har framställt önskemål om att motsvarande regler även skall få gälla för enskilda färjeleder med statsbidrag.

Bidraget till drift av en enskild färja skulle enligt min mening i enstaka fall med fördel kunna användas på motsvarande sätt.

Det bidrag som utbetalats till drift av en färja bör i framtiden kunna betalas ut – även efter det att färjtrafiken har upphört – för att till den enskilde väghållaren återbetala en av denne förskotterad byggkostnad för en bro.

Fördelen med ett sådant system är att så pass kostsamma objekt som broar kan komma till stånd utan att behöva belasta det begränsade utrymmet i investeringsplanen för byggande av enskilda vägar. Driftbidrag till en broinvestering bör utbetalas längst till dess att den enskilde väghållaren fått den andel av byggkostnaden som normalt skulle ha utbetalats som byggnadsbidrag.

När bidrag beviljas på det sätt som jag förordat bör de regler gälla som normalt tillämpas vid prövning av statsbidrag till enskild väghållning. Den föreslagna ändringen innebär följaktligen inga ytterligare åtaganden från statens sida.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att medge att anslaget bidrag till drift och byggande av enskilda vägar får användas för byggande av broar i enlighet med vad jag nu har anfört.

D. Järnvägar

Statens järnvägar

Soliditetsmål för statens järnvägar

Enligt 1988 års trafikpolitiska beslut (prop. 1987/88: 50 bil. 1, TU 19, rskr. 260) styrs statens järnvägar (SJ) genom olika former av mål. Bl. a. har ett soliditetsmål fastställts. Soliditetskravet, som avser relationen mellan eget och totalt kapital, har för perioden 1989 – 1991 angetts till 40%.

I en skrivelse till regeringen den 7 juni 1989 har SJ anmält att dess soliditetstal sänkts med sex procentenheter, dvs. till 34%. Som skäl anges att efter det trafikpolitiska beslutet har vissa yttre förändringar skett som påverkat SJ:s soliditet. Den av regeringen reviderade gränsdragningen mellan SJ och banverket har sålunda inneburit att ytterligare anläggningsvärden hänförs till järnvägens infrastruktur. Den slutliga värderingen av anläggningstillgångarna i bokslutet för år 1988 har vidare inneburit vissa förändringar från vad som tidigare översiktligt hade beräknats.

Sänkningen av soliditetstalet har sålunda berott på omständigheter som SJ inte haft möjlighet att påverka. Jag anser att riksdagen bör få tillfälle att ta del av den reviderade soliditetsberäkningen för år 1989. Som ett långsiktigt krav för verksamheten bör dock gälla att soliditeten alltså skall vara 40%.

SJ har i en skrivelse till regeringen den 23 augusti 1989 hemställt om att få öka innehavet av aktier i EUROFIMA. EUROFIMA är det europeiska järnvägarnas gemensamma bolag för finansiering av järnvägsmateriel som lok, motorvagnar, personvagnar och godsvagnar. Som bakgrund för framställningen anges att ett principbeslut tagits inom EUROFIMA om att öka aktiekapitalet från 750 till 1 050 milj. SFR. SJ:s ägarandel uppgår till 2 %, vilket betyder att aktievärdet för SJ:s del föreslås öka från ca 60 milj. kr. till ca 85 milj. kr.

Jag anser att SJ bör ha möjlighet att delta i samarbetet mellan de europeiska järnvägsförvaltningarna för anskaffning av järnvägsmateriel. För aktieförvärv vid SJ gäller att riksdagens medgivande krävs om aktievärdet är 5 milj. kr. eller mer. Jag tillstyrker mot denna bakgrund att riksdagen medger regeringen tillåta SJ öka sitt innehav av aktier i EUROFIMA i enlighet med framställningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen

1. bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om soliditet för statens järnvägar,
2. föreslår riksdagen att bemyndiga regeringen att godkänna att statens innehav av aktier i EUROFIMA får ökas till 85 000 000 kr. i enlighet med vad jag har anfört.

D 7. Banverket: Omlokaliseringskostnader

I statsbudgeten för budgetåret 1989/90 har under anslaget D 7. anvisats ett reservationsanslag på 18 000 000 kr. Från anslaget betalas merkostnader i samband med utlokaliseringen av banverkets huvudkontor till Borlänge.

Banverkets yrkande

Banverket begärde hösten 1988 medel för omlokalisering av huvudkontoret till Borlänge. Banverket begärde då ett förslagsanslag med en post för direkt påvisbara merkostnader för hösten 1988 och kalenderåret 1989 på 18 milj. kr. På en särskild post under samma anslag föreslog banverket att verket skulle få föra kostnader för åtgärder som skall förhindra förseningar i verksamhetsplaner eller kostnader för att undvika en kompetenssvacka. Något belopp angavs inte i det senare fallet.

Banverket har till regeringen dels lämnat uppgifter på direkt påvisbara merkostnader för perioden 1990 och 1991, dels uppskattat kostnaderna för att förhindra förseningar och/eller en kompetenssvacka.

Omlokaliseringen följer i huvudsak uppgjorda planer, vilka bl. a. bygger på successiv flyttning till Borlänge. Kostnadsutfallet för de direkt påvisbara kostnaderna följer också i huvudsak planen. Överklagande av vissa tillståndsfrågor rörande de permanenta lokalerna innebär dock en förse-

ning av slutpunkten för flyttningen med minst ett kvartal och kommer att medföra vissa merkostnader genom att övergångstiden blir längre.

Utöver de 18 milj. kr. som tidigare anvisats, föreslår banverket att ett tilläggsbelopp för hela verksamheten och hela övergångsperioden tilldelas på 130 milj. kr. i dagens prisnivå. Av detta belopp utgör 38 milj. kr. direkt påvisbara merkostnader under perioden 1990 – 1991.

Föredragandens överväganden

Enligt riksdagens beslut med anledning av prop. 1987/88: 50 (TU 19, rskr. 260) skall eventuella merkostnader vid utlokaliseringen av banverkets huvudkontor samt för att övergångsvis bibehålla vissa säkerhetsfunktioner i Stockholm inte finansieras med medel som anvisas för uppbyggnad och bibehållande av järnvägens infrastruktur.

Utöver de direkt påvisbara merkostnaderna i samband med utflyttningen av banverkets huvudkontor tillkommer kostnader för åtgärder som syftar till att förhindra förseningar eller att en kompetenssvacka uppstår.

Jag anser att det är mest ändamålsenligt att tilldela banverket ett totalbelopp för merkostnader m. m. med anledning av omlokaliseringen. Efter att ha tagit del av banverkets redovisning anser jag att – utöver de 18 milj. kr. som anvisades budgetåret 1989/90 – 100 milj. kr. bör anvisas till banverket.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Banverket: Omlokaliseringskostnader* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 100 000 000 kr.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Engström

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Sjunde huvudtiteln

B. Skatteförvaltningen och exekutionsväsendet

[1] B 2. Regional och lokal skatteförvaltning

I statsbudgeten för budgetåret 1989/90 har för Regional och lokal skatteförvaltning anvisats ett förslagsanslag på 2 287 556 000 kr.

Av skatteutskottets betänkande (1988/89:SkU18) om anslag till skatteförvaltningen budgetåret 1989/90 framgår bl.a. följande. Vid riksdagsbehandlingen av regeringens budgetförslag lämnade företrädare för riksskatteverket och länsskattemyndigheten i Stockholms län inför skatteutskottet uppgifter om det aktuella personalläget inom skatteförvaltningen i framför allt Stockholms län. Av den redovisning som lämnades framgick bl.a. att drygt 15 % av handläggarna på länsskattemyndigheten och de lokala skattemyndigheterna i Stockholms län slutar varje år. Avgångarna är störst bland revisorer och granskare och enstaka enheter drabbas ofta mycket hårt. En del av de handläggare som rekryteras slutar direkt efter den utbildning som de får i förvaltningen och efter två år har mer än hälften slutat.

I sitt av riksdagen godtagna (rskr. 1988/89:224) betänkande uttalade utskottet att de uppgifter som lämnats ger anledning till allvarlig oro och att det därför är angeläget att åtgärder vidtas för att åstadkomma en förbättring av skatteförvaltningens personalförsörjning. Frågan borde enligt utskottet övervägas i regeringskansliet.

Sedan några år pågår, med hjälp av en medelsfördelningsmodell som har tagits fram av riksskatteverket, en omfördelning av resurser inom skatteförvaltningen. Syftet med detta är att fördelningen av resurserna på sikt skall bringas i balans med den geografiska fördelningen av arbetsbördan. Den tillämpade modellen visar att framför allt Stockholms län behöver tillföras avsevärda resursförstärkningar för att detta mål skall uppnås. De län där resurserna skall minska måste emellertid få viss tid på sig att anpassa sig till en mindre resurstilldelning för att omställningen inte skall leda till oacceptabla konsekvenser för de anställda.

För att underlätta omfördelningen har för den regionala och lokala skatteförvaltningen huvudförslaget tillämpats på det sättet att besparing-

en, som under budgetåret 1989/90 uppgår till ca 49 milj. kr., har ställts till riksskatteverkets disposition för att fördelas mellan länen. Avsikten har varit att härigenom skapa ett utrymme för riksskatteverket att tillföra bl. a. Stockholms län ytterligare resurser.

Förutom den geografiska obalansen finns det emellertid, som redan har framgått, akuta problem med personalförsörjningen inom skatteförvaltningens myndigheter i stockholmsområdet. Läget är nu så oroande att jag anser att det krävs omedelbara åtgärder för att vända utvecklingen i rätt riktning. Ett skäl till att jag gör den bedömningen är att skattekontrollen i Stockholms län i viktiga avseenden ligger på en lägre nivå än i landet i övrigt. Ett ytterligare skäl är de stora förändringar som skatteförvaltningen står inför under de närmaste åren.

Jag föreslår därför ett tillfälligt resurstillskott till skatteförvaltningens myndigheter i Stockholms län för åtgärder i syfte att förbättra myndigheternas möjligheter att rekrytera och behålla personal. För att bryta den negativa utvecklingen krävs åtgärder av flera slag, bl. a. i fråga om utbildningens uppläggning och handledningen under utbildningstiden. Med tanke bl. a. på förestående reformer torde det också krävas viss överrekrytering av handläggarspiranter, så att organisationen på relativt kort tid kan bemannas med utbildad personal. Jag beräknar medelsbehovet till 20 milj. kr. utöver de medel som anvisats på statsbudgeten. Medlen bör ställas till riksskatteverkets disposition för fördelning mellan skatteförvaltningens myndigheter i Stockholms län.

Jag avser att föreslå regeringen att uppdra åt riksskatteverket att i anslagsframställningen för budgetåret 1991/92 lämna en redovisning av vidtagna åtgärder och vad dessa resulterat i.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att
till *Regional och lokal skatteförvaltning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 20 000 000 kr.

D. Vissa centrala myndigheter m. m.

[2] D 1. Tullverket: Förvaltningskostnader

I statsbudgeten för budgetåret 1989/90 har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag om 885 526 000 kr. (prop. 1988/89: 100, bil. 9, SkU19, rskr. 223).

I budgetpropositionen 1989 togs ett belopp om 1 000 kr. upp för Uppbyggnads- och investeringskostnader för ett nytt tulldatasystem i avvaktan på en närmare redovisning av kostnaderna för tulldatasystemet. Jag angav samtidigt att regeringen borde återkomma till riksdagen med en utförlig redogörelse för tulldatasystemets utformning, införande och ekonomi. Jag avser nu att ta upp denna fråga.

I ett delbetänkande Datorisering av tullens export- och importrutiner – Förstudie (SOU 1987:40) presenterade tulldatautredningen (TDU) grunddragen i ett tulldatasystem för datorisering av tullverkets export- och importrutiner (TDS) och föreslog att TDS utvecklas och bedrivs i en central – lokal datorstruktur. Regeringen beslöt den 10 september 1987 att TDU skulle fortsätta sitt arbete i enlighet med de riktlinjer utredningen föreslagit i sitt betänkande. I budgetpropositionen 1988 (prop. 1987/88: 100, bil. 9) behandlades TDU:s förstudie och remissbehandling- en av denna samt föreslogs att den för TDS nödvändiga centrala dataenhe- ten skulle förläggas till Luleå. Skatteutskottet (SkU 1987/88: 42) tillstyrkte begärda anslag och fann inte anledning att närmare kommentera den lämnade redovisningen av olika frågor som gäller den fortsatta inriktning- en av TDU:s arbete. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr. 1987/88: 369).

TDU lämnade den 27 juni 1989 sitt slutbetänkande Datorisering av tullrutinerna – Slutrapport (SOU 1989:40). På förslag av TDU uppdrog regeringen därefter åt generaltullstyrelsen att fr. o. m. den 1 juli 1989 leda det fortsatta arbetet med att utveckla och införa TDS.

I sin slutrapport presenterade TDU en huvudstudie av hur TDS i detalj bör utformas. I prop. 1989/90:40 om tullregisterlag m. m. har redogjorts för TDS utformning i huvuddrag. TDS avses innehålla rutiner för tullver- kets hantering av tullhandlingar i samband med olika former av tullklare- ringsåtgärder vid kommersiell import och export av varor. För att klara av denna hantering kommer TDS att byggas upp av flera delsystem bl. a. för import, export och transitering.

Den tekniska lösningen för datakommunikation mellan företagen och tullverket innebär att alla meddelanden elektroniskt förs över en s. k. mottagningsfunktion som är åtskild från tullverkets centraldator i Luleå. Från mottagningsfunktionen förs de elektroniska meddelandena över tullverkets datacentral ut till tullverkets lokaldatorer i ett internt datakom- munikationsnät.

De elektroniska meddelanden i TDS som skall överföras från företagen till tullverket och omvänt måste ha en fullständigt standardiserad form för att kunna hanteras av datasystemet. I anslutning till de standardiserade elektroniska tullmeddelanden som på enhetsdokumentets grund utformats i ett brett internationellt samarbete, har utformats ett antal elektroniska tullmeddelanden som skall användas i TDS. Detta betyder att TDS redan från början kommer att arbeta med meddelanden som överensstämmer med internationellt fastlagd standard.

Mot bakgrund av TDS omfattning och den stora organisation som tullverket utgör föreslår TDU vidare en införandeplan som innebär att systemet skall införas i fyra etapper. Etapp 1 bör börja genomföras senast den 1 juni 1990 samt omfatta exportfunktioner och de transitfunktioner som berör exporten. Resterande delsystem införs med en etapp 2 den 1 januari 1991, en etapp 3 den 1 juli 1991 och en etapp 4 den 1 januari 1992. Datorer börjar installeras i datacentralen i Luleå under hösten 1989. Under 1990 avses lokaldatorer installeras och tas i drift i Haparanda, Norrköping och Västerås. Utbyggnaden skall fortsätta så att så gott som alla tullplatser skall ha tillgång till TDS i början av 1993.

TDU har i sin slutrapport även redovisat en i förhållande till förstudien förnyad ekonomisk bedömning och lönsamhetskalkyl för TDS. Kostnaderna för att under femårsperioden 1988/89–1992/93 utveckla och driva TDS bedöms nu bli 20% högre än vad som förutsattes för två år sedan i förstudien. Det samlade investeringsbehovet för ett fullt genomförande av TDS skulle därvid enligt TDU uppgå till 177 milj. kr. och de totala driftkostnaderna vid full drift till 41,3 milj. kr. årligen. Med utgångspunkt i att TDS skall finansieras genom personalbesparingar inom tullverket kommer enligt TDU:s lönsamhetskalkyl hela investeringen vara återbetald budgetåret 1995/96 och TDS att ge ett överskott från och med detta år.

Generaltullstyrelsen

I en skrivelse den 18 augusti 1989 har generaltullstyrelsen inkommit med synpunkter på TDU:s slutrapport, särskilt vad avser den ekonomiska bedömning som har gjorts i fråga om investeringar, årliga driftkostnader, intäkter och lönsamhet. När det gäller investeringskostnaderna framhåller generaltullstyrelsen att det i nuläget endast är kostnaderna för centraldator och lokal datorer som låter sig överblickas samt att kostnaderna för lokal anpassning och arbetsplatser förefaller alltför lågt räknade. Dessutom påpekar styrelsen att TDU inte har inkluderat mervärdeskatt vid sin bedömning av medelsbehovet för investeringarna. Vidare har enligt styrelsens bedömning de årliga driftkostnaderna för ADB-organisationen upptagits med ett alltför lågt belopp. Vad slutligen avser intäkter och lönsamhet för TDS anser generaltullstyrelsen, i likhet med vad som framfördes i samband med förstudien, att det fortfarande är omöjligt att ha någon uppfattning om personalbesparingarnas storlek och i vilken takt de kan realiseras. Projektet är fortfarande enbart på ritbordet och det är inte realistiskt, enligt styrelsen, att kräva besparingar förrän budgetåret 1991/92, när även importen börjar att datoriseras.

I en särskild skrivelse den 29 juni 1989 till regeringen har generaltullstyrelsen redogjort för tullverkets kostnader för utveckling och införande av TDS under 1989/90. Enligt generaltullstyrelsen uppgår dessa kostnader totalt till ca 89 milj. kr. inklusive mervärdeskatt. De stora kostnadsposterna utgörs av lönekostnader m. m. för en successiv uppbyggnad av ADB-byrån i Luleå (31 milj. kr.), lokaler och lokalanpassningsåtgärder för tullplatserna Luleå, Haparanda, Norrköping, Västerås m. fl. (26,4 milj. kr.), löner m. m. för systemutveckling och systemförvaltningsorganisation (12,3 milj. kr.), upphandling av datautrustning (6,7 milj. kr.) samt utbildningskostnader (2,7 milj. kr.).

Av det totala medelsbehovet har styrelsen bedömt det möjligt att internfinansiera temporärt avsatta personalresurser för införandeplanering, systemutveckling, utbildning m. m. motsvarande lönekostnader till ett belopp om ca 8,6 milj. kr. Det medelsbehov som enligt styrelsen för närvarande kan överblickas är därför ca 80,4 milj. kr.

Vidare anmäler generaltullstyrelsen att upphandlingar pågår vad gäller fortsatt systemutveckling och konstruktion av TDS, av den s.k. mottagningsfunktionen för förmedling av elektronisk information mellan nä-

ringslivet och tullverket samt av uppbyggnad och drift av tullverkets interna datanät. När dessa upphandlingar är klara avser styrelsen att återkomma till regeringen i dessa frågor senare under hösten 1989.

Prop. 1989/90:25

Föredragandens överväganden

För egen del finner jag för närvarande ingen anledning att frånga den bedömning av kostnaderna för TDS som jag redogjorde för i samband med behandlingen av TDU:s förstudie. Det är således fortfarande min bedömning att rationaliseringspotentialen inte kan låta sig anges med någon större säkerhet, men att de förslag till möjliga personalbesparingar inom tullverket om 352 personår som TDU för fram i sin slutrapport får utgöra utgångspunkt för hur TDS skall finansieras. Det är vidare enligt min mening angeläget att tulldatasystemets lönsamhet fortlöpande bevakas allt eftersom systemet införs och byggs upp.

När det gäller medelsbehovet för budgetåret 1989/90 har jag inte funnit anledning att frånga de beräkningar som generaltullstyrelsen har redovisat. För att täcka de uppbyggnads- och investeringskostnader för TDS som enligt min bedömning kan förutses under innevarande budgetår har jag uppskattat det totala medelsbehovet till 100 milj. kr. I beloppet har jag då även medräknat kostnader för de nämnda, pågående upphandlingarna till ett preliminärt uppskattat medelsbehov om ca 20 milj. kr. Medlen bör enligt min mening kunna disponeras av generaltullstyrelsen först efter särskilt beslut av regeringen.

Jag avser senare att, i enlighet med vad skatteutskottet tidigare har uttalat om behovet av en kontinuerlig uppföljning av kostnadsutvecklingen, i nästa års budgetproposition återkomma om det aktuella kostnadsläget för TDS i samband med att medelsbehovet för budgetåret 1990/91 tas upp till behandling.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Tullverket: Förvaltningskostnader* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 100 000 000 kr.

[3] D 11. Riksgäldskontoret: Systemutveckling m. m.

I statsbudgeten för 1989/90 (prop. 1988/89:97, FiU 25, rskr. 191) har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag om 7 637 000 kr.

I syfte att effektivisera förvaltningen av statsskulden har riksgäldskontoret inkommit till regeringen med ett förslag om att utveckla ett nytt upplåningsinstrument i form av kontobaserade sparobligationer. Den kontobaserade sparobligationen är avsedd att ersätta den nuvarande formen av sparobligationer.

Riksgäldskontoret har vid överväganden om den framtida upplåningsverksamheten funnit att kontoret även fortsättningsvis bör låna direkt från

hushållen i fastförräntade former. Jag har för närvarande ingen anledning att avvika från denna bedömning.

Utvecklingen inom värdepappershanteringen och betalningsförmedlingen möjliggör nya former av upplåning. Då provisionskostnaderna för hanteringen av sparobligationer i nuvarande form är höga har riksgäldskontoret utvecklat en modifierad sparobligation som kan hanteras utan deltagande av bankerna. Istället föreslås riksbankens regionkontor svara för flera moment i samband med såväl emission som inlösen.

Genom att tillvarata de möjligheter som ny teknik erbjuder och utnyttja nya distributionskanaler kan riksgäldskontoret enligt min bedömning göra avsevärda besparingar, främst genom att provisionskostnaderna reduceras kraftigt. Efter initiala investeringar under främst budgetåret 1989/90 beräknar riksgäldskontoret nettobesparingen fr. o. m. år 1991 till omkring 15 milj. kr. per år vid en emissionsvolym på 4 miljarder kronor jämfört med upplåning via sparobligationer i nuvarande former.

Riksgäldskontoret beräknar medelsbehovet under budgetåret 1989/90 till 3 710 000 kr. för systemutveckling m. m. i samband med tillkomsten av kontobaserade sparobligationer.

Jag har inte funnit anledning att frånga de beräkningar för medelsbehovet för budgetåret 1989/90 som riksgäldskontoret har redovisat. Jag avser att uppdra åt riksgäldskontoret att i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1991/92 lämna en redovisning av investeringens effekter.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

till *Riksgäldskontoret: Systemutveckling m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 3 710 000 kr.

F. Övriga ändamål

[4] F 9. Teckning av aktier i Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag

Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1989/90.

Bakgrund

Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag (VPC) överlämnade i september 1986 till regeringen en rapport med förslag till ett kontobaserat system för registrering av aktier m. m.

Efter remissbehandling lades rapporten till grund för en proposition (1987/88: 108) om ett kontobaserat system för registrering av aktier m. m.

(princippropositionen). I denna proposition anges att aktiekapitalet i VPC bör höjas. Princippropositionen antogs av riksdagen i december 1988 (1988/89:NU3, rskr. 62 och 63).

Prop. 1989/90: 25

Ägarfrågor

Princippropositionen följdes upp med en proposition (1988/89:152) om kontobaserat aktiesystem. Där behandlas även ägarfrågan i VPC. I denna proposition uttalades bland annat följande. De bolag/emittenter som är anslutna till systemet bör beredas tillfälle att teckna aktier och bli delägare i VPC. Detta gäller främst avstämningsbolagen, vars skyldighet att föra aktiebok m.m. enligt aktiebolagslagen fullgörs av VPC. I VPC har diskuterats en nyemission så att aktiekapitalet fördubblas. Staten bör, i vart fall under uppbyggnadsskedet av VP-systemet, behålla sin hälftenandel av aktiekapitalet. För att göra detta möjligt skall staten erbjudas teckna A-aktier på nominellt 1,5 milj. kr. Teckningskursen kan förväntas komma att överstiga det nominella beloppet. Om emittenterna, t. ex. genom Sveriges Industriförbund och Stockholms Handelskammare, erbjuds teckna resterande del av de nyemitterade aktierna kommer dessa och fondkommissionärerna att äga en fjärdedel var av aktiekapitalet.

Regeringen föreslog riksdagen i proposition 1988/89:152 att bemyndiga regeringen att senast den 1 juli 1990 vid den planerade nyemissionen av aktier i VPC teckna aktier till nominellt 1,5 milj. kr.

Vid extra bolagsstämma i VPC den 26 september 1989 beslutades, under förutsättning att regeringens proposition 1988/89:152 antas av riksdagen, att bolaget genomför en nyemission av 30.000 aktier varav 15.000 skall vara A-aktier och tecknas av staten och 15.000 vara C-aktier och tecknas av Sveriges Industriförbund och/eller Stockholms Handelskammare. Det beslutades vidare att teckningskursen skall vara 120 kr. per aktie om nominellt 100 kr., vilket enligt genomförd värdering motsvarar aktiens verkliga värde. Överkursen tillförs reservfonden. Likviden som för statens del uppgår till 1,8 milj. kr. skall erläggas inom sex månader från emissionsbeslutet.

Under förutsättning av riksdagens godkännande av ovanstående proposition erfordras således ett kapitaltillskott till Värdepapperscentralen AB om 1,8 milj. kr. från statens sida för nyteckning av aktier. Genom detta kapitaltillskott kommer statens ägarandel även fortsättningsvis att uppgå till 50%.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

till *Teckning av aktier i Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* på tilläggsbudget 1 till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag på 1 800 000 kr.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret uppgående till 400 milj. kr. avsedd att ställas till förfogande för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet (prop. 1987/88:25, FiU 8, rskr. 114). Regeringen har bemyndigat ett stort antal uppdragsmyndigheter att disponera krediter inom denna ram. AMU-styrelsen tar i anspråk en avsevärd del av detta utrymme.

Ovanstående ram är ursprungligen avsedd att kunna utnyttjas av myndigheter där endast del av verksamheten är uppdragsfinansierad. AMU-styrelsen är i det sammanhanget att betrakta som en helt uppdragsfinansierad verksamhet. Jag föreslår därför, efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet, att regeringen föreslår att riksdagen anvisar AMU-styrelsen en särskild rörlig kredit på 160 milj. kr. i riksgäldskontoret utanför ovannämnda ram. Därmed kan ramen för den kredit regeringen disponerar sänkas till 300 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

dels medge att AMU-styrelsen får disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 160 000 000 kr.,

dels, med ändring av bemyndigande FiU 1987/88:8, rskr. 114, bemyndiga regeringen att för myndigheter med uppdragsverksamhet disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 300 000 000 kr.

Utbildningsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Persson vad avser Littera C och statsrådet Göransson vad avser Littera D och G.

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Åttonde huvudtiteln

C. Vuxenutbildning

C 5. Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.

Från anslaget bestrids kostnader för statsbidrag till grundläggande svenskundervisning (grund-sfi) och påbyggnadsundervisning i studieförbund för vuxna invandrare.

Föredragandens överväganden

I 5 § lagen (1986: 159) om grundläggande svenskundervisning för invandrare anges att kommunernas skyldighet att anordna grund-sfi gäller under det kalenderår då de som är berättigade till grund-sfi kommer till Sverige samt under det närmast påföljande kalenderåret. Den tid under vilken mottagarkommunen har skyldighet att anordna grund-sfi för en invandrare kan således variera i runda tal från två år – om invandraren kommer till Sverige i början av januari – till ett år – om invandraren kommer till Sverige i slutet av december. Genom de i många fall långa vistelserna på flyktingförläggningarna har kommunernas skyldighet att anordna grund-sfi gått ut eller nästan gått ut när utplacering i kommunerna kunnat ske av den enskilde flyktingen.

Enligt 17 § förordningen (1986: 207) om grundläggande svenskundervisning för invandrare har varje kommun rätt till statsbidrag för 37, 5 undervisningstimmar för varje nytillkommande deltagare i grund-sfi för vilken kommunen har skyldighet att anordna undervisning och som har deltagit i undervisning under minst 100 timmar genom kommunens försorg.

Regeringen har genom beslut den 19 oktober 1989 medgett att en kommun kan få statsbidrag om kommunen anordnar svenskundervisning för invandrare utöver sin skyldighet enligt lagen (1986: 159) om grundläggande svenskundervisning för invandrare.

Som villkor för statsbidraget gäller att undervisningen skall avse personer som har kommit till Sverige under år 1987 eller senare och som omfattas av en överenskommelse mellan kommunen och statens invand-

rarverk om mottagande av flyktingar och vissa andra utlänningar. Statsbidrag lämnas för undervisning som har anordnats från och med den 1 januari 1989. Den ökade medelsbelastningen under anslaget beräknas för innevarande budgetår uppgå till 13 milj. kr.

Genom åtgärden garanteras kommunerna statsbidrag för genomförd grund-sfi även för sådana flyktingar som genom långa förlägningsvistelser vistats länge i Sverige innan utplacering i kommunerna kunnat ske.

Inom regeringskansliet har påbörjats ett arbete med en översyn av den nuvarande svenskundervisningen för invandrare. I det sammanhanget kommer bl. a. att prövas hur kommunernas skyldighet att anordna svenskundervisning skall utformas i ett framtida system.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad regeringen belutat i fråga om statsbidrag till kommunerna för genomförd svenskundervisning utöver deras skyldighet.

D. Högskola och forskning

D 10. Utbildning för undervisningsyrken

Grundskolläraryrket

Riksdagen beslöt vid 1984/85 års riksmöte (prop. 1984/85: 122, UbU 31, rskr. 366) om grundskolläraryrkets inrättande den 1 juli 1988. Vid 1985/86 års riksmöte beslöt riksdagen (prop. 1985/86: 113, UbU 27, rskr. 356) om lokalisering av grundskolläraryrket.

Jag har i årets budgetproposition (prop. 1988/89: 100 bil. 10 s. 225) redovisat hur den skolförlagda delen av grundskolläraryrket bör organiseras.

På tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1988/89 (prop. 1988/89: 125 bil. 7, UbU 29, rskr. 272) föreslogs medel, 9 300 000 kr., för den skolförlagda delen av grundskolläraryrket.

Viss del av medlen för denna del av utbildningen för budgetåret 1989/90 hade beräknats i budgetpropositionen (prop. 1988/89: 100 bil. 10, UbU 22, rskr. 197)

För kostnaderna för den skolförlagda delen av grundskolläraryrket för budgetåret 1989/90 beräknar jag nu ytterligare 9 300 000 kr. fördelade på högskoleenheter med sådan utbildning enligt följande.

Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	1 658 000 kr.
Universitetet i Uppsala	490 000 kr.
Högskolan i Falun/Borlänge	430 000 kr.
Universitetet i Linköping	861 000 kr.
Högskolan i Jönköping	430 000 kr.
Universitetet i Lund	965 000 kr.
Högskolan i Kristianstad	430 000 kr.

Högskolan i Växjö	430 000 kr.	Prop. 1989/90: 25
Universitetet i Göteborg	1 159 000 kr.	
Högskolan i Karlstad	646 000 kr.	
Universitetet i Umeå	897 000 kr.	
Högskolan i Luleå	474 000 kr.	
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	430 000 kr.	

Förläggningen av den skolförlagda delen av grundskolläraryr utbildningen avgörs av högskoleenheterna. Av praktiska skäl är därför medlen för denna del av utbildningen jämt fördelade över utbildningstiden.

Regeringen har den 14 september 1989 godkänt två överenskommelser mellan statens förhandlingsnämnd och Svenska kommunförbundet bl. a. innebärande att staten skall ersätta kommun för kostnader för de förmåner som enligt gällande kollektivavtal skall utgå till lärare som medverkar i den skolförlagda delen av grundskolläraryr utbildningen.

För kommuns kostnader för socialavgifter m. m. i anledning av nämnda kollektivavtal samt för de merkostnader som följer av kommuns medverkan i denna del av utbildningen utgår ersättning från staten med 40 % av ersättningen enligt ovan.

Jag har vid min medelsberäkning för den skolförlagda delen av grundskolläraryr utbildningen tagit hänsyn till de kostnader som följer av detta avtal.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utbildning för undervisningsyrken* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 9 300 000 kr.

G. Massmedier m. m.

Radio och television

Sveriges Radio

Bakgrund

Genom beslut av riksdagen (prop. 1988/89:429, KrU21, rskr. 311) har Sveriges Radio AB (SR) tilldelats medel för år 1990 för Sveriges Radiokoncernens verksamhet. Av medlen är 83, 5 milj. kr. (i 1987/88 års prislägg) avsedda för Radiotjänst i Kiruna AB:s (RIKAB) verksamhet med uppbörd m. m. av TV- avgifter. Därmed har RIKAB anvisats medel i samma omfattning som televerket fick för motsvarande uppgifter då beslutet om ny huvudman för TV- avgiftsuppbörden fattades. Hänsyn har dock tagits till det sysselsättningsstöd som RIKAB förväntas få under året samt till att kostnaderna för porto inte längre kan delas med telefonrörelsen.

I den anslagsframställning som föregick riksdagens beslut hade SR betonat att framställningen utgick från i övrigt likartade förutsättningar jämfört med dem som televerket tidigare hade haft.

SR har för RIKAB:s räkning hemställt om ytterligare 24, 5 milj. kr. för år 1990. Framställningen avser flera olika ändamål.

SR begär kompensation med 3, 8 milj. kr. för *uteblivet regionalpolitiskt stöd* till RIKAB. I anslagsframställningen för år 1990 hade SR förutsatt att RIKAB skulle få 6, 8 milj. kr. i sådant stöd. Det som nu kan förväntas för året uppgår till 3, 0 milj. kr.

Under andra halvåret 1988 infördes en helt *ny avgift för Postgirot*s *inbetalningsservice*. Merkostnaderna för RIKAB uppskattas till 15, 0 milj. kr. Avgiften tas i första hand ut av nya kunder och skall successivt införas för de kunder som Postgirot haft sedan tidigare. RIKAB har i detta sammanhang av Postgirot betraktats såsom ny kund. Den nya avgiften har för år 1990 för RIKAB:s del fastställts till 0,90 kr. per inbetalningsavi.

Televerkets adressregister har varit knutet till telefonnummer medan RIKAB:s register är person- och organisationsnummerbaserat. Detta medför att behovet av att kunna aktualisera, kontrollera och komplettera adressuppgifter blivit ett annat än tidigare. Mot bakgrund av att RIKAB har anförtrots myndighetsutövning räknade företaget tidigare med att — kostnadsfritt — få tillgång till det s. k. riksaviseringsbandet, ett centralt register med folkbokföringsuppgifter. Regeringen avslog dock den 23 februari 1989 en sådan begäran eftersom bolaget inte är en statlig myndighet och därmed inte enligt datalagen (1973:289) kunde ges rätt att utnyttja bandet. RIKAB har därför hänvisats till statens person- och adressregister (SPAR), dvs. att köpa *adressuppdateringstjänster* hos DAFA Data AB. Den årliga kostnaden beräknas till 1,9 milj. kr.

RIKAB bedriver under innevarande år en *marknadsföringskampanj* i syfte att utöka antalet erlagda TV-avgifter. Under år 1990 och åren därefter vill RIKAB vidta mer omfattande åtgärder. Målsättningen för år 1990 är att antalet TV-avgifter redan vid utgången av året skall ha ökat med 100 000, vilket skulle motsvara ytterligare ca 110 milj. kr. i avgiftsintäkter.

Den utökade marknadsföringen och förväntade volymökningen i RIKAB:s hantering beräknas kosta 3, 8 milj. kr.

SR redovisar i sin anslagsframställning för år 1991 en av RIKAB gjord bedömning av avgiftsskyldighetens och avgiftsskolkets omfattning sedan den nya lagen (1989:41) om TV-avgift börjat tillämpas fullt ut. Det är denna bedömning som ligger bakom målsättningen att antalet erlagda avgifter skall kunna öka med 100 000.

SR påpekar inledningsvis att en viss osäkerhet om antalet avgiftsbetalare och avgiftsskolkets omfattning uppstår under övergångsskedet, dvs. under den tid då ett nytt uppbördssystem byggs upp. Sammanlagt uppskattas avgiftsskyldigheten motsvara 3 650 300 avgifter, varav 3 450 000 kan hänföras till hushåll. De resterande 200 300 avgifterna avser, enligt RIKAB, enskilda firmor, offentliga myndigheter och övriga juridiska personer. När det gäller skolkfrekvensen har SR, på grundval av uppgifter från televerket i mitten av år 1988, bedömt att ca 200 000 av hushållen inte betalar sin avgift. Motsvarande bedömning för de juridiska personernas del är svårare att göra eftersom skolket bland dem aldrig undersökts. SR håller det dock för troligt att det är större än hushållens, kanske 25 — 50 %.

RIKAB har för avsikt att under år 1990 utföra en specialstudie av TV-innehaven i denna kategori för att få ett säkrare grepp om hur många TV-avgifter som bör erläggas. Om skolkfrekvensen för denna grupp stannar vid ca 25 % räknar SR med att totalt 3, 4 miljoner avgifter kan inkasseras under år 1990.

Föredragandens överväganden

I proposition 1988/89: 18 (s. 40) om TV-avgiften anförde jag bl. a. att jag ansåg att kostnaderna för den radio- och TV- verksamhet som står i allmänhetens tjänst solidariskt bör delas av alla som har en TV-mottagare som kan ta emot Sveriges Radio-koncernens program. Det är därför av stor betydelse att de som innehar sådana mottagare visar god betalningsvilja. En sådan uppmuntras starkt, menade jag, om de avgiftsskyldiga upplever att handhavandet av de medel som flyter in präglas av ansvarskänsla och god hushållning. Det är också av stor vikt att uppbörden av avgifter bedrivs effektivt och att det utförs en energisk avgiftskontroll.

Enligt min mening är det glädjande att RIKAB uppvisar en hög ambitionsnivå när det gäller antalet uppburna avgifter. Redan ett upprätthållande av den tidigare ambitionsnivån ställer stora krav på uppbördsorganisationen vid övergången till ett nytt avgifts- och uppbördssystem. Som jag har uppfattat det har RIKAB goda förhoppningar om både att överföringen från televerkets register skall bli lyckosam och att ett stort antal nya avgiftsbetalare skall kunna tillföras. Detta kräver dock *särskilda insatser* under en övergångstid.

Enligt vad jag har inhämtat planerar nu RIKAB att låta den tidigare nämnda mer omfattande kampanjen pågå under två år. Under år 1990 skall den i första hand ta sikte på gruppen företag m. m., där andelen som inte betalar tycks vara särskilt hög. Den kartläggning av denna grupp som RIKAB planerar utgör ett viktigt led i satsningen. Under år 1991 skall kampanjen mer riktas till hushållen och då främst till den kategori där skolket erfarenhetsmässigt är störst, dvs. nybildade hushåll. Kampanjen blir av den omfattningen att kostnaderna, enligt RIKAB, inte kan täckas av de medel för marknadsförings- och skolkkampanjer som sedan länge funnits med i de årliga medelsanvisningarna för TV-avgiftsuppbörden.

Mot denna bakgrund tillstyrker jag SR:s förslag om att ytterligare 3, 8 milj. kr. anvisas för år 1990 för ändamålet. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag om motsvarande belopp för år 1991.

Mitt förslag avseende denna satsning bygger på att SR successivt under de två åren avrapporterar resultaten av den intensifierade kampanjen och avger en sammanfattande slutredovisning före den 1 mars 1992. Jag finner det angeläget att SR, i den utsträckning det är möjligt, försöker bedöma vilka effekter som normala marknadsföringsinsatser och kampanjer mot avgiftsskolk skulle ha medfört. Vidare måste hänsyn tas till de "automatis-ka" effekterna av de ändrade reglerna för avgiftsskyldigheten. Jag förutsätter också att det i samband med slutrapporten lämnas en redovisning av hur de särskilda medlen för kampanjen har använts. Det bör ankomma på regeringen att fastställa villkor för medelsanvändningen av det slag jag har nämnt.

När det gäller de *övriga ändamål*, som SR begärt tilläggsmedel för, biträder jag förslaget som rör medel för köp av adressuppdateringstjänster. Vidare beräknar jag behovet av medel för postgirots inbetalningsservice till 14, 5 milj. kr. Någon kompensation för att det regionalpolitiska stödet beräknas bli lägre än i förra årets anslagsframställning bör enligt min mening inte ges. Hänsyn härtill har redan tagits vid beräkningen av den medelsanvisning för år 1990 som riksdagen beslutade om tidigare i år.

Sammantaget förordar jag att SR för RIKAB:s räkning under år 1990 tilldelas ytterligare 20, 2 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, utöver vad riksdagen redan godkänt (prop. 1988/89:129, KrU21, rskr. 311), godkänna att 20 200 000 kr. får användas av Sveriges Radio AB för RIKAB:s verksamhet under år 1990.

Arbetsmarknadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Thalén

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Tionde huvudtiteln

B. Arbetsmarknad m. m.

B 4. Kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag

Arbetsmarknadsutbildning kan bedrivas i form av särskilt anordnade kurser eller i det reguljära utbildningsväsendet eller som utbildning av anställda där bidrag utgår till arbetsgivaren. För budgetåret 1989/90 har utbildningsbidrag för utbildning i det reguljära utbildningsväsendet beräknats för 580 000 veckor, vilket motsvarar ca 20 000 personer med en genomsnittlig utbildningstid på 29 veckor.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har i skrivelse den 6 juni 1989 framhållit arbetsförmedlingens möjligheter att under den nuvarande starka konjunkturen med brist på arbetskraft placera arbetshandikappade i arbete. Med anledning härav föreslår AMS att möjligheterna till arbetsmarknadsutbildning i det reguljära utbildningsväsendet får utnyttjas under budgetåret 1989/90 för arbetshandikappade utan andra begränsningar än de som anges i förordningen (1987:406) om arbetsmarknadsutbildning. Någon begränsning i form av högsta antal veckor eller deltagare bör således inte gälla för denna grupp.

Under år 1988 fick 27 000 arbetshandikappade anmälda vid arbetsförmedlingen arbete på den öppna marknaden, vilket är en ökning med 24 % jämfört med föregående år. Dessa arbetsplaceringar har möjliggjorts genom betydande insatser i form av vägledning och utbildning.

Antalet arbetshandikappade har under de senaste åren ökat markant vid förmedlingarna. Mellan åren 1985 och 1988 uppgick ökningen till 20 % vilket medfört ett ökat behov av insatser speciellt riktade mot denna sökandegrupp.

Det är enligt min mening viktigt att ta tillvara det goda arbetsmarknadsläget för att ytterligare öka möjligheterna för arbetshandikappade att få arbete. AMS bör därför ge högsta prioritet åt dessa och samtidigt ges möjlighet till utökade utbildningsinsatser för denna grupp i form av utbildning inom det reguljära utbildningsväsendet. Det har visat sig att denna form av utbildning är den mest ändamålsenliga när det gäller att tillgodose de arbetshandikappades behov av yrkesförberedande utbildning och yrkesutbildning.

Jag kan emellertid inte tillstyrka AMS förslag att sådan utbildning skall kunna beviljas arbetshandikappade utan begränsningar i fråga om omfattningen. Jag förordar i stället att utbildningsbidrag får beviljas för ytterligare högst 145 000 veckor, vilket motsvarar ca 5 000 personer med en genomsnittlig utbildningstid på 29 veckor. Den föreslagna utbildningsvolymen skall oavkortat användas för arbetshandikappade. Jag räknar därmed att drygt 50 % av det totala antalet beviljade utbildningsveckor i det reguljära utbildningsväsendet under budgetåret 1989/90 skall förbehållas sökande med arbetshandikapp.

Kostnaderna för utbildningsbidrag för ytterligare 145 000 veckor beräknar jag till 85 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag på 85 000 000 kr.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Ulf Lönnqvist

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Elfte huvudtiteln

B. Bostadsförsörjning m. m.

B 2. Länsbostadsnämnderna

Bakgrund

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett förslagsanslag på 65 292 000 kr.

Riksdagen beslutade i maj 1988 (prop. 1987/88: 115, BoU 16, rskr. 273) att Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB, med början vid halvårsskiftet 1989 skulle betala ut och avisera sådana lån för bostadsändamål som finansieras av bolaget, SBAB-lån.

Riksdagen beslutade vidare vid samma tillfälle att SBAB efter överenskommelse borde svara för förvaltningen av lån för bostadsändamål finansierade över statsbudgeten.

Bostadsstyrelsen, sedermera plan- och bostadsverket, hade tidigare ansvar för dessa uppgifter.

Den regionala låneförvaltningen skulle tills vidare på SBAB:s uppdrag skötas av länsbostadsnämnderna enligt avtal mellan parterna.

Genom riksdagens beslut avlastades plan- och bostadsverket all låneförvaltning från den 1 juli 1989, då verkets omlokalisering till Karlskrona skulle ske.

Beslut om lån och bidrag samt utbetalning av räntebidrag och övriga bidragsformer skulle dock enligt propositionen och riksdagens beslut även fortsättningsvis handhas av plan- och bostadsverket och länsbostadsnämnderna.

Riksdagen anförde vidare (BoU 1987/88: 16) att en organisation för plan- och bostadsverkets bidragsförvaltning borde byggas upp i Karlskrona, parallellt med att den övriga verksamheten i Stockholm pågår. För att det skulle vara möjligt att behålla kompetensen avseende bidragsförvaltningen i Stockholm var det enligt utskottets mening erforderligt att dubblera vissa befattningar. Utskottet konstaterade att den ökade anslagsbelastningen som blir följden av ett sådant arrangemang får täckas antingen genom över-

skridanden av anslaget till plan- och bostadsverket eller genom att regeringen i lämpligt sammanhang för riksdagen lägger fram förslag om ökade anslag till verket.

Riksdagen beslutade vidare i december 1988 (prop. 1988/89: 47, bil. 4, FiU 10, rskr. 94) att godkänna att regeringen träffar avtal med SBAB om att bolaget skall utveckla ett ADB-system för låne- och bidragshantering m. m. hos plan- och bostadsverket och länsbostadsnämnderna. SBAB hade åtagit sig att mot en fast ersättning av 31,2 milj. kr. svara för utvecklingen av systemet, konvertering och installation samt för utbildning av plan- och bostadsverkets och länsbostadsnämndernas personal.

Riksdagen anvisade för detta ändamål ett förslagsanslag på 31 200 000 kr. till Länsbostadsnämnderna på tilläggsbudget I till statsbudgeten under elfte huvudtiteln för budgetåret 1988/89.

Föredraganden anmälde i propositionen att SBAB:s kostnader för dels lånehanteringen, dels utvecklingen av ett ADB-system för lånehanteringen skulle komma att regleras inom ramen för det avtal om låneförvaltningen, som riksdagens tidigare beslut om ett förändrat ansvar för lånehanteringen förutsatte.

Ett avtal för tiden den 1 juli – 31 december 1989 träffades den 29 juni 1989 mellan staten och SBAB. I avtalet reglerades bl. a. statens ersättning till SBAB för den regionala lånehanteringen m. m. (24 327 500 kr.) under det andra halvåret 1989 samt för utvecklingen av ADB-system för låne- och bidragshanteringen m. m. hos plan- och bostadsverket och länsbostadsnämnderna (31 200 000 kr.).

Ersättningen har betalats ut.

I ett särskilt avtal mellan plan- och bostadsverket och SBAB regleras bl. a. SBAB:s ersättning till länsbostadsnämnderna för den regionala hanteringen av låneförvaltningen under det andra halvåret 1989.

SBAB har betalat ersättning till länsbostadsnämnderna motsvarande 43 % av de totala förvaltningskostnaderna. Detta utgör ungefärligt lånehanteringsandel av den totala verksamheten inom länsbostadsnämnderna.

I avtalet mellan staten och SBAB förklarade också parterna att bolaget hade gjort anspråk på ersättning för investeringar i datorer och programvara och kostnader inom bolaget för övertagandet av ansvaret för låneförvaltningen m.m.. Parterna var överens om att regeringen hos riksdagen skall begära att medel i erforderlig utsträckning anvisas för ändamålet.

Föredragandens överväganden

Dåvarande chefen för bostadsdepartementet betonade vid sin anmälan av prop. 1987/88: 115 om anslag till plan- och bostadsverket, m. m., att det behövs ett väl utvecklat datorstöd på central och regional nivå, både för en rationell låneförvaltning och för myndigheternas beslut om lån och bidrag samt utbetalning av bidrag. Systemet skall säkra en tillfredsställande hantering och ge ett allmänt stöd för rationaliseringar.

I linje med riksdagens beslut och det träffade avtalet mellan staten och SBAB har bolaget övertagit all låneförvaltning från och med den 1 juli 1989.

SBAB har också i samarbete med plan- och bostadsverket ansvaret för utvecklingen av ett ADB-system för låne- och bidragshantering m. m. hos plan- och bostadsverket och länsbostadsnämnderna.

I min anmälan till budgetpropositionen för budgetåret 1989/90 konstaterade jag att det vid detta tillfälle rådde osäkerhet beträffande storleken av den ersättning som SBAB skulle erlägga till nämnderna. Vidare påverkades anslaget av hur kostnaderna för låneförvaltningen fördelas mellan staten och SBAB.

Enligt min mening kan ett väl fungerande datorstöd ge väsentliga vinster i framtiden.

Detta är utgångspunkten för de investeringar i utbildning och ny teknik m. m. som regeringen har medgivit att SBAB och plan- och bostadsverket i detta inledningsskede gör vid länsbostadsnämnderna.

Jämfört med anslaget som riksdagen beslutade om på grundval av 1989 års budgetproposition har medel till kostnader för extrainsatser vid länsbostadsnämnderna hittills medgivits till ett belopp av 19 301 000 kr. Dessa insatser har bl. a. innefattat förbättrad internkontroll bl. a. med anledning av brister i redovisningen, extrainsatser vid introduktion av ADB och anpassning av arbetsmiljön.

I avtalet mellan staten och SBAB konstaterades att bolaget gjorde ytterligare anspråk på ersättning för investeringar i datorer och programvara och kostnader inom bolaget för övertagande av ansvaret för låneförvaltningen m. m. Dessa kostnader kan nu preciseras.

Jag återkommer därför nu med det förslag om ytterligare medel på anslaget som dessa kostnader föranleder.

Bolaget bör för andra halvåret 1989 – förutom redan utbetalat belopp – få ersättning för kostnader om sammanlagt 38 240 000 kr. I denna summa ingår bl. a. extrakostnader i SBAB:s egen organisation som motiveras av övertagandet av ansvaret för låneförvaltningen (ca 16 000 000 kr.). Dessa kostnader avser bl. a. ersättning till personal som nu arbetar med de uppgifter som plan- och bostadsverket tidigare haft. Konsekvenserna av denna personalförändring för plan- och bostadsverket kommer jag att beröra i 1990 års budgetproposition.

Jag vill i detta sammanhang betona att betydande brister i bl. a. systemkonstruktion och stabilitet i det nuvarande centrala datasystemet, UDS-C, har upptäckts efter bildandet av plan- och bostadsverket. Riksrevisionsverket har också tidigare riktat anmärkningar mot rutinerna för bl. a. redovisningen.

SBAB och plan- och bostadsverket försöker nu i samverkan att snarast rätta till dessa allvarliga brister som främst drabbar administration och redovisning. Detta arbete drar väsentliga resurser, bl. a. som kostnader för särskilt anställd personal och konsulter. Den mest prioriterade arbetsuppgiften för plan- och bostadsverket och SBAB är att säkerställa systemens funktion. Utvecklingsinsatserna för det helt nya datasystem som skall införas blir lidande av detta.

Jag bedömer dock detta arbete helt nödvändigt för att en fungerande låneförvaltning skall kunna byggas upp.

Kostnaderna för att rätta till dessa brister skulle vid en annan ansvarsfördelning helt ha fallit på plan- och bostadsverket.

I summan 38 240 000 kr. ingår också periodiserade kostnader för upphandling och installation av ny hårdvara på länsbostadsnämnderna och plan- och bostadsverket och kostnader på grund av svåra tekniska problem med stabilisering och drift av det datasystem, UDS-C, som måste användas i avvaktan på att ett helt nytt datasystem utvecklas och tas i drift.

Vidare bör medel avsättas för ersättning för bolagets kostnader under det första halvåret 1990. Kostnaderna uppgår till 36 400 000 kr. Huvuddelen av dem (19 000 000 kr.) är merkostnader i den egna organisationen till följd av övertagandet av låneförvaltningen. Vidare finns här merkostnader för UDS-C (6 800 000 kr.), upphandlingskostnader (6 050 000 kr.) och kostnader för utveckling av det nya systemet, BoS-Data (4 550 000 kr.).

I kostnaderna ingår också bolagets ersättning till länsbostadsnämnderna för den regionala lånehanteringen under det första halvåret 1990.

Avslutningsvis vill jag anmäla att jag avser att återkomma med förslag om SBAB:s långsiktiga finansiering.

Jag räknar mot den ovan redovisade bakgrunden med ett ytterligare medelsbehov under budgetåret 1989/90 på 93 941 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Länsbostadsnämnderna* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 93 941 000 kr.

Industridepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Nordberg

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Tolfte huvudtiteln

E. Statsägda företag m. m.

[1] E 4. Teckning av aktier i AB Statens Skogsindustrier (ASSI)

Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1989/90.

Inledning

Frågan om kapitaltillskott till AB Statens Skogsindustrier (ASSI) behandlades senast våren 1989 (prop. 1988/89: 150, NU 36, rskr. 332) med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1989/90, m. m. (kompletteringspropositionen) bilaga 11, där regeringen under avsnittet samordning mellan de statliga skogsindustriföretagen bl. a. redovisade sin syn på ASSI:s framtida kapitalförsörjning, samt samordningen mellan de statliga skogsindustriföretagen. Därav framgår att ASSI:s styrelse har bedömt att det erfordras en miljard kronor i nytt ägarkapital, för att koncernen skall kunna genomföra sitt planerade investeringsprogram om fem miljarder kronor under åren 1990–1993.

ASSI har i ett särskilt material, som tillställts riksdagens ledamöter i samband med behandlingen av nämnda proposition närmare redovisat bakgrund och motiv för detta kapitalbehov, vilket skall täckas genom två nyemissioner av aktier i bolaget.

Centrala Personal Organisationen inom ASSI-koncernen (CPO) har i brev daterat den 13 december 1988 framfört sina synpunkter på ASSI:s råvaru- och kapitalförsörjningssituation.

Som ett led i en samordning mellan ASSI och domänverket och som ett första steg i täckandet av kapitalbehovet, beslutade bolagsstämman i ASSI den 3 oktober 1989 om en nyemission om 2 250 000 aktier à nominellt 100 kr. till en kurs av 289 kr. Aktierna tecknades av domänverket. Det innebär att domänverket erlagt 650 250 000 kr. i nytt kapital och nu innehar 25 % av aktierna i bolaget.

Under hösten har vidare träffats ett virkesavtal mellan verket och ASSI som innebär ökade leveranser av massaved från domänverket till ASSI:s industrier i norra Sverige. Denna omfördelning av virkesströmmarna är, om man ser till hela virkesförbrukningen i regionen, endast av mindre omfattning men innebär ökad andel inhemsk virkesråvara och därmed säkrare råvarubas för ASSI. Avtalet påverkar i sig inte domänverkets leveranser av sågtimmer till sågverken i regionen.

Av nämnda proposition framgår vidare att regeringen, som ett andra steg, avser att under hösten 1989 lämna förslag till riksdagen om att ASSI, genom en nyemission, skall tillföras ytterligare 350 milj. kr. Därmed får ASSI den nödvändiga förstärkningen av kapitalbasen om en miljard kronor vilket erfordras för att bolaget skall kunna genomföra sitt investeringsprogram under finansiell balans.

Näringsutskottet anslöt sig till de överväganden som redovisades i propositionen och riksdagen gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

Bakgrund

ASSI:s struktur är kraftigt påverkad av det faktum att företaget ej äger skog. Att driva Sveriges största sågverksrörelse utan egen skog blev i längden ohållbart, varför sågverksrörelsen avyttrades bl. a. till domänverket under år 1988. ASSI söker i sin produktmix den rätta balansen mellan kapitalintensiv skogsindustri och den mindre kapitaltunga förädlingsindustrin, t. ex. wellpapp.

ASSI:s långsiktiga målsättning:

förstärka koncernens marknadsledande position i utvalda segment inom västeuropeisk pappersbaserad förpackningsindustri, balansera koncernens produktmix så att en stabil lönsamhet uppnås, skapa en industristruktur med hög internationell konkurrenskraft, uthållig tillväxt genom produktutveckling och hög kvalitet.

ASSI:s målsättning inför 90-talet ligger sålunda klar. Basen för en sådan utveckling har skapats genom koncernens koncentration till förpackningspapper och wellpappförpackningar. Inom dessa områden har starka marknadspositioner i Västeuropa uppnåtts. ASSI tillverkar således kraftliner, dryckeskartong, kraftpapper, wellpapp och plastbelagt papper.

Det planerade investeringsprogrammet för de närmaste fyra åren, det vill säga 1990–1993, uppgår till ca 5 miljarder kronor. Bolaget beräknar att 2/3 av investeringsprogrammet skall kunna finansieras genom nyemissionen på 650 milj. kr. och föreliggande nyemission på 350 milj. kr. samt internt genererade vinstmedel.

ASSI:s största produktområde är wellpapp. Förpackningsgruppen utgör nästan halva koncernen, räknat som andel av nettoleveransvärdet. Bolaget förutser även framdeles en stabil och tillfredsställande lönsamhet för förpackningsgruppen. En expansion av denna del av ASSI, bland annat genom företagsförvärv, medverkar till att koncernens lönsamhet stabiliseras. Expansionen stärker även lönsamheten i ASSI Kraftliner genom ökade möjligheter till integration mellan kraftliner och wellpapp. ASSI:s förpackningsföretag har en god geografisk spridning i norra Västeuropa.

ASSI Kraftliner är ASSI:s enskilt största resultatenhet. Sambandet med förpackningsföretagen är betydande. Av ASSI Kraftliners leveranser går 1/3 till företag inom ASSI-koncernen. Slutprodukterna är oblekt kraftliner såväl som marmorerad kraftliner och liner med vit yta. Det investeringsprogram som nu genomförs för ASSI Kraftliner medför att företagets konkurrenskraft stärks ytterligare, samtidigt som kraftlinerns ytegenskaper förbättras. Kapaciteten ökas också med 60 000 ton genom en begränsad investering, varigenom redan gjorda investeringar utnyttjas på ett optimalt sätt.

Ett annat företag i ASSI-koncernen, som har ett nära samband med ASSI Kraftliner, är Örebro Pappersbruk, som marknadsför plastbelagt papper och kartong, främst till förpackningsindustrin. Huvuddelen av det baspapper Örebro Pappersbruk använder vid sin plastbeläggning köps från ASSI Kraftliner. Pappersbruket genomför för närvarande en stor kapacitetshöjande investering.

Örebro Pappersbruk använder även kraftpapper från ASSI Karlsborg som baspapper vid plastbeläggning. Ett investeringsprogram för att minska ASSI Karlsborgs utsläpp av miljöstörande ämnen är under genomförande. I pappersbruket påbörjas en modernisering. Pappersprogrammet är inriktat mot utvalda nischer av blekt kraftpapper. Det sker en successiv omdaning av papperssortimentet mot mer högvärdiga kvaliteter. Det är framför allt produkter med förbättrade tryckegenskaper som prioriteras. Den blekta cellulosan i ASSI Karlsborg är en av två stora resultatsvängande produkter i ASSI. Lönsamheten på denna produkt är över tiden också relativt sett lägre än för andra produkter med lägre virkesåtgång per producerad enhet. Den främsta förklaringen är den i en internationell jämförelse dyra svenska virkesråvaran. Det är därför en strävan i ASSI att höja vedutbytet och att öka vidareförädlingen till papper och kartong. För närvarande pågår analyser i syfte att fastställa möjligheterna att öka integrationen av ASSI Karlsborgs cellulosa.

Av ASSI Karlsborgs avsalucellulosa säljs ca 25 % till andra ASSI-enheter, bland annat till Frövi. Frövi:s huvudprodukter är dryckeskartong och förpackningskartong. Konceptet i Frövi med bestruken oblekt kartong är unikt. Tillsammans med en stigande produktionsvolym och höjd kostnadseffektivitet förutser ASSI även fortsättningsvis en positiv lönsamhetsutveckling i Frövi. Kartongmaskinen i Frövi togs i drift 1981. Vid ursprungsinvesteringen förbereddes kartongmaskinen för en senare utbyggnad. Denna utbyggnad upp till 250 000 ton förbereds nu. Marknadsläget för Frövi:s kartongprodukter är gynnsamt och med en förhållandevis begränsad investering kan enhetens lönsamhet ökas betydligt.

En viktig faktor för ASSI:s hittillsvarande utveckling och för framtiden är samarbetet med domänverket. Domänverkets leveranser till ASSI bygger på fleråriga leveransavtal. Ett nytt flerårigt leveransavtal har tecknats under 1989. I avtalet fastläggs en ram för virkesleveranser under ett antal år. Priset för virkesråvaran fastställs i årliga prisförhandlingar mellan ASSI och domänverket och följer marknadens prisutveckling. Av ASSI:s virkesanskaffning kommer för närvarande ca 30 % från domänverket. Domänverket levererar ca 20 % av sin totala avverkning till ASSI. Virkessamban-

det mellan ASSI och domänverket är dock större än nu angivna tal vad gäller massaved i norra Sverige och Bergslagen.

För ASSI:s två enheter i norra Sverige utgör den knappa tillgången på inhemsk virkesråvara av barr en begränsning varför import är nödvändig. En väsentligt förbättrad virkesförsörjning för ASSI:s industrier i Norrbotten måste ses som en förutsättning för att det planerade investeringsprogrammet skall kunna genomföras.

ASSI saknar helt resultat tillskott från skog och kraft. Då konjunkturen vänder nedåt är det bland ASSI:s produkter främst cellulosa och kraftliner som drabbas resultatmässigt. Det är bland annat mot bakgrund av sådana lönsamhetsvariationer som bolagets satsningar på mindre konjunkturlönsliga områden, typ wellpapp och dryckeskartong, skall ses.

Det är ett omfattande investeringsprogram ASSI står inför. Genom nyemissionen på 650 milj. kr. och den nu aktuella nyemissionen på 350 milj. kr. skapas en finansiell bas som gör det möjligt att genom det planerade investeringsprogrammet både höja och stabilisera koncernens lönsamhet.

Bolaget förutser att resultatet för koncernen år 1989 väl kommer att överskrida resultatet för år 1988.

Finansiella mål

ASSI:s styrelse har fastlagt följande finansiella mål:

Det långsiktiga målet för räntabiliteten på justerat eget kapital är 14 %, beräknat som ett genomsnitt under en konjunkturcykel.

Det långsiktiga målet för räntabilitet på sysselsatt kapital är 16 %, beräknat som ett genomsnitt under en konjunkturcykel.

Soliditetsmålet är 40 %.

Utdelningspolitik

ASSI-koncernen eftersträvar expansion under finansiell balans. Det är styrelsens avsikt att aktieägarna skall erhålla en rimlig andel i ASSI:s resultatförbättring. För räkenskapsåret 1988 utdelades 4 kr. per aktie eller 1,2 % av justerat eget kapital. Det är styrelsens uppfattning att utdelningen långsiktigt bör uppgå till ca 3 % av justerat eget kapital. För de närmaste åren, det vill säga under det nu aktuella investeringsprogrammets genomförande, anser styrelsen det motiverat att utdelningen ligger lägre. När investeringsprogrammet genomförts bör utdelningen anpassas till den långsiktiga målsättningen ca 3 %.

Under år 1988 ökade utdelningen med 1 kr. till 4 kr., vilket motsvarar en ökning med 33 %. Styrelsen räknar med en lägre utdelningstillväxt under de närmaste åren tills det nu aktuella investeringsprogrammet genomförts.

ASSI har under 1980-talet genomgått en omfattande strukturell omdaning. Från att ha varit ett traditionellt skogsindustrieföretag med en omfattande sågverksrörelse har koncernen utvecklats till en förpackningsgrupp med stark koncentration till förpackningspapper och färdiga förpackningar. Dessa åtgärder har tillsammans med den goda konjunkturen för skogsindustriprodukter medverkat till att den tidigare otillräckliga lönsamheten inom ASSI klart förbättrats.

Ett sammandrag av resultat och ekonomiska nyckeltal redovisas i bilaga 10.1 till denna proposition. Vidare lämnas en redogörelse för bl.a bakgrund och motiv till nyteckning av aktier i ASSI i bilaga 10.2 till denna proposition. En närmare information om ASSI:s historia, ekonomi, verksamhetsområde och kapitalbehov m.m. presenteras i ett särskilt emissionsprospekt som utarbetas av ASSI. ASSI kommer att tillställa riksdagens ledamöter detta material inför behandlingen av denna proposition. Inför den nu föreslagna nyemissionen har bolaget värderats på ägarnas uppdrag av Carnegie Fondkommission AB.

Styrelsen i ASSI har, som framgår av bilaga 10.2, den 11 oktober 1989 beslutat att föreslå bolagsstämman i ASSI att genomföra en nyemission om 1 000 000 aktier à nominellt 100 kr. till en kurs av 350 kr. Som jag tidigare nämnt innehar domänverket efter den förra nyemissionen 25 % av aktierna i bolaget. Jag anser att domänverket även efter denna emission skall kunna inneha samma andel av aktierna i ASSI vilket innebär att jag senare avser att föreslå regeringen att ge domänverket tillstånd att teckna 250 000 aktier för sammanlagt 87,5 milj. kr. i bolaget.

Jag ser det som naturligt att staten via statsbudgeten, efter den nu genomförda ökade samordningen mellan ASSI och domänverket, tecknar 75 % av den nu föreslagna nyemissionen och erlägger 262,5 milj. kr. som likvid för 750 000 aktier i ASSI. I och med de nu genomförda två nyemissionerna i ASSI har bolaget tillförts såväl nytt kapital som ytterligare vedråvara. Detta innebär att ASSI idag är bättre rustat att fullfölja den beslutade strategin.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Teckning av aktier i AB Statens Skogsindustrier (ASSI)* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 262 500 000 kr.

[2] Bemyndigande att utfärda vissa statliga fartygskreditgarantier

Riksdagen beslutade den 25 april 1989 (prop. 1988/89: 100 bil. 14, NU 22, rskr. 177) om stöd till svensk varvsindustri för perioden 1990—1992. Av besluten framgår bland annat att statliga fartygskreditgarantier vid efterleveransfinansiering av fartyg inte får utfärdas efter nuvarande stödperiod det vill säga efter år 1989. Statliga garantier under byggnadstiden vid kontantstöd får dock utfärdas för order som tecknats före utgången av år 1992. Riksdagen bemyndigade därför fullmäktige i riksgäldskontoret att till utgången av år 1992 utfärda statliga garantier under byggnadstiden vid kontantstöd inom en ram av 15 miljarder kronor. Eftersom garantiramen är en så kallad engagemangsram ingår även tidigare utfärdade garantier.

Enligt gällande regler lämnar först statens industriverk en utfästelse om garanti till beställaren av fartyget att riksgäldskontoret senare vid efterleveransfinansieringen skall utfärda garantin. Utfästelsen kan ses som en trygghet för beställaren att klara den fortsatta finansieringen av fartygsbygget. Tidsskillnaden mellan utfästelse och utfärdad garanti uppgår för närvarande till ca ett och ett halvt år.

Efter riksdagens beslut har framkommit att statens industriverk våren 1989 har lämnat utfästelse om garanti för två fartygsbyggen och där riksgäldskontoret inte kan utfärda garantierna förrän efter utgången av år 1989. Beräknade leveranstidpunkter för de aktuella fartygen är våren 1990 och hösten 1990. Den totala garantisumman för de två fartygen uppgår till 39,6 milj. kr.

Enligt min mening är det viktigt att staten fullföljer lämnad utfästelse och utfärdar själva garantin. Jag vill därför föreslå att regeringen får bemyndiga riksgäldskontoret att utfärda garantier vid efterleveransfinansieringar för de två aktuella fartygen efter utgången av år 1989.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att regeringen eller efter regeringens bemyndigande riksgäldskontoret får ikläda staten garantier i enlighet med vad jag har förordat.

ASSI-KONCERNEN I SAMMANDRAG

	1984	1985	1986	1987	1988
RESULTATPOSTER (milj. kr.)					
Nettoleveransvärde ¹					
– Sverige	1 332	1 410	1 507	1 469	1 373
– Utlandet	4 059	4 063	4 444	5 564	5 441
Summa nettoleveransvärde	5 391	5 473	5 951	7 033	6 814
Övriga rörelseintäkter	16	30	59	43	164
Rörelseresultat före avskrivningar²	1 000	560	543	760	905
Rörelseresultat efter avskrivningar	781	321	251	457	617
Finansiella poster	– 196	– 202	– 174	– 196	– 135
Valutakursdifferenser ³	– 44	36	3	40	– 16
Resultat efter finansiella poster	541	155	80	301	466
Extraordinära poster ⁴	20	– 1	–	– 249	–
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	561	154	80	52	466
BALANSPOSTER (milj. kr.)					
Omsättningstillgångar	3 238	2 696	2 676	2 961	2 737
Anläggningstillgångar	3 219	3 506	3 444	3 472	3 481
Summa tillgångar	6 457	6 202	6 120	6 433	6 218
Kortfristiga skulder	1 491	1 532	1 530	1 705	1 777
Långfristiga skulder	2 413	2 022	1 921	2 039	1 628
Obeskattade reserver	896	1 008	862	878	1 025
Beskattade reserver ⁵	361	342	313	261	–
Eget kapital	1 296	1 298	1 494	1 550	1 788
Summa skulder och eget kapital	6 457	6 202	6 120	6 433	6 218

1) Nettoleveransvärde

Försäljningsvärde enligt faktura (exkl. moms) – fraktkostnader – rabatter – försäljningsprovisioner ± kursdifferenser.

2) Realisationsvinster

ASSI tillämpar från och med 1985 restriktivitet i avseende på vad som är att anse som extraordinära poster. Motivet är att ur koncernens synvinkel de flesta sådana affärshändelser är att betrakta som normala.

I linje härmed har realisationsvinster/-förluster vid avyttring av anläggningstillgångar inklusive aktier redovisats i rörelseresultatet. Beloppets storlek var 1985 och 1986 relativt obetydliga men 1987 och 1988 ingår i rörelseresultatet realisationsvinster på grund av avyttringar av aktier och fastigheter med ca 25 milj. kr. respektive ca 110 milj. kr. Om dessa poster hade bokförts som extraordinära intäkter skulle följande resultat ha redovisats:

	1988	1987
Resultat före avskrivningar	795	735
Resultat efter avskrivningar	507	432
Resultat efter finansiella poster	356	276

3) Valutakursdifferenser

Prop. 1989/90:25

Omräkning av utländska fordringar och skulder har skett till kurser som gällde vid utgången av respektive år. Detta har inneburit att fordringar ej upptagits över anskaffningskurs och skulder ej under densamma.

4)

Den extraordinära kostnaden för 1987 avser främst avvecklingskostnader för ASSI Timber. Till övervägande del avser avvecklingskostnaderna nedskrivning av anläggningsvärden.

5) Beskattade reserver

Beskattade reserver består av tidigare erhållna investeringsbidrag och aktieägartillskott samt strukturreserv. Strukturrenerv på 29 milj. kr. upplöstes 1987 mot nedskrivningar av anläggningstillgångar inom sågverksrörelsen. Reserv avseende investeringsbidrag har upplöstes i takt med avskrivningarna på de anläggningar, för vilka bidragen varit avsedda. Upplösningen redovisades 1984 som extraordinär intäkt (ca 6 milj. kr.) men har därefter bokförts mot de planenliga avskrivningarna. Reserv avseende aktieägartillskott har årligen upplöstes med 13,8 milj. kr. mot planenliga

Finansiella nyckeltal

	1984	1985	1986	1987	1988
LÖNSAMHET					
Vinst per aktie, full skatt, milj. kr. ¹	53.40	11.20	20.90	43.60	52.30
Vinst per aktie, schablonskatt, milj. kr. ²	40.10	11.50	6.00	22.30	34.50
Vinstmarginal, % ³	18	8	5	7	10
Räntetäckningsgrad, ggr ⁴	2.9	1.4	1.2	2.1	3.2
Kapitalomsättning, ggr ⁵	1.1	1.1	1.3	1.6	1.5
Räntabilitet på justerat eget kapital, % ⁶	19	4	3	13	16
Räntabilitet på sysselsatt kapital, % ⁷	18	8	7	11	16
KAPITALSTRUKTUR					
Balansomslutning, milj. kr.	6 457	6 202	6 120	6 433	6 218
Eget riskbärande kapital, milj. kr. ⁸	2 554	2 648	2 668	2 690	2 813
Justerat eget kapital, milj. kr. ⁹	2 105	2 144	2 237	2 250	2 300
Andel eget riskbärande kapital, % ¹⁰	39.6	42.7	43.6	41.8	45.2
Soliditet, % ¹¹	32.6	34.5	36.6	35.0	37.0
Balanslikviditet ¹²	2.2	1.8	1.7	1.7	1.5
INVESTERINGAR					
Investeringar i maskiner, inventarier, anläggningar, byggnader och mark, milj. kr.	353	458	318	613	583
Investeringar i % av nettoleveransvärdet	6.5	8.4	5.3	8.7	8.6
PERSONAL					
Anställda i Sverige	5 570	5 453	5 654	5 576	3 785
Anställda i utlandet	2 143	2 235	2 559	3 425	3 401
Totalt	7 713	7 688	8 213	9 001	7 186
Löner inkl. lönebikostnader, milj. kr.	1 132	1 230	1 405	1 635	1 464
Dito i % av nettoleveransvärdet	21	22	24	23	21

avskrivningar på de anläggningar som finansierats med ägartillskottet. Kvarstående reserv 1987-12-31 avseende investeringsbidrag (82,5 milj. kr.) och aktieägartillskott (178,7 milj. kr.) har 1988 upplösts och använts för extraordinär nedskrivning av motsvarande anläggningstillgångar.

Definitioner

Följande definitioner används för koncernens nycketal:

1) Vinst per aktie full skatt:

Resultatet efter finansiella intäkter och kostnader minus skatt dividerat med ett under året vägt antal aktier. Vid beräkning av skatt har den så kallade fullskattemetoden använts. Metoden har justerats för de specifika förutsättningar som gäller för ASSI. Den beräknade skatten på extraordinära poster har i metoden ej ökat koncernens skattebelastning på grund av de betydande förlustavdrag koncernen kan utnyttja. För 1987 redovisade koncernen en skatteintäkt netto på 7,6 milj. kr. Denna intäkt har i beräkningen ej ökat koncernens resultat efter finansiella intäkter och kostnader.

Skatten har beräknats såsom:

- 1) i resultaträkningen redovisad skatt,
- 2) $\pm$ beräknad skatt (50 %) på bokslutsdispositioner.

2) Vinst per aktie schablonskatt

Resultat efter finansiella intäkter och kostnader minus 50 % schablonskatt dividerat med ett under året vägt antal aktier.

3) Vinstmarginal

Resultat efter avskrivningar + finansiella intäkter (exklusive kursdifferenser) dividerat med nettoleveransvärdet.

4) Räntetäckningsgrad

Resultat efter avskrivningar + finansiella intäkter (exklusive kursdifferenser) dividerat med räntekostnaderna.

5) Kapitalomsättning

Nettoleveransvärdet dividerat med genomsnittlig balansomslutning minus genomsnittliga icke räntebärande skulder inklusive 50 % av obeskattade reserver.

6) Räntabilitet på justerat eget kapital

Prop. 1989/90: 25

Resultat efter finansiella poster minus full skatt dividerat med genomsnittligt justerat eget kapital.

7) Räntabilitet på sysselsatt kapital

Resultat efter avskrivningar + finansiella intäkter (exklusive kursdifferenser) dividerat med genomsnittlig balansomslutning minus genomsnittliga icke räntebärande skulder inklusive 50 % av obeskattade reserver.

8) Eget riskbärande kapital

Eget kapital + beskattade reserver + 100 % av obeskattade reserver.

9) Justerat eget kapital

Eget kapital + beskattade reserver + 50 % av obeskattade reserver.

10) Andel eget riskbärande kapital

Eget kapital + beskattade reserver + 100 % av obeskattade reserver dividerat med utgående balansomslutning.

11) Soliditet

Justerat eget kapital dividerat med utgående balansomslutning.

12) Balanslikviditet

Omsättningstillgångarna dividerat med kortfristiga skulder.

Inbjudan till teckning av aktier i AB Statens Skogsindustrier (ASSI)

Vid styrelsemöte i AB Statens Skogsindustrier (ASSI) den 6 april 1989 beslöt styrelsen att till bolagsstämma lägga fram två förslag till nyemission under 1989 om 650 milj. kr. respektive 350 milj. kr. Villkoren för emissionen om 350 milj. kr. fastställdes den 11 oktober 1989. Denna senare emission förutsätter även riksdagens godkännande varför föreliggande prospekt upprättats.

Nyemission 650 milj. kr.

Med avvikelse från aktieägarens företrädesrätt ökades aktiekapitalet med 225 milj. kr. genom utgivande av 2 250 000 aktier till kurs 289 kr. per aktie. Beslut om nyemissionen fattades vid extra bolagsstämma den 3 oktober 1989. Emissionen om 650 milj. kr. har i sin helhet tecknats och betalats av domänverket.

Nyemission 350 milj. kr.

Med företrädesrätt för aktieägarna ökas aktiekapitalet med 100 milj. kr. genom utgivande av 1 000 000 aktier till kurs 350 kr. per aktie. Aktiekapitalet kommer efter nyemissionen att uppgå till 1 miljard kronor fördelat på 10 000 000 aktier. Reservfonden kommer att uppgå till 935 milj. kr. Samtliga aktier lyder på nominellt 100 kr. De nyemiterade aktierna berättigar till utdelning från och med räkenskapsåret 1990.

Anmälan om teckning avseende nyemissionen om 350 milj. kr. skall ske senast den 28 december 1989 och inges till styrelsen för ASSI, Koncernkontoret, 105 22 Stockholm. Likvid skall erläggas på en gång och senast den 28 december 1989.

Härmed inbjudes aktieägarna i ASSI till teckning av sammanlagt 1 000 000 aktier i ASSI enligt i detta prospekt angivna förutsättningar.

Bakgrund och motiv

ASSI-koncernen har under 1980-talet genomgått en kraftfull strukturförändring. Från ett traditionellt skogsindustrieföretag dominerat av sågverksindustri har ASSI under sin nära 50-åriga tillvaro utvecklats till en företagsgrupp med stark koncentration till förpackningspapper och förpackningar av wellpapp. De sista stegen i ASSI:s fleråriga program för koncentration till ovan nämnda områden togs under 1988, då bl. a. ASSI:s omfattande sågverksrörelse såldes.

ASSI-koncernen är en av Västeuropas ledande tillverkare av pappersbaserat förpackningsmaterial och koncernen svarar för ungefär en tjugondel av den västeuropeiska tillverkningen av papper och kartong för förpackningar. Även när det gäller förpackningar av wellpapp har ASSI en ledande ställning i Västeuropa.

Det huvudsakliga syftet med den genomförda strukturuomvandlingen har varit att:

höja lönsamheten i koncernen,
 minska känsligheten för svängningar i konjunktturen,
 anpassa verksamheten till råvarusituationen, det vill säga det faktum att
 ASSI inte äger skog.

Motiv

Det främsta motivet för ASSI att genomföra en nyemission är att skapa en finansiell styrka som gör det möjligt att kunna expandera genom nyinvesteringar och företagsförvärv inom befintliga verksamhetsområden med bibehållen god soliditet över en konjunkturcykel.

ASSI har idag följande produktstruktur:

Wellpapp

Kraftliner

Dryckeskartong

Förpackningskartong

Kraftpapper

Plastbelagt papper

Pappersmassa

Koncernen tillverkar varje år 800 000 ton förpackningspapper, 470 000 ton wellpapp och 220 000 ton pappersmassa. ASSI har nått starka marknadspositioner genom en koncentration på utvalda delar av förpackningsområdet. Den målmedvetna satsningen har inneburit att ASSI är en av Västeuropas ledande tillverkare av kraftliner, dryckeskartong, blekta kraftpapper, wellpapp och plastbelagt papper. ASSI har därmed skapat en stark bas för en offensiv utveckling.

ASSI:s planerade investeringsprogram för perioden 1990–1993 beräknas uppgå till ca 5 miljarder kronor. Syftet med investeringsprogrammet är att ASSI skall förstärka sin internationella konkurrenskraft samt uppnå en stabil lönsamhet. Detta skall ske genom:

marknadsledande ställning inom de sektorer av förpackningsbranschen

ASSI satsar på,

högeffektiva produktionsanläggningar,

ökad vidareförädling av pappersmassa,

ökad satsning på produktutveckling, kvalitet och miljö.

Skogsindustrin är en kapitalintensiv bransch. Det sysselsatta kapitalet i ASSI:s tre cellulosa- och pappersbruk, ASSI Karlsborg, ASSI Kraftliner och FRÖVI, uppgår till ca 3 300 milj. kr., vilket är ca 70 % av koncernens sysselsatta kapital. Jämfört med flera andra skogsindustrier har ASSI en fördel, eftersom koncernen redan genomfört en betydande del av tunga basinvesteringar och vidareförädlar stora delar av cellulosaproduktionen till papper och kartong. Av produktionen på en miljon ton cellulosa per år vidareförädlas ca 80 % till papper och kartong inom koncernen.

För ASSI:s två enheter i norra Sverige, ASSI Karlsborg och ASSI Kraftliner, utgör den knappa tillgången på virkesråvara av barr en begränsning. För närvarande har ASSI en betydande virkesimport av barrved. Investeringsprogrammet för dessa två enheter inriktas därför främst på vidareförädling av pappersmassan och endast marginellt på produktionsökningar.

Den senare baseras huvudsakligen på returfiber och björk. Av ASSI:s tre cellulos- och pappersbruk har endast ASSI Karlsborg cellulosa-basen för en investering i en ny pappers/kartongmaskin. Investeringsverksamheten kommer därför främst att koncentreras på kvalitets- och effektivitets-höjande projekt samt ökad vidareförädling. En väsentligt förbättrad virkesförsörjning för ASSI:s industrier i Norrbotten är också en förutsättning för att det planerade investeringsprogrammet skall genomföras.

ASSI Karlsborg

ASSI Karlsborgs kapacitet är 265 000 ton blekt cellulosa per år, varav ca 100 000 ton vidareförädlas till blekt kraftpapper.

I ASSI Karlsborg slutförs under 1989 en genomgripande ombyggnad och utbyggnad av torkmaskinen för cellulosa. Pappersbruket i ASSI Karlsborg består av två pappersmaskiner för blekt kraftpapper. Under innevarande år har också påbörjats en modernisering av pappersbruket i syfte att öka effektiviteten samt höja produktkvaliteten och bredda produktprogrammet.

ASSI Karlsborgs inriktning på bl. a. glättat och bestruket blekt kraftpapper inkluderar marknadssegment med höga förädlingsvärden och marknadstillväxt. En expansion på dessa marknadssegment är en intressant möjlighet i strävan att öka vidareförädlingen i ASSI Karlsborg. Inom ASSI pågår analyser i syfte att fastställa möjligheterna att öka integrationen av ASSI Karlsborgs cellulosa.

ASSI Kraftliner

ASSI Kraftliner i Piteå är Västeuropas största pappersbruk för tillverkning av kraftliner. Kapaciteten är 540 000 ton per år. ASSI är därmed ett av de ledande kraftlinerföretagen i Västeuropa. För att ytterligare stärka marknadspositionerna och för att tillvarata intressanta affärsmöjligheter inom området ytvit kraftliner genomför ASSI Kraftliner ett omfattande investeringsprogram.

Syftet med investeringsprogrammet är att:

- förbättra fabrikens effektivitet och därmed den långsiktiga lönsamheten, minska råvarukostnaden för främst oblekt kraftliner genom ökad andel returfiber,
- förbättra linerns kvalitet.

Under 1988 slutfördes den första utbyggnadsetappen av programmet. ASSI Kraftliner har därmed breddat sitt produktprogram samtidigt som produktionen ökar och blir rationellare. Den nya produkten – Royal White – har en vit yta på oblekt papper. Efterfrågan på produkten är starkt stigande. Bakgrunden är att köparna av wellpapp ställer krav inte bara på styrka utan också på tryckbarhet för att presentera innehållet – produkten – som finns i wellpapplådan.

Nästa etapp i utbyggnaden av ASSI Kraftliner, som beslutades i juni 1989, ökar fabrikens totala årskapacitet till 600 000 ton. Utbyggnaden färdigställs under 1991. På grund av den höga kostnaden för massaved

samt det nuvarande importberoendet är målsättningen, i denna etapp, att så långt möjligt undvika en ökning av vedförbrukningen. I stället sker en ökning av fibertillförseln i form av returpapper och blekt massa från ASSI Karlsborg. Genom utbyggnaden får ASSI Kraftliner dessutom en höjd produktionseffektivitet och förbättrad förmåga att producera med hög och jämn kvalitet. Därtill kommer kraftlinerns ytegenskaper att förbättras.

FRÖVI

FRÖVI tillverkar kartong för förpackningar. Kartongbruket har en kapacitet på 190 000 ton per år av bestruken oblekt kartong. Dessutom produceras 60 000 ton oblekt pappersmassa för avsalu per år.

FRÖVI beräknas under de närmaste åren att stärka sin marknadsställning och lönsamhet. Genom en begränsad investering har FRÖVI möjlighet att öka kartongproduktionen med 60 000 ton till 250 000 ton. Samtidigt minskar volymen oblekt avsalumassa genom vidareförädling i kartongbruket.

Örebro Pappersbruk

Örebro Pappersbruk marknadsför plastbelagt papper och kartong, främst till förpackningsindustrin i Västeuropa. Kapaciteten för plastbeläggning är 65 000 ton per år.

Örebro Pappersbruk köpte under 1988 Nordlandemballage AB i Timrå, som har samma produktprogram som Örebro Pappersbruk. Under fjolåret beslöts också om en utbyggnad av produktionen i Örebro med en ny linje för plastbeläggning inklusive en tryckmaskin. Den nya kapaciteten tas i drift vid årsskiftet 1989/90 och befäster Örebro Pappersbruks ställning som ett av Västeuropas ledande företag inom området plastbelagt papper.

Inom ASSI genomförs för närvarande analyser i syfte att fastställa möjligheterna att ytterligare stärka Örebro Pappersbruks marknadspositioner i Västeuropa.

Förpackningsföretagen

ASSI:s förpackningsföretag svarade 1988 för 43 % av koncernens försäljningsvärde. I gruppen ingår 19 wellpappfabriker och ett antal konverteringsanläggningar, belägna i Sverige, Danmark, Schweiz, Västtyskland, Storbritannien och Belgien.

Marknaden för wellpappprodukter i Västeuropa har under senare år ökat med ca 5 % per år, främst till följd av en god allmänkonjunktur. Verksamheten präglas av relativt låg konjunktürkänslighet. Den stigande integrationen och specialiseringen av industrin i Västeuropa skapar goda möjligheter till volymökning och produktutveckling för transportförpackningar.

Som ett av Västeuropas ledande wellpappföretag beräknas ASSI att gynnas av en ökande handel inom EG:s "fria inre marknad". För att möta växande krav behövs betydande forsknings- och utvecklingsinsatser av leverantörerna, det vill säga förpackningsföretagen. Detta gäller såväl ma-

terialets egenskaper som formgivning och konstruktion av hela system, där själva förpackningen bara utgör en del. Denna utveckling gynnar större företag som ASSI:s wellpappgrupp, vars leveranser också i växande omfattning består av kundanpassade förpackningssystem där kunskapsinnehållet är högt.

Genom fortsatta rationaliseringar och en breddning av produktprogrammet beräknas ASSI:s wellpappföretag fortsätta att stärka sin marknadsställning. Mot bakgrund av den omstrukturering som pågår inom den västeuropeiska förpackningsindustrin är fortsatt utbyggnad av ASSI:s wellpappgrupp angelägen men ej möjlig att åstadkomma med enbart direktinvesteringar i befintliga anläggningar. Ytterligare företagsförvärv inom wellpappområdet förutses därför. En internationell expansion av ASSI:s wellpappgrupp beräknas även stärka lönsamheten i ASSI Kraftliner genom ökade möjligheter till integration mellan kraftliner och wellpapp.

Det planerade investeringsprogrammet i ASSI på ca 5 miljarder kronor för åren 1990—1993 medför ett fullföljande av ASSI:s strategi att satsa på utvalda delar av förpackningsområdet. Investeringsprogrammet beräknas leda till att koncernens lönsamhet höjs till avkastningsmålet 16 % på sysselsatt kapital genomsnittligt över en konjunkturcykel samtidigt som resultatets känslighet för svängningar i konjunkturen minskar.

Genom föreliggande nyemission stärks ASSI:s soliditet. Efter nyemissionen bedöms soliditeten vara ca 50 %. När investeringsprogrammet genomförts beräknas koncernens soliditet uppgå till målsatt nivå, 40 %. Målet om expansion under finansiell balans kan därmed uppnås.

I nyemissionen kommer ASSI:s ägare att ha företräde vid teckningen. I övrigt hänvisas till redogörelsen i detta prospekt.

Stockholm i oktober 1989

Styrelsen

Civildepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Wallström

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Trettonde huvudtiteln

F. Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor

F 6. Bidrag till miljömärkning av produkter Nytt anslag: reservationsanslag

Inledning

Positiv miljömärkning av en produkt innebär en markering av att produkten har från miljösynpunkt positiva egenskaper i jämförelse med motsvarande konkurrerande produkter. Märkningen är en konsumentinriktad åtgärd och ett sätt att främja syften inom miljövårdsområdet. Genom den positiva märkningen skall utvecklingen och användningen av "miljövänliga" – eller mera egentligt "mindre miljöbelastande" – produkter främjas.

I propositionen om miljöpolitiken inför 1990-talet (prop. 1987/88: 85, JoU 23, rskr 373) framhölls att ett system med miljödeklarationer på produkter kunde vara ett viktigt medel för att öka miljömedvetandet men att förutsättningarna för ett sådant system behövde klargöras ytterligare.

Nordiska Ministerrådet (konsumentministrarna) beslutade vid ett möte den 21 mars 1988 att utreda möjligheterna till en frivillig nordisk miljömärkning. En utgångspunkt härvid var Världskommissionens för miljö och utveckling, den s.k. Brundtlandkommissionen, rekommendation i rapporten "Our Common Future" (Vår gemensamma framtid) som publicerades våren 1987.

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade statsrådet Johansson den 1 juni 1988 en särskild utredare (direktören Sven-Runo Bergqvist). Denne fick i uppdrag att kartlägga för- och nackdelar med miljömärkning av produkter och utreda formerna för ett eventuellt införande av ett frivilligt miljömärkningssystem i Sverige.

Utredaren överlämnade den 21 december 1988 betänkandet (SOU 1988: 61) Miljömärkning av produkter. Betänkandet har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas dels utredarens sammanfattning av innehållet i betänkandet som *bilaga 11.1.*, dels en förteckning över remissinstanserna som *bilaga 11.2.* En sammanställning över remissyttrandena har upprättats och finns tillgänglig i utredningsärendet inom civildepartementet (dnr MA 365/89).

Miljömärkning i andra länder

Jag avser nu att som en allmän bakgrund till mina överväganden och förslag redovisa utvecklingen av miljömärkning i andra länder.

I **Förbundsrepubliken Tyskland** tillämpas sedan år 1978 ett system för positiv miljömärkning av produkter. Det innebär att vissa produkter kan förses med ett miljömärke (Umweltzeichen) — Förenta Nationernas miljösymbol, den s.k. blå ängeln. I det tyska systemet medverkar flera olika organ. De är främst miljövärdverket (Umweltbundesamt), institutet för produktsäkerhet och märkning (RAL) och en särskild jury för miljömärkning (Jury Umweltzeichen). Systemet finansieras dels genom avgifter från de företag som får rätt att använda märket, dels genom betydande insatser från miljövärdverket för utformning av kriterier för märkningen och information om systemet.

I **Canada** infördes i januari år 1989 ett miljömärkningssystem efter tysk förebild. Miljösymbolen utgår från det kanadensiska lönnlövet. I den kanadensiska miljömärkningen samverkar i första hand tre organ. En rådgivande grupp (Advisory Panel) prövar och fastställer kriterier för märkning av skilda produkter. Standardiseringsorganisationen (the Canadian Standards Association) handhar frågor om teknik och provning. Ett sekretariat, som tills vidare inryms i standardiseringsorganisationen, svarar för vissa administrativa uppgifter. Under uppbyggnaden av systemet förutsätts därutöver den federala miljömyndigheten (Environment Canada) bidra med rådgivning samt ekonomiskt och administrativt stöd. Systemet avses efter drygt ett år kunna helt finansieras genom avgifter för märkningsrättigheter.

I **Österrike** påbörjas under hösten 1989 en verksamhet för miljömärkning av produkter, också efter tysk förebild. Märkningen handhas av ministeriet för miljö-, ungdoms- och familjefrågor i samverkan med förbundet för konsumentinformation, miljövärdverket och en rådgivande kommitté. Kommittén består av representanter för konsumentsammanslutningar, handel och industri samt miljövärdorganisationer. Märket består av en bild av jordklotet omgivet av träd i olika färger och texten "miljövänligare" ("umweltfreundlicher"). Miljömärkningsverksamheten avses bli ekonomiskt självbärande genom avgifter för märkningsrättigheterna. Under de första två åren förutsätts dock visst ekonomiskt stöd från staten.

I **Norge** har statsmakterna nyligen beslutat att miljömärkningen skall organiseras i en s.k. offentlig stiftelse med ett brett sammansatt råd med företrädare för bl.a. förbruker- och administrasjonsdepartementet, miljøverndepartementet, forbrukerrådet och forbrukerombudet, samt organisationer inom miljövärd- och konsumentområdena och näringslivet. En styrelse skall leda verksamheten. Administrationen skall skötas av ett sekretariat. Särskilda expertgrupper skall kunna tillsättas för utveckling av märkningskriterier för olika produktslag. Ledamöter har utsetts i rådet och styrelsen. Vidare har personal rekryterats till sekretariatet.

Kostnaderna för verksamheten skall på sikt täckas av avgifter från de företag som vill miljömärka produkter. Företagen skall även svara för underlag för bedömning av produkternas miljöegenskaper och eventuella provningskostnader. Ett statligt stöd på sammanlagt 8,3 milj. norska kronor förutsätts under de tre första verksamhetsåren.

I **Finland** har Forskningscentralen för hemhushållnings- och konsumentfrågor på uppdrag av miljöministeriet och handels- och industriministeriet utrett skilda lagstiftningstekniska och praktiska förutsättningar för miljömärkning. Miljöministeriet överväger för närvarande bl.a. att tillsätta en kommitté. Vidare skall en kampanj för att upplysa konsumenterna om hur deras handlande kan påverka miljön genomföras.

I **Danmark** ger den i maj år 1989 antagna nya kemikalielagen direkt möjlighet för miljöministern att införa en miljömärkningsordning. Mot bakgrund härav pågår en utredning om miljökriterier och även juridiska, organisatoriska och konsumentinriktade frågor i sammanhanget. Ställningstaganden inom EG har betydelse för den danska hållningen till miljömärkning.

Inom **EG** har kommissionen initierat en utredning om miljömärkning som avses ge underlag för ett förslag till ministerrådet under våren 1990. Ministerrådet diskuterade den 19 september 1989 med utgångspunkt i en skrivelse från kommissionen olika miljöfrågor och berörde därvid en enhetlig miljömärkningsordning inom EG. De politiska ställningstagandena inom EG till denna fråga kan komma att påskyndas av att initiativ till nationella märkningssystem nyligen har tagits i Storbritannien och Frankrike.

Gemensam nordisk miljömärkning

Frågan om en nordisk miljömärkning har, efter Ministerrådets (konsumentministrarnas) beslut den 21 mars 1988 om en utredning härav och ett uppföljande beslut den 20 juni 1989 om att en gemensam ordning för frivillig miljömärkning skall införas i Norden, behandlats i Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor (NÄK). En tjänstemannagrupp under NÄK presenterade i september år 1989 förslag till en frivillig nordisk miljömärkningsordning (Möjligheter för harmonisering av en nordisk miljömerkningsordning. Slutrapport fra Nordisk Samrådsforum for miljømerking, PR. 20.9 1989).

Förslaget innebär att enhetliga kriterier för miljömärkning av produkter skall fastställas nordiskt och att ett gemensamt nordiskt miljömärke skall användas. Det märke som föreslås har sin utgångspunkt i det nordiska samarbetets symbol. Det skall stå de enskilda nordiska länderna fritt att välja om och när man skall ansluta sig till ordningen. I ett inledningsskede förutsätts Norge och Sverige komma att tillämpa ordningen.

Förslaget innebär vidare att ett samordningsorgan inrättas under Nordiska Ministerrådet med uppgift att fatta beslut om kriterier, samordna arbetet i olika avseenden m. m. Varje land föreslås få ha två representanter i samordningsorganet. I övrigt administreras systemet av de nationella organ som har hand om miljömärkningen i respektive land. Den närmare organisationen nationellt avgörs i varje enskilt land.

De nationella organens uppgifter skall vara att bedöma och godkänna produkter för märkning enligt fastställda kriterier, och att efter överenskommen arbetsfördelning och i samverkan i övrigt svara för arbetet med utveckling av kriterier för olika produktslag.

Vidare påtalas i förslaget att möjligheterna till en framtida harmonisering med ett eventuellt miljömärkningssystem inom EG skall bevakas och att det måste ses som en fördel att inför en sådan eventuell framtida harmonisering ha ett gemensamt nordiskt system.

Ministerrådet (konsumentministrarna) väntas inom kort kunna ta ställning till förslaget.

Överväganden och förslag

En svensk modell för frivillig miljömärkning

Min bedömning: Ett system för frivillig och enhetlig positiv miljömärkning av produkter bör införas i Sverige.

Utredningens förslag: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller ställt sig allmänt positiva till den av utredningen förordade miljömärkningen. Några anför dock viss tveksamhet i olika avseenden och betonar bl. a. att höga krav måste ställas på att märkningen blir objektiv, rättvis och konkurrensneutral. Samtidigt framhåller de att det mot bakgrunden av den ökande användningen av miljöargument i marknadsföringen av skilda produkter är angeläget att en enhetlig miljömärkning kan komma till stånd. När det gäller den närmare utformningen av systemet i fråga om val av produktslag för märkning, utveckling av kriterier m. m. framhåller flera remissinstanser olika särskilda förhållanden som bör beaktas.

Skälen för min bedömning: Miljömedvetandet i samhället har under en följd av år ökat snabbt. Det har bl. a. kommit till uttryck i att konsumenterna i växande omfattning fäster avseende vid produkternas miljöegenskaper och efterfrågar vägledning i sitt val av produkter. Tillverkare och leverantörer i övrigt av konsumentprodukter har i linje med de allmänna strävandena att skydda miljön och för att möta konsumenternas efterfrågan i varierande omfattning anpassat utformning och framställning av sina produkter för att de skall bli mera "miljövänliga". I marknadsföringen av olika produkter har "miljövänlighet" blivit ett argument. Det kommer till uttryck i texter och inte minst i olika slag av symboler i annonser och på produkterna eller deras förpackningar.

Mot den ökande användningen av miljöargument i marknadsföringen av skilda produkter i form av olika slag av symboler m. m. kan anföras, att den ger en splittrad bild och i längden kan bli mera förvirrande än vägledande för konsumenterna. En väsentlig brist är i många fall att det är oklart hur ingående de bedömningar är som läggs till grund för att ange en produkt som "miljövänlig". Detta talar för införande av ett mera enhetligt system för miljömärkning, som bygger på öppet redovisade och kända kriterier för bedömningen av "miljövänlighet".

I likhet med utredningen och flertalet remissinstanser anser jag att ett system för frivillig och enhetlig positiv miljömärkning av produkter bör införas i Sverige. Systemet bör i huvudsak utformas i enlighet med utredningens förslag. Vidare bör Sverige så snart det är möjligt ansluta sig till den gemensamma nordiska ordningen för miljömärkning som konsumentministrarna inom kort kommer att besluta om. Jag har i dessa frågor samrått med chefen för miljö- och energidepartementet.

Det är av stor betydelse att det växande miljömedvetandet hos medborgarna tas till vara och stimuleras som ett led i arbetet för en bättre miljö. I detta sammanhang vill jag betona att det är angeläget att tillgodose konsumenternas krav på vederhäftig information för att kunna välja mindre miljöbelastande produktalternativ. Frivillig miljömärkning av produkter bör vara ett verkningsfullt komplement till de tvingande regler och styrande insatser som görs för skydd av miljön genom lagstiftning. Jag vill här erinra om att i propositionen om miljöpolitiken inför 1990-talet (prop. 1987/88:85, JoU 23, rskr 373) föredragande statsrådet bl.a. anförde att den enskilda medborgarens livsstil, konsumtion och handlande i övrigt har stor betydelse i arbetet för en bättre miljö. Ett högt miljömedvetande hos konsumenten gör att marknaden för miljövänliga produkter kan öka. Detta bör i sin tur leda till att industrin får ett ökat intresse av att utveckla miljövänlig teknik och miljövänliga produkter.

Både mot bakgrund av det växande engagemanget hos medborgarna och utvecklingen på marknaden, där allt fler företag är beredda att införa egna märkningssystem, är det angeläget att en enhetlig miljömärkning kommer till stånd snarast.

Organisationen av ett enhetligt miljömärkningssystem

Min bedömning: En frivillig miljömärkning bör organiseras inom ramen för SIS-Standardiseringskommissionens i Sverige (SIS) Certifieringsverksamhet. Den bör därvid handhas av en särskild miljömärkningsstyrelse och en referensgrupp. SIS certifieringsavdelning bör svara för sekretariatsuppgifterna.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att miljömärkningssystemet bör handhas av en fristående stiftelse inom ramen för vilken de olika intressenterna i systemet skall samverka. Dessa intressenter är i stort de allmänna samhällsintressena – i första hand representerade av staten och kommunerna –, konsumenterna, miljörörelsen och forskningen med anknytning till miljöfrågor samt näringslivet i form av producenter/industri och handelns olika led. Stiftelsen bör ha stor frihet att utforma sin verksamhet i enlighet med intressenternas intentioner. I organisatoriskt hänseende bör den kunna bestå av en styrelse, ett representantskap och ett sekretariat.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är i huvudsak positiva till utredningens förslag. Några remissinstanser – konsumentverket, Sveriges Köpmannaförbund, Sveriges Industriförbund och Grossistförbundet Svensk

Handel samt SIS — har dock fört fram att ett alternativ till en särskild stiftelse kan vara att knyta verksamheten med miljömärkning till SIS.

Skälen för min bedömning: Ett system för frivillig miljömärkning av produkter bör organiseras så att olika intressenter på området kan samverka. Det kan ske på det sätt utredningen föreslagit inom en stiftelse. Som några av remissinstanserna påtalat kan det också ske genom att verksamheten knyts till SIS.

Fördelarna med den sistnämnda ordningen är följande. Miljömärkningen knyts an till en etablerad, objektiv och obunden organisation med inarbetade verksamhetsformer när det gäller att ta fram kriterier och godkänna produkter för märkning och kontroll. Verksamheten kan vidare komma igång snabbare än om man skall bygga upp en ny organisation. Verksamheten kan dessutom bedrivas till en lägre kostnad på grund av stordriftsfördelar. Internationella samverkansformer finns etablerade och kan underlätta harmonisering.

Enligt min mening bör utredningens intentioner med en fristående stiftelse helt kunna tillgodoses om miljömärkningen knyts an till SIS certifieringsverksamhet. Därvid skulle man också kunna uppnå de fördelar jag nyss har nämnt.

Jag anser därför efter samråd med chefen för industridepartementet att miljömärkningen bör organiseras inom ramen för SIS certifieringsverksamhet. Den bör därvid handhas av en särskild miljömärkningsstyrelse och en referensgrupp, som i sammansättning och uppgifter i allt väsentligt skall överensstämma med den föreslagna stiftelsens styrelse och representantskap. SIS certifieringsavdelning skall svara för sekretariatsuppgifterna.

När det gäller den närmare inriktningen och utvecklingen av miljömärkningen bör de berörda organen, också i överensstämmelse med vad utredningen har förordat, ha stor frihet att utforma verksamheten i enlighet med intressenternas intentioner. Härvid bör de synpunkter i skilda frågor som har förts fram av flera remissinstanser kunna ge ett betydelsefullt underlag. Jag vill särskilt stryka under behovet av information om och aktiv marknadsföring av verksamheten i ett inledningsskede.

Regeringen bemyndigade den 19 oktober 1989 mig eller ombud för mig att ingå ett avtal om miljömärkning med SIS. Ett sådant avtal dagtecknat den 20 oktober 1989 har ingåtts mellan staten och SIS. Avtalet bör för information fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 11.3*.

Finansieringen av verksamheten

Mitt förslag: Verksamheten med miljömärkningen av produkter bör i huvudsak finansieras genom avgifter och ersättningar från de företag som vill miljömärka sina produkter. I ett inledningsskede då verksamheten byggs upp bör dock medel tillhandahållas genom bidrag över statsbudgeten som betalas tillbaka när systemet ekonomiskt kan bära detta.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt, dock att en del av medelstillskottet från staten skall ske genom bidrag utan återbetalningsskyldighet och en del genom lån.

Remissinstanserna: Huvuddelen av de remissinstanser som berör finansieringen av miljömärkningssystemet ansluter sig till att det skall vara ekonomiskt självbärande och finansieras genom avgifter och ersättningar från företag som vill miljömärka sina produkter. Remissinstanserna delar bedömningen att ett visst statligt stöd erfordras i ett inledningsskede.

Skälen för mitt förslag. I likhet med utredningen och de remissinstanser som har yttrat sig i frågan förutsätter jag att verksamheten med miljömärkning av produkter i huvudsak finansieras genom avgifter och ersättningar från de företag som vill miljömärka sina produkter.

Enligt utredningens överslagsberäkningar skulle verksamheten emellertid kunna bli ekonomiskt självbärande först efter det femte verksamhetsåret. Under uppbyggnaden av verksamheten skulle stiftelsen därför enligt utredningens förslag även disponera sammanlagt 10,5 milj. kr. fördelat på 3 milj. kr. i bidrag från staten för informationsverksamhet och 7,5 milj. kr. i statliga lån för övrig verksamhet.

Den av mig i det föregående förordade miljömärkningsverksamheten inom SIS kan enligt beräkningar initieras till en lägre kostnad. Behovet av medelstillskott under de fem första åren uppskattas till sammanlagt ca 6 milj. kr. Medelbehovet under innevarande budgetår beräknas till 1,9 milj. kr. Enligt min mening bör dessa medel tillhandahållas genom ett bidrag över statsbudgeten som återbetalas när systemet ekonomiskt kan bära detta. Ett nytt anslag bör tas upp för detta ändamål. Jag avser att i budgetpropositionen 1990 återkomma till frågan om den fortsatta finansieringen av verksamheten.

Hemställan

Med hänsyn till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till miljömärkning av produkter* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 1 900 000 kr.

Sammanfattning av betänkandet (SOU 1988: 61)
Miljömärkning av produkter, avgivet av utredningen om
miljömärkning av produkter

Utredningen förordar att ett system för frivillig och enhetlig positiv miljömärkning av produkter införs i Sverige.

Miljömärkning av produkter har aktualiserats som ett medel att genom konsumentinriktade åtgärder främja syften inom miljövårdsområdet. Det gäller i princip att med en positiv märkning använda marknadskrafterna för att främja utvecklingen och användningen av produkter som i visst avseende är "miljövänliga". Märkningen skall utgöra en "premiering" av de "miljövänliga" produkterna framför andra motsvarande produkter.

Miljömedvetandet i samhället har under en följd av år ökat snabbt. Det har bl. a. kommit till uttryck i att konsumenterna av skilda slag av produkter i växande omfattning fäster avseende vid produkternas "miljövänlighet" och efterfrågar vägledning i sitt val av produkter. Tillverkare och leverantörer i övrigt av konsumentprodukter har i linje med de allmänna strävandena att skydda miljön och för att möta konsumenternas efterfrågan i varierande omfattning anpassat utformning och framställning av sina produkter för att de skall bli mera "miljövänliga". I marknadsföringen av olika produkter har "miljövänlighet" blivit ett argument. Det kommer till uttryck i texter och inte minst i olika slag av symboler i annonser och på produkterna eller deras förpackningar.

Mot den ökande användningen av miljöargument i marknadsföringen av skilda produkter i form av olika slag av symboler m. m. kan anföras, att den ger en splittrad bild och i längden kan bli mera förvirrande än vägledande för konsumenterna. En väsentlig brist är i många fall att det är oklart hur ingående de bedömningar är som läggs till grund för att ange en produkt som "miljövänlig". Detta talar för införande av ett mera enhetligt system för miljömärkning, som bygger på öppet redovisade och kända kriterier för bedömningen av "miljövänlighet".

De miljöpolitiska strävandena nationellt och internationellt bygger väsentligen på allmänt reglerande och styrande insatser för skydd av miljön. Dessa bygger i regel på lagstiftning som är en omfattande och långsiktig process. Det kan därför vara lämpligt att komplettera den med upplysning och informationsinsatser av olika slag för att öka det allmänna miljömedvetandet och att ta tillvara detta på ett positivt sätt.

En frivillig miljömärkning av produkter framstår som ett ändamålsenligt medel att vägleda konsumenterna i deras efterfrågan på "miljövänliga" produkter, genom att erbjuda enkla och relativt sett föga resurskrävande förfaranden, som fortlöpande snabbt kan anpassas till skiftande förutsättningar.

För att den frivilliga miljömärkningen med framgång skall kunna tillgodose de avsedda syftena och ge ett verksamt bidrag till miljöskyddet måste den nå en betydande spridning och åtnjuta allmänt förtroende. Förutom att förfarandena är relativt enkla är det härvid väsentligt för konsument-

nas tilltro till systemet att kriterier för märkning kan utarbetas av ett oberoende organ som är skilt från direkta producent- och leverantörsintressen.

Begreppet "miljövänligt" är i sig relativt. I absolut betydelse får "miljövänligt" anses betyda något som har positiv eller i varje fall natural påverkan på miljön. I strikt tolkning innebär det en mycket långtgående begränsning i fråga om ämnen, verksamheter m. m. som förekommer i ett samhälle.

För att undvika tolkningssvårigheter och eventuella konflikter med bestämmelserna om otillbörlig marknadsföring, torde det vara lämpligt att i ett svenskt system för miljömärkning av produkter undvika uttrycket "miljövänlig". I stället bör man endast använda beteckningen "miljömärke" tillsammans med en förklarande text, t. ex. "ej klorblekt", "återvinningsbar". Samtidigt bör det i den allmänna informationen om miljömärket framhållas att produkter som bär märket är "miljökonsamma" i den meningen att de i jämförelse med andra motsvarande produkter är fördelaktigare för miljön. Närmare redovisning av bedömningsgrunder o. d. bör därutöver kunna tillhandahållas på miljömärkningsblad.

När det gäller utformning av symbolen i miljömärket kan en tänkbar variant vara en vit ängel med gröna konturer.

Vid utformningen av kriterier för miljömärkning i ett svenskt system bör man ta hänsyn till alla faktorer i en produktcykel. En enstaka god miljöegenskap hos en produkt bör inte framhållas utan att man undersöker andra miljöpåverkande förhållanden, som hänger samman med hela produktcykeln – produktens framställning, användning och slutliga omhändertagande. Kriterierna för miljömärkningen bör alltså utformas så långt som möjligt utifrån ett helhetsperspektiv.

Utgångspunkten att kriterierna för miljömärkning bör utformas från ett helhetsperspektiv innebär dock inte att man bör belysa och redovisa olika miljöpåverkande faktorer i en produktcykel i ett mera fullständigt och absolut perspektiv i form av vad som kan betecknas som en "neutral" miljövarudeklaration. De krav på allsidiga bedömningsunderlag som miljövarudeklarationer ställer på forskning och andra insatser är så omfattande att det inte kan vara realistiskt att tillgodose dem under överskådlig tid. Utredning av ett system för miljövarudeklarationer bör ske i särskild ordning. På längre sikt kan det dock inte uteslutas att ett märkningssystem kan kompletteras med ett system för miljövarudeklarationer, åtminstone för vissa varor.

Miljömärkning kan i princip tillämpas för alla slag av produkter. Den torde dock vara mindre aktuell i fråga om främst kemiska produkter och livsmedel, framför allt för att dessa produktslag är föremål för en ingående reglering i fråga om obligatorisk märkning. Ytterligare märkning skulle här i flera fall kunna verka förvirrande.

Ett svenskt miljömärkningssystem bör handhas av en fristående stiftelse – Stiftelsen Miljömärkning – och inom ramen härför bygga på en samverkan mellan de olika intressenterna i systemet. Dessa är som nämnts i stort de allmänna samhällsintressenterna i första hand representerade av staten och kommunerna, konsumenterna, miljörörelsen och forskningen

med anknytning till miljöfrågor samt näringslivet i form av producenter/industri och handels olika led. Stiftelsen bör ha stor frihet att utforma sin verksamhet i enlighet med intressenternas intentioner. I organisatoriskt hänseende bör stiftelsen kunna utformas med en styrelse, ett representantskap och ett sekretariat.

Styrelsen skulle kunna bestå av tolv ledamöter, representerande de olika intressenterna med en fjärdedel för vardera de allmänna samhällsintressena inkl. forskningen, konsumenterna, miljöörelsen och näringslivet.

Representantskapet skulle bestå av flera ledamöter, förslagsvis 24, med motsvarande representation som i styrelsen av de fyra huvudintressentgrupperna.

Sekretariatet bör kunna begränsas till ett par handläggande tjänstemän med assistenter.

Styrelsen skulle, förutom att svara för stiftelsens löpande förvaltning, ha till uppgift att genom beslut fastställa kriterier för miljömärkning av olika produktslag och ingå avtal med företag om märkning av produkter som uppfyller fastställda kriterier.

Representantskapet skulle ha till uppgift att lägga fast den huvudsakliga inriktningen av miljömärkningen samt ge styrelsen råd i mera övergripande och principiella frågor. Det skulle också ta ställning till frågor om ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter.

Stiftelsen bör för framtagning av bedömningsunderlag även kunna anlita förekommande forsknings- och provningsinstitutioner o. d.

Stiftelsens verksamhet bör i huvudsak finansieras genom avgifter från de företag som får märka produkter. Under uppbyggnaden av verksamheten under de första fem åren bör den dock även disponera sammanlagt 3 milj. kr. i bidrag från staten för informationsverksamhet och 7,5 milj. kr. i statliga lån.

Förteckning över de remissinstanser som avgett yttranden
över betänkandet (SOU 1988: 61)
Miljömärkning av produkter

Yttranden över betänkandet (SOU 1988: 61) Miljömärkning av produkter
har avgetts av följande myndigheter, organisationer m. fl. som har beretts
tillfälle därtill

Kommerskollegium
Marknadsdomstolen
Näringsfrihetsombudsmannen
Statens pris- och konkurrensverk
Konsumentverket
Statens livsmedelsverk
Statskontoret
Riksrevisionsverket
Statens naturvårdsverk
Kemikalieinspektionen
Standardiseringskommissionen i Sverige
Göteborgs stad
Partille kommun
Säffle kommun
Östersunds kommun
Kgl Vetenskapsakademien
Svenska Kommunförbundet
Landstingsförbundet
Svenska Naturskyddsföreningen
Grossistförbundet Svensk Handel
Sveriges Köpmannaförbund
Sveriges Industriförbund
Småföretagens Riksorganisation
Kooperativa Förbundet
Kooperativa Konsumentgillesförbundet
Lantbrukarnas Riksförbund
Svenska Cellulosa- och Pappersbruksföreningen
Tjänstemännens Centralorganisation
Landsorganisationen i Sverige
Svenska Arbetsgivareföreningen
Annonsörföreningen
Dagligvaruleverantörers Förbund DLF
Distributions AB Dagab
Framtiden i våra händer
Fältbiologerna
Husmodersförbundet Hem och Samhälle
ICA-Förbundet
Infopak
Jordens vänner

Kemisk-Tekniska Leverantörförbundet
Konsumentvägledarnas förening
Kontrollföreningen för alternativ odling
Miljöförbundet
Svensk Industriförening
Svenska Elverksföreningen
Svenska Renhållningsverks-Föreningen
Sveriges Marknadsförbund
Sveriges Reklamförbund
TEM-Universitetet i Lund
Konsument-Forum i Hultsfred

Prop. 1989/90: 25

Därutöver har yttranden avgetts av Sveriges Färgfabrikanters Förening, och Packforsk

Karlskrona kommun och Svenska Petroleum Institutet har meddelat att de avstått från att avge yttranden.

Följande som har beretts tillfälle att avge yttranden har inte inkommit med sådana, nämligen Länsstyrelsernas organisationsnämnd, Greenpeace och Miljöcentrum.

Sveriges Industriförbund och Grossistförbundet Svensk Handel har avgett ett gemensamt yttrande. Det har också Dagligvaruleverantörers Förbund DLF och Kemisk-Tekniska Leverantörförbundet gjort.

Avtal mellan staten och SIS – Standardiseringskommissionen i Sverige (SIS) om frivillig positiv miljömärkning av produkter.

I enlighet med protokoll 1989-10-20 har följande avtal träffats mellan staten och SIS – Standardiseringskommissionen i Sverige (SIS) om frivillig positiv miljömärkning av produkter.

Miljömärkning

1 §

Miljömärkning av produkter syftar till att stimulera utveckling och användning av produkter som från miljösynpunkt är bättre än andra jämförbara produkter.

2 §

SIS åtar sig att inom sin certifieringsverksamhet organisera och driva en verksamhet för miljömärkning i de former och på de villkor som anges i detta avtal.

3 §

Verksamheten för miljömärkning skall handhas av en särskild miljömärkningsstyrelse, en särskild referensgrupp och SIS certifieringsavdelning.

Verksamheten skall samordnas med motsvarande verksamheter i andra nordiska länder på det sätt som beslutas av Nordiska Ministerrådet.

I verksamheten kan även medverka särskilt tillsatta arbetsgrupper samt befintliga institutioner för forskning, utveckling, provning och standardisering, om det behövs.

Miljömärkningsstyrelsen

4 §

Miljömärkningsstyrelsen skall bestå av en ordförande och tio andra ledamöter.

Ordföranden utses av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Andra styrelseledamöter än ordföranden utses av SIS styrelse efter förslag av respektive

- konsumentverket,
- naturvårdsverket,
- kemikalieinspektionen,
- Landsorganisationen i Sverige (LO),
- Kooperativa Förbundet,
- Svenska Naturskyddsföreningen,
- Miljöförbundet,

- Sveriges Industriförbund,
- Grossistförbundet Svensk Handel, och
- Sveriges Köpmannaförbund

SIS verkställande direktör får vara närvarande och yttra sig vid styrelsens sammanträden.

Referensgruppen

5 §

Referensgruppen skall bestå av lägst 20 och högst 30 ledamöter. Dessa skall representera dels myndigheter och organisationer inom konsument- och miljövårdsområdena, dels industri och handel, dels allmänna samhällsintressen och forskning.

Ledamöterna utses av SIS styrelse efter förslag av miljömärkningsstyrelsen.

Miljömärkningsstyrelsens uppgifter

6 §

Miljömärkningsstyrelsen skall

- anta allmänna kriterier för miljömärkning av produkter,
- pröva vilka produktslag som lämpar sig för miljömärkning,
- anta särskilda kriterier för miljömärkning av skilda produkter,
- tillsätta arbetsgrupper för att utarbeta kriterier för miljömärkning när det behövs,
- se till att utarbetade kriterier remissbehandlas,
- lämna uppdrag till utomstående institutioner för forskning, utveckling, provning och standardisering,
- utse svenska representanter i nordiskt beslutande organ för miljömärkning,
- svara för information om och marknadsföring av miljömärkningsverksamheten,
- fastställa avgifter och ersättningar för miljömärkningen efter sådant nordiskt samråd som beslutas av Nordiska Ministerrådet,
- fastställa arbetsordning och procedurregler för verksamheten,
- fastställa årlig budget och redovisning för verksamheten,
- senast den 1 april varje år överlämna verksamhetsberättelse för föregående års verksamhet till SIS styrelse, referensgruppen och civildepartementet.

Referensgruppens uppgifter

7 §

Referensgruppen skall som ett rådgivande organ till miljömärkningsstyrelsen

- behandla frågor om principer och huvudsaklig inriktning för miljömärkningen,
- avge utlåtanden i dessa frågor samt

– i övrigt fullgöra de uppgifter som styrelsen begär.

Referensgruppen skall sammankallas av styrelsen minst två gånger om året.

Uppgifter för SIS certifieringsavdelning

8 §

SIS certifieringsavdelning skall svara för sekretariatsuppgifter åt styrelsen och referensgruppen.

Avdelningen skall särskilt

- bereda ärenden som skall avgöras av styrelsen eller referensgruppen,
- träffa avtal med institutioner för forskning, utveckling, provning och standardisering enligt styrelsens bestämmande,
- pröva och godkänna ansökningar om miljömärkning av produkter enligt fastställda kriterier,
- träffa avtal med tillverkare m. fl. om miljömärkning av produkter,
- uppbära och redovisa avgifter och ersättningar för miljömärkning,
- kontrollera att ingångna avtal om miljömärkning efterlevs,
- informera om och marknadsföra miljömärkningsverksamheten samt
- upprätta förslag till budget och årsredovisning för miljömärkningsverksamheten samt berättelse över den tekniska verksamheten.

Finansiering

9 §

Miljömärkningsverksamheten inom SIS skall vara ekonomiskt självbärande så att uppburna avgifter och ersättningar täcker uppkomna kostnader.

Revision

10 §

Miljömärkningsverksamheten inom SIS skall årligen granskas av de revisorer som granskar SIS övriga verksamhet. Revisorerna skall avge en särskild berättelse över granskningen av miljömärkningsverksamheten.

Ikraftträdande

11 §

Detta avtal gäller tills vidare med en ömsesidig uppsägningstid av ett år.

Stockholm 1989-10-20

För civildepartementet

För SIS

Peder Törnvall
(Expeditionschef)

Arne Mohlin
(ordförande)
Lars Wallin
(verkställande direktör)

Miljö- och energidepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989

Föredragande: statsrådet Hellström

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

Fjortonde huvudtiteln

A. Miljö- och energidepartementet m. m.

[1] A 2. Utredningar m. m.

Under denna anslagsrubrik har i statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisats ett reservationsanslag av 15 milj. kr. Utredningsverksamheten beräknas nu, bl. a. som en följd av verksamheten inom delegationerna för de regionala miljöprojekten västra Skåne (ME 1989:01) och Sundsvall/Timrå (ME 1989:02), utredningen (ME 1988:05) om konkurrensvillkoren för elintensiv industri och miljöavgiftsutredningen (ME 1988:03), bli mer omfattande och kostnadskrävande än vad som förutsågs vid anslagsberäkningen hösten 1988. Jag räknar nu med ett ytterligare engångsvist medelsbehov på 14,6 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att
till *Utredningar m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 14 600 000 kr.

C. Energi

[2] C 10. Statens kärnbränslenämnd

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats 1 000 kr. Utgifterna för statens kärnbränslenämnds verksamhet finansieras med avgifter från elproduktion i kärnkraftsreaktorer.

I en skrivelse den 21 maj 1986 hemställde statens kärnbränslenämnd att regeringen, i enlighet med föreskrift i regleringsbrev för budgetåret 1985/86, skulle godkänna nämndens beslut att stödja projektet "Opinionsbildning i kärnkraftens avfallsfråga". De sammanlagda kostnaderna för projektet under femårsperioden 1986/87-1991/92 beräknades till högst 3,8 milj. kr. i 1986 års penningvärde. Regeringen godkände den 21 augusti 1986 kärnbränslenämndens beslut.

I en skrivelse till regeringen den 16 mars 1989 har kärnbränslenämnden hemställt om regeringens medgivande att ta i anspråk ytterligare 1,5 milj. kr. av avgiftsmedlen från kärnkraftproduktion utöver de 5,3 milj. kr. som anvisats som projektmedel i regleringsbrev den 14 juni 1989 för budgetåret 1989/90. De begärda medlen är i sin helhet avsedda att möjliggöra planerade intervjuundersökningar under år 1989 inom ramen för nyss nämnda projekt.

Kärnbränslenämnden har den 16 maj 1989 kompletterat sin hemställan till regeringen med en skrivelse som redovisar samtliga forskningsprojekt som är aktuella hos nämnden och kostnaderna för dessa.

Föredragandens överväganden

Statens kärnbränslenämnd är enligt sin instruktion (1988:296) central förvaltningsmyndighet med uppgift att bl. a. verka för att allmänheten ges information om arbetet vad gäller använt kärnbränsle och radioaktivt avfall från detta samt avveckling och rivning av reaktoranläggningar. I det sammanhanget har, vid sidan av de rent naturvetenskapliga och tekniska frågeställningarna, en rad problemställningar av etisk och politisk karaktär intresse.

Det är mot denna bakgrund angeläget att kärnbränslenämnden även för sådana problemställningar bygger upp sin kompetens genom att stödja och initiera samhällsvetenskaplig forskning som anknyter till de etiska och politiska aspekterna på hanteringen av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Jag anser därför att kärnbränslenämnden bör få ta i anspråk ytterligare 1,5 milj. kr. av avgiftsmedlen från kärnkraftproduktionen i enlighet med sin hemställan.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag här har anfört om användningen av avgiftsmedlen från kärnkraftproduktionen.

[3] Verksamheten vid statens vattenfallsverk

Riksdagen har bemyndigat regeringen att besluta om bildande av aktiebolag eller förvärv av aktier i sådant bolag inom statens vattenfallsverks (Vattenfall) verksamhetsområde i enlighet med vad föredragande statsrådet har anfört i anmälan till tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 (prop. 1981/82: 125 bil. 9 s. 46, NU 53, rskr. 405). För andra typer av bolag än eldistributionsbolag begränsades bemyndigandet intill ett sammanlagt belopp som skulle fastställas för varje år. För budgetåret 1989/90 har detta fastställts till 75 milj. kr. (prop. 1988/89: 100 bil. 16, NU 30, rskr. 275). Regeringens bemyndigande är begränsat till att gälla bolag med ett bundet eget kapital på högst 5 milj. kr. (prop. 1982/83: 25 bil. 7 s. 45, NU 15, rskr. 116).

Riksdagen har bemyndigat regeringen att, inom en ram om högst 5 milj. kr. per budgetår, besluta om försäljning av aktier som förvaltas av Vattenfall (prop. 1983/84: 100 bil. 14 s. 137, NU 30, rskr. 297).

Från Vattenfall har inkommit skrivelser med hemställan om *dels* tillstånd att till AB Bergslagens Gemensamma Kraftförvaltning sälja vissa fastigheter, *dels* tillstånd att förvärva aktier i Vilhelmina Värmeverk AB, *dels* tillstånd att försälja aktier i Kolbäcks Beslysnings AB, *dels* att få byta vissa kraftstationer mot motsvarande kraftresurser med Sydkraft AB, *dels* att få bilda ett aktiebolag för konsult- och entreprenadverksamhet.

Statens vattenfallsverk

Försäljning av vissa fastigheter till AB Bergslagens Gemensamma Kraftförvaltning

I skrivelse den 26 juli 1989 har Vattenfall redovisat en pågående vattenkraftutbyggnad inom det helägda dotterbolaget AB Bergslagens Gemensamma Kraftförvaltning. I samband med utbyggnaden avses en fastighetsreglering komma att ske. Vattenfall vill lägga samman fastigheter som ägs av nämnda bolag med de av Vattenfall ägda fastigheterna Frössvi 6:1 och Hallsta 1:6 i Hallstahammars kommun.

Det sammanlagda taxeringsvärdet uppgår till 7,2 milj. kr., varav markvärdet 3 milj. kr.

Enligt Vattenfall är en försäljning av egendom från affärsverket till ett helägt dotterbolag från redovisningssynpunkt en intern koncerntransaktion. Eventuella bokföringsmässiga vinster eller förluster vid sådana transaktioner elimineras vid koncernbokslutet. Det är enligt Vattenfall fördelaktigt om försäljning av egendom inom koncernen kan ske så att vinster som elimineras vid koncernbokslutet ej uppstår vid försäljning till helägda dotterbolag.

Vattenfall hemställer i skrivelsen om tillstånd att till AB Bergslagens Gemensamma Kraftförvaltning få sälja fastigheterna Hallsta 1:6 och Frössvi 6:1 i Hallstahammars kommun till deras bokförda värde, som uppgår till ca 1 milj. kr.

Förvärv av aktier i Vilhelmina Värmeverk AB

I skrivelse den 20 juni 1989 har Vattenfall redovisat förhandlingar som förts med Vilhelmina kommun om ett samarbete inom energiområdet. Vilhelmina kommun äger Vilhelmina Värmeverk AB. Detta företag svarar i dag för värmeförsörjning till större bostads- och industrifastigheter inom kommunen. Bolaget producerar ca 55 GWh värme per år och har en omsättning om ca 15 milj. kr. Värmen produceras genom fasta bränslen som levereras från lokala leverantörer.

Förhandlingarna har lett till ett samarbetsavtal enligt vilket Vattenfall och kommunen blir likställda hälftenägare till Vilhelmina Värmeverk AB. Avtalet har träffats med förbehåll för regeringens godkännande.

Utifrån en gemensam värdering av Vilhelmina Värmeverk AB har kommunen och Vattenfall kommit överens om att bolaget skall genomföra en till Vattenfall riktad nyemission. Genom nyemissionen tillförs bolaget 7 milj. kr.

Verksamheten i bolaget skall förutom fortsatt försäljning av värme även omfatta försäljning av energitjänster. Bolaget skall också kunna bygga och äga anläggningar för kombinerad värme- och elproduktion.

Vattenfall har i skrivelsen hemställt om regeringens godkännande av ett samarbetsavtal med nyss redovisade innehåll med Vilhelmina kommun samt om medgivande att genom deltagande i nämnda nyemission få teckna aktier i Vilhelmina Värmeverk AB för sammanlagt 7 milj. kr.

Försäljning av aktier i Kolbäcks Belysnings AB

I skrivelse den 25 april 1989 har Vattenfall redovisat förhandlingar som har förts mellan Vattenfall och Hallstahammars kommun.

Vattenfall äger 82 % av aktierna i Kolbäcks Belysnings AB, som svarar för distribution av el inom Hallstahammars och Köpings kommuner. Resterande aktier i bolaget ägs till 3 % av Hallstahammars kommun och till 15 % av privatpersoner. Vattenfalls aktieinnehav är bokfört till ca 6,6 milj. kr.

Vattenfalls avsikt har varit att medverka till en rationell elförsörjning inom bolagets område. Detta mål har uppnåtts. Inför den framtida energisituationen krävs emellertid enligt Vattenfall av energiföretagen en ökad kompetens inom hela energisektorn. Detta kräver på sikt större företagsenheter än vad Kolbäcks Belysnings AB i dag utgör. Mot denna bakgrund har Vattenfall ansett sig böra tillmötesgå Hallstahammars kommuns önskemål att all eldistribution inom kommunen samordnas i ett energiföretag, nämligen i det av kommunen ägda Hallstahammar Energiverk AB. Överenskommelse har därför träffats, med förbehåll för regeringens godkännande, om att bl. a. överlåta Vattenfalls samtliga aktier i Kolbäcks Belysnings AB till Hallstahammars Energiverk AB för ca 14,6 milj. kr.

Enligt Vattenfall skapas genom aktieöverlåtelsen goda förutsättningar för en rationell eldistribution inom kommunen.

Vattenfall hemställer i skrivelsen om regeringens medgivande att sälja Vattenfalls aktier i Kolbäcks Belysnings AB för ca 14,6 milj. kr.

Byte av vissa kraftstationer med Sydkraft AB

Genom avtal den 4 mars 1927 och tilläggsavtal den 17 november 1947 har Sydkraft AB av Vattenfall arrenderat statens fallrättigheter i Karsefors och Laholms kraftstationer i Lagan. I avtalen regleras vilka anläggningar som vid arrendetidens utgång skall inlösas samt hur inlösenbeloppet skall räknas fram. Vattenfall har sagt upp avtalen och arrendetiden upphör därför år 1992. Inlösenbeloppet har beräknats till 75 milj. kr.

Med hänsyn till intresset av en fortsatt rationell drift i Karsefors och Laholms kraftstationer och med beaktande av att båda kraftstationerna är belägna inom Sydkrafts distributionsområde är det enligt Vattenfall affärs-

mässigt mest lämpligt att äganderätten till stationerna överförs till Sydkraft. Med hänsyn härtill har Sydkraft och Vattenfall träffat en överenskommelse, med förbehåll för regeringens godkännande, om att Vattenfall, i stället för att lösa in Karsefors och Laholm, får överta likvärdiga resurser belägna inom eller närmare Vattenfalls distributionsområde.

De ersättande resurserna är Ljungafors kraftstation i Ätran, 35 % av produktionen i Pengfors kraftstation i Umeälven som andelskraft, 4,84 % av produktionen i Sällsjö kraftstation i Indalsälven som ersättningskraft samt ersättningskraft från Sollefteå Kraftstation.

Totalt innebär överenskommelsen att Vattenfall avstår från ca 156 GWh per år och i stället erhåller ca 143 GWh per år. Skillnaden beror bl. a. på olika värden på kraften.

Vattenfall skall enligt överenskommelsen som mellanskillnadsersättning erlägga 75 milj. kr. år 1992 till Sydkraft.

Vattenfall hemställer i skrivelsen om regeringens medgivande att genomföra bytet av kraftresurser med Sydkraft och träffa det avtal som erfordras härför.

Bildande av företagsgrupp inom Vattenfalls verksamhetsområde

I skrivelse den 24 augusti 1989 har Vattenfall redovisat den förändringsprocess som pågår inom koncernen för anpassning till de krav som kommer att ställas på den under 1990-talet. Vattenfall anser att den framtida verksamheten kommer att kräva en organisation och ett arbetssätt som möjliggör ett mera flexibelt agerande än vad nuvarande organisation medger.

Nya ekonomiska förutsättningar och krav ställer enligt Vattenfall krav på affärsmässighet och effektivitet. En följd av detta är utveckling mot resultatstyrning av de olika verksamheterna inom koncernen och ett mer utpräglat beställaransvar, som i sin tur ställer krav på nya beställare—leverantörsrelationer.

Vattenfalls konsult- och entreprenadverksamhet bör få en tydlig leverantörsroll från att tidigare med linjeansvar ha svarat för en betydande del av Vattenfalls anläggningsverksamhet. Detta innebär samtidigt att verksamheten i ökande grad konkurrerar om uppdrag inom koncernen med utomstående företag. Det är enligt Vattenfall väsentligt att verksamheten bedrivs i en form som svarar mot det krav som konkurrenssituationen ställer, samtidigt som affärsmöjligheter utanför koncernen kan tas tillvara. Det tekniska kunnandet inom verksamheten bedöms därvid ge goda affärsmöjligheter under 1990-talet.

Vattenfall är ett energitjänstföretag på en internationellt hög teknisk nivå med kvalificerade konsult- och entreprenadresurser för utveckling, projektering och byggande. Det är viktigt att dessa resurser kan bibehållas och vidareutvecklas för fullgörande av de uppgifter koncernen åläggs inom elförsörjningsplanen och att dessa resurser därvid ges organisatoriska förutsättningar för sin verksamhet.

Vattenfall föreslår därför i skrivelsen att Vattenfalls konsult- och entreprenadresurser, dvs. affärsområdet Energiteknik, drivs i aktiebolagsform.

Affärsområdet Energiteknik omfattar affärsenheten Konstruktion och Byggnad inom affärsverket, helägda Svenska Kraftbyggarna Byggnadsteknik AB, helägda Svenska Kraftbyggarna Entreprenad AB samt delägda SwedPower AB som hittills har fungerat som Vattenfalls internationella marknadsföringskanal för konsulttjänster. Verksamheten avses bli organiserad inom en företagsgrupp med ett antal självständiga bolag under ett ledande moderbolag som är helägt av Vattenfall.

Till moderbolaget förs även Älvkarlebylaboratoriet från affärsverket.

Verksamheten inom moderbolaget och dess hel- och delägda bolag kommer enligt Vattenfall att inledningsvis ske inom konsultområdet, entreprenadområdet, grossistområdet, informationsteknologiområdet och laboratorieområdet. Bolag inom dessa områden kommer att bildas resp. förvärfvas under år 1990 och ägas av moderbolaget.

För att möjliggöra en expansion skall företagsgruppen inriktas för utveckling och kommersialisering av ny teknik för svensk och utländsk kraftindustri, men också andra delar av näringslivet där marknadsbehov kan tillgodoses.

Moderbolaget beräknas under uppbyggnadsperioden behöva tillföras kapital i form av eget kapital och aktieägartillskott om 300 milj. kr. för att tillgodose industrigruppens kapitalbehov under etableringsskedet. Vidare bedömer Vattenfall att lönsamheten på sikt skall uppgå till vad som är rimligt i förhållande till andra företag i branschen. Inledningsvis kan dock för vissa verksamheter ett lägre krav vara nödvändigt. Det framgår vidare att under uppbyggnadsskedet, vilket beräknas till 3–5 år, kommer ingen utdelning från holdingbolaget till affärsverket att ske. Därigenom möjliggörs en konsolidering av verksamheten.

Av skrivelsen framgår vidare att Vattenfall avser att överlåta aktier och övriga tillgångar och skulder hänförliga till affärsområdet Energiteknik till bokfört värde.

Moderbolaget avses påbörja verksamheten den 1 januari 1990 och kommer därefter att successivt överta affärsansvaret från berörda enheter inom affärsverket i samband med att olika delverksamheter förs in i företagsgruppen.

Vattenfall hemställer i skrivelsen att Vattenfall får bilda ett aktiebolag såsom moderbolag i en företagsgrupp enligt vad nyss nämnts med ett aktiekapital på lägst 100 milj. kr. och högst 400 milj. kr. samt att Vattenfall får överlåta aktier i bolag samt övriga tillgångar och skulder som hänför sig till koncernens konsult- och entreprenadverksamhet till det nybildade moderbolaget i företagsgruppen eller till av detta ägda aktiebolag.

Remissinstanserna

Skrivelsen angående bildande av en företagsgrupp inom Vattenfalls verksamhetsområde har remitterats till riksrevisionsverket (RRV), statens pris- och konkurrensverk (SPK) samt näringsfrihetsombudsmannen (NO).

RRV bedömer att Vattenfalls önskan om ytterligare bolagisering inom affärsområdet Energiteknik är rimlig. Argumentationen i termer av beställar—leverantörsrelationer synes vara välgrundad. Dock bör enligt

RRV noteras att den fullständiga åtskillnad som kännetecknar helt oberoende parter aldrig är möjlig vid den intressegemenskap som föreligger i koncernen. Bolagisering bör även medföra bättre försäljningsmöjligheter utanför Vattenfallkoncernen.

Enligt RRV förefaller det rimligt att räkna med en övergångsperiod då normal lönsamhet inte kan förväntas och dessutom viss förlustrisk kan föreligga.

RRV tillstyrker Vattenfalls förslag att medel ställs till moderbolaget i företagsgruppens förfogande i form av aktiekapital, reservfond och lån. Detta kan ske genom att Vattenfall vid bildandet tecknar aktier med s.k. överparivärde som förs till en reservfond och ger utfästelser om lån. RRV anser att beslutet *dels* bör omfatta beloppsgränser avseende bolagsordningen, *dels* ange aktiekapitalets storlek vid bildandet, *dels* likvid för aktierna varigenom reservfondens storlek fastställs. Skulle resultatutvecklingen aktualisera ytterligare tillskott bör detta prövas senare.

När det gäller Vattenfalls förslag att överlåtelse av aktier, övriga tillgångar och skulder hänförliga till affärsområdet Energiteknik skall ske till bokfört värde anser RRV att övertagande av såväl rörelse som tillgångar och skulder bör ske till marknadsmässiga värden och inte enligt den föreslagna förenklade beräkningsmetoden för vederlag i termer av bokförda värden.

SPK anser att det är positivt att Vattenfalls bygg- och anläggningsverksamhet ges organisatoriska förutsättningar för en mer marknadsanpassad verksamhet och utsätts för en ökad konkurrens. Sammantaget bör detta få effektivitetsfrämjande effekter. SPK förutsätter därvid att finansieringar av det nya bolagets verksamhet sker på affärsmässiga grunder. För att motverka möjligheter till subventionering och underprissättning är det angeläget att kostnads- och intäktsredovisningen är klart skild från övrig verksamhet inom Vattenfall. En förutsättning för den föreslagna ordningen är också att prissättningen gentemot Vattenfall sker på kommersiella grunder och att lönsamhetskraven svarar mot sedvanliga krav i jämförbara branscher. I ett längre perspektiv innebär bolagiseringen av denna verksamhet även att bygg- och anläggningsverksamheten kan göras än mer oberoende genom att andra företag än Vattenfall kan erbjudas möjligheter till delägarskap i bolaget.

NO anser att Vattenfalls förslag rörande bolagisering av dess konsult- och entreprenadverksamhet innebär ett organisatoriskt och redovisningsmässigt avskiljande av konkurrensutsatt verksamhet. Detta ligger väl i linje med uppfattningar som NO i olika sammanhang framfört t.ex. vad gäller organisationen av televerkets konkurrensutsatta verksamhet. NO tillstyrker därför förslaget.

Förslaget innebär att förutsättningarna förbättras för att berörda delar av Vattenfall kommer att bedriva sin verksamhet på ett effektivt och konkurrensneutralt sätt. Härmed minskar också risken för konkurrens-snedvridningar. De berörda delarna inom Vattenfall kommer att i många avseenden jämföras med näringslivet i övrigt, t.ex. genom att aktiebolags- och skattelagstiftningarna blir tillämpliga och genom att de i moderbolaget ingående bolagen åläggs individuella lönsamhetskrav.

När statliga affärsverk bedriver såväl verksamhet av monopolkaraktär som konkurrensutsatt verksamhet finns det ändå enligt NO:s erfarenhet viss risk för s. k. korssubventionering och därmed också för snedvridning av konkurrensen, oberoende av i vilken juridisk form den konkurrensutsatta verksamheten bedrivs. Denna risk utgörs i allt väsentligt av att den icke konkurrensutsatta verksamhetens överskott på olika sätt subventionerar den konkurrensutsatta verksamheten. Härigenom skapas dels förutsättningar för underprissättning vid försäljning från den konkurrensutsatta verksamheten, dels förutsättningar för onödigt höga priser vid monopoldelens försäljning.

NO anför vidare att Vattenfall i och för sig inte har något legalt monopol men verket har ett faktiskt monopol vad gäller förvaltningen av stamnätet för elöverföring och intar inom elproduktionen en marknadsdominerande position. Korssubventionering kan därför uppkomma genom att Vattenfalls affärsverksdel vid de löpande affärsrelationerna med moderbolaget säljer varor eller tjänster till detta till priser som understiger självkostnaden för ifrågavarande vara eller tjänst. NO avser i detta fall med moderbolaget även dess hel- eller delägda bolag.

För att minska dessa risker är det viktigt att det, i anslutning till att statsmakterna godkänner bildandet av de föreslagna bolagen, fastställs att självkostnadsprincipen skall vara utgångspunkt för prissättningen vid försäljning från affärsverksdelen till moderbolaget. Vid fastställandet av denna princip är det särskilt viktigt att det klart framgår att varor eller tjänster skall prissättas till ett kostnadsbaserat pris vilket innefattar såväl särkostnader och logiskt motiverbara andelar i gemensamma kostnader som marknadsmässiga pålägg.

Det kan dock enligt NO finnas godtagbara skäl för att avvika från självkostnadsprincipen. Principerna för prissättning i sådana fall bör närmare redovisas av Vattenfall och offentliggöras.

Korssubventionering kan också uppkomma genom att affärsverksdelen köper varor eller tjänster från moderbolaget till priser som överstiger marknadspriser. För att minska denna risk är det väsentligt att affärsverksdelens upphandling görs under största möjliga konkurrens samt att upphandlingsförfordningens bestämmelser följs.

Även själva bildandet av de nya bolagen är förknippat med särskilda risker för subventionering. Att låta de nybildade bolagen köpa anläggningstillgångar, maskiner och inventarier, lager m. m. till bokförda restvärden torde medföra risker för undervärdering av dessa tillgångar. Härigenom kan det egna kapitalet i de nybildade bolagen underskattas och därmed avkastningskraven komma att baseras på för låga värden.

Föredragandens överväganden

Riksdagen fastställde år 1988 formerna för en ny ekonomisk styrning av Vattenfall (prop. 1987/88: 87, NU 41, rskr. 376). Dessa innebar bl. a. ökade krav på lönsamhet. Vidare innebar riksdagens beslut att Vattenfall skall bredda sin verksamhet mot ett energitjänstföretag.

De av Vattenfall nu föreslagna åtgärderna får ses som ett led i denna förändring till ett energitjänstföretag.

Enligt gällande bestämmelser i förordningen (1971: 727) om försäljning av staten tillhörig fast egendom m.m. är fastighetsförsäljningen av sådan beskaffenhet att den skall underställas riksdagens prövning.

Vattenfalls avyttring av vissa fastigheter till det helägda dotterbolaget AB Bergslagens Gemensamma Kraftförvaltning är en strukturrationalisering inom koncernen. Jag har därför inget att erinra mot att så sker. Jag förordar att Vattenfall får avyttra fastigheterna på de villkor som Vattenfall angivit.

Förvärv av aktier i Vilhelmina Värmeverk AB

Förvärvet av aktier i Vilhelmina Värmeverk AB bör leda bl.a. till att underlaget för utbyggnad av kraftvärmeanläggningar förbättras. Vidare kommer möjligheterna till en effektiv energiförsörjning inom Vilhelmina kommun att förbättras. Mot denna bakgrund bör Vattenfalls hemställan bifallas.

Försäljning av aktier i Kolbäcks Belysnings AB

Avyttringen av aktier i Kolbäcks Belysnings AB är ett led i den strukturrationalisering som sedan länge har pågått inom eldistributionsområdet. En rationell elförsörjning kräver företagsenheter som är tillräckligt stora för att allmänheten skall kunna erbjudas den service som efterfrågas. Detta gäller särskilt i samband med Vattenfalls breddning mot energitjänstföretag. Jag förordar att Vattenfall medges att avyttra sitt innehav av aktier i Kolbäcks Belysnings AB till Hallstahammars Energiverk AB.

Byte av vissa kraftstationer med Sydkraft AB

År 1927 godkände riksdagen att Karseforsen i Lagan med därtill hörande fastigheter samt Laholmsfallet i Lagan med tillhörande områden, utarrenderades till dåvarande Sydsvenska kraftaktiebolaget, numera Sydkraft AB. I avtalet medgavs en arrendetid om 40 år, som under vissa villkor kunde förlängas till 55 år. En sådan förlängning har sedan också skett. Detta innebär att arrendetiden går ut år 1992.

Syftet med avtalet var att Sydkraft AB skulle, så långt möjligt, få nyttiggöra sig statens vattenkraft samtidigt som statens järnvägars kraftbehov på betryggande sätt tillgodosågs. Avtalet innebar en skyldighet för Sydkraft AB att till självkostnadspris leverera ström till statens järnvägar.

Även den av Vattenfall träffade överenskommelsen med Sydkraft AB bl.a. om överlåtelse av fallrättigheterna i Karsefors och Laholm är att se som ett led i den pågående strukturrationaliseringen, denna gång inom elproduktionen. De förutsättningar i samband med elektrifieringar av statens järnvägar som rådde år 1927 gäller ej nu. Överenskommelsen bedöms innebära fördelar för såväl Vattenfall som för Sydkraft. Överenskommelsen innebär att Vattenfall avstår från ca 156 GWh utarrenderad

kraft och erhåller ca 143 GWh. Detta tillskott är ett nettotillskott för Vattenfalls utbyggnadsbehov med 143 GWh. På grund av att den kraft som Vattenfall avstår från resp. förvärvar har olika värde är överenskomsten bra för bägge parter. Jag förordar att även denna överenskommelse godkänns.

Bildande av företagsgrupp inom Vattenfalls verksamhetsområde

Slutligen vill jag i fråga om Vattenfalls förslag att överföra konsult- och entreprenadrörelsen till bolagsform erinra om de förändrade villkor som nu gäller för denna rörelsegrän.

Vattenfall har alltsedan verket påbörjade sin verksamhet byggt ut en stor del av sina anläggningar i egen regi. Under 1980-talet har förutsättningarna för denna verksamhet förändrats genom att vattenkraften i stort sett är färdigutbyggd och att någon nybyggnadsverksamhet, av omfattning, ej sker inom kärnkraftsområdet. Behoven av en inom affärsverket driven konsult- och entreprenadverksamhet har således minskat.

Likväl har Vattenfall ett behov av kompetens inom konsult- och entreprenadområdet. Främst gäller detta reparationer, underhåll och reinvesteringar inom de befintliga anläggningarna. Det gäller även i samband med kärnkraftsavvecklingen.

Den framtida konsult- och entreprenadverksamheten är enligt Vattenfall inte av tillräcklig omfattning för att tillräcklig kompetens skall kunna vidmakthållas. Verksamheten bör därför breddas så att uppdrag även kan tas utanför Vattenfall. Jag delar denna uppfattning.

Ett första steg i denna riktning togs våren 1988 genom att konstruktions- och anläggningsverksamheten överfördes till två bolag, Svenska Kraftbyggarna Konstruktion AB samt Svenska Kraftbyggarna Entreprenad AB.

Enligt min mening bör nu detta steg fullföljas genom att konsult- och entreprenadverksamheten i sin helhet överförs till bolagsform. Verksamheten bör även kompletteras med andra näralliggande verksamheter inom Vattenfall, som bedöms kunna ta uppdrag på marknaden utanför koncernen.

När det gäller villkoren för bolagets övertagande av aktier och andra tillgångar inom affärsområdet Energiteknik delar jag den uppfattning som kommer till uttryck i RRV:s och NO:s remissvar. För undvikande av subvention bör överlåtelse ske till värden som bestäms genom en särskild värdering. Denna värdering bör göras i samråd med RRV.

I fråga om SPK:s och NO:s synpunkter på principer för upphandling och prissättning mellan bolaget och affärsverket vill jag framhålla att upphandlingsförfordningen naturligtvis gäller. Särskild uppmärksamhet bör självfallet riktas mot att en otillbörlig subvention ej skall ske.

De fackliga organisationerna vid Vattenfall har ingen erinran mot den föreslagna bolagiseringen. Vissa smärre frågor mellan parterna återstår dock att lösa.

Vattenfall har beräknat behovet av eget kapital och aktieägartillskott till 300 milj. kr. för att tillgodose företagsgruppens kapitalbehov under etableringsskedet. Bl. a. mot bakgrund av att jag i det föregående förordat att

överlåtelse av aktier och andra tillgångar skall ske till marknadsvärden beräknar jag att behovet av eget kapital uppgår till 360 milj. kr. Detta bör fördelas med högst 300 milj. kr. som aktiekapital och högst 60 milj. kr. till reservfond. Något kapitaltillskott utöver detta bör ej medges utan särskild prövning.

Mot bakgrund av det jag nu har anfört, och med de förändringar av Vattenfalls förslag jag redovisat, förordar jag Vattenfalls hemställan om att få bilda ett aktiebolag såsom moderbolag i en företagsgrupp och om att detta bolag får överta aktier och andra tillgångar inom Vattenfallkoncernen.

De frågor som jag nu har redovisat är av sådan art att de bör underställas riksdagens prövning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen i enlighet med vad jag har förordat föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att godkänna att fastigheterna Hallsta 1:6 och Frössvi 6:1 i Hallstahammars kommun överläts till AB Bergslagens Gemensamma Kraftförvaltning till bokfört värde,
2. bemyndiga regeringen att godkänna att statens vattenfallsverk förvärvar aktier i Vilhelmina Värmeverk AB för sammanlagt 7 000 000 kr.,
3. bemyndiga regeringen att medge statens vattenfallsverk att avyttra statens vattenfallsverks aktier i Kolbäcks Belysnings AB för 14 587 000 kr.,
4. bemyndiga regeringen att medge att statens vattenfallsverk genomför ett byte av kraftresurser med Sydkraft AB,
5. bemyndiga regeringen att godkänna att statens vattenfallsverk bildar ett aktiebolag som moderbolag i en företagsgrupp med ett aktiekapital om högst 300 000 000 kr., och en reservfond om högst 60 000 000 kr. samt.
6. bemyndiga regeringen att godkänna att statens vattenfallsverk överlåter aktier i bolag samt övriga tillgångar och skulder som hänför sig till Vattenfallkoncernens konsult- och entreprenadverksamhet till det i punkt 5 nämnda moderbolaget i företagsgruppen eller till av detta ägda aktiebolag.

Förteckning

över utgiftsanslag som regeringen begär på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90.

<i>II. Justitiedepartementet</i>		
A3	Utredningar m. m., <i>reservationsanslag</i>	2 900 000
<i>III. Utrikesdepartementet</i>		
E	Sveriges deltagande i världsutställningen i Sevilla år 1992, <i>reservationsanslag</i>	30 000 000
F5	Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning, <i>förslagsanslag</i>	7 500 000
<i>IV. Försvarsdepartementet</i>		
A2	Utredningar m. m., <i>reservationsanslag</i>	5 000 000
<i>V. Socialdepartementet</i>		
E15	Bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, <i>anslag</i>	15 300 000
H2	Bidrag till missbrukarvård m. m., <i>förslagsanslag</i>	40 000 000
<i>VI. Kommunikationsdepartementet</i>		
D7	Banverket: Omlokaliseringskostnader, <i>reservationsanslag</i>	100 000 000
<i>VII. Finansdepartementet</i>		
B2	Regional och lokal skatteförvaltning, <i>förslagsanslag</i>	20 000 000
D1	Tullverket: Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	100 000 000
D11	Riksgäldskontoret: Systemutveckling m. m., <i>reservationsanslag</i>	3 710 000
F9	Teckning av aktier i Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag, <i>reservationsanslag</i>	1 800 000
<i>VIII. Utbildningsdepartementet</i>		
D10	Utbildning för undervisningsyrken, <i>reservationsanslag</i>	9 300 000
<i>X. Arbetsmarknadsdepartementet</i>		
B4	Kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag, <i>förslagsanslag</i>	85 000 000
<i>XI. Bostadsdepartementet</i>		
B2	Länsbostadsnämnderna, <i>förslagsanslag</i>	93 941 000
<i>XII. Industridepartementet</i>		
E4	Teckning av aktier i AB Statens Skogsindustrier (ASSI), <i>reservationsanslag</i>	262 500 000

	<i>XIII. Civildepartementet</i>	Prop. 1989/90: 25
F6	Bidrag till miljömärkning av produkter, <i>reservations-</i> <i>anslag</i>	1 900 000
	<i>XIV. Miljö- och energidepartementet</i>	
A2	Utredningar m. m., <i>reservationsanslag</i>	14 600 000
	Summa	793 451 000